25

YENİ AÇILIM

000 TL HAZİRAN 1990

Yeni Açılım, Aylık Siyasal Dergi

Sahibi:
Su Basım Yayın Sanayi ve Ticaret A.Ş.
adına Şefik Çalık

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Celal A. Kanat

Yönetim Yeri:
Çatalçeşme Sok. 15/1 Cağaloğlu-İstanbul

Kapak Baskı:
Kent Basımevi

İç Baskı:
Paşahan Matbaası

Dizgi:
Demet Dizgi

Dağıtım:
Etkin Dağıtım Ltd. Şti.
Molla Fenari Sok. No: 5
Tel: 513 77 10
Cağaloğlu-İstanbul

Abone Koşulları:
(Yurtiçi) 6 aylık 20.000 TL. 1 Yıllık 40.000 TL. (Yurtdışı) 6 Aylık 20 DM, Tek Dergi 4 DM.
B. Almanya Temsilcisi: Bahattin Erdem

Hesap No: 2933
Yapı Kredi Bankası, Çemberlitaş şubesi

Döviz Hesap No: 30100/30498
Türkiye Ziraat Bankası Çemberlitaş Şubesi

İÇİNDEKİLER

12 Eylül 1980'e kadar
TİP-TKP İLİŞKİLERİ

Abdurrahman ATALAY

Ekim 1987'de Türkiye İşçi Partisi ve Türkiye Komünist Partisi birleştiklerini ve komünist harekette tarihsel nedenlerden kaynaklanan bir ayrılığa son verdiklerini açıkladılar.

Ülkemizde, solda değişik politik hareketler diğerlerinden ayrı olmalarını ideolojik-politik temellere dayandırırlar ve buna çok da önem verirler. TİP ve TKP ise ilk defa bir ayrılığı ideolojik nedenlere değil, tarihsel nedenlere dayandırıyorlardı. Neden iki ayrı partinin ortaya çıktığının ancak sol hareketin tarihsel özellikleri kavranarak açıklanabileceğini öne sürüyorlardı.

Bu sava, birleşmeye karar veren iki partinin daha önce ayrı olmalarını kitaba uygun hale getirmek için tarihi yeniden düzenlemeleri olarak bakmamak gerekir. Ancak tarihsel ayrılık saptaması bir saptama olmaktan öte incelenmiş ve açıklanmış da değildir. Durum TBKP'nin çevresi için bile bulanıktır. Başka birçok nedenin yanısıra bu belirsizlik nedeniyle de TBKP içindeki TİP ve TKP kökenli unsurlar kendilerini ortak tarihsel köklere sahip olarak görememekte, büyük ölçüde yakın dönemin çatışmacı ilişkilerinin sonucu olan psikolojiyle birbirlerine yaklaşmaktalar. TBKP'nin tarihsel nedenlerle iki partinin nasıl oluştuğunu açıklamada gösterdiği eksiklik sol hareketin tarihinin kavranmasında da boşluklar yaratmaktadır.

Sağlıklı bir tarih bilgisi ve olabildiğince yakınlaştırılmış bir tarih bakışı, bugün hedefimiz olan birleşik hareketin yapıcı psikolojik temellere sahip olması bakımından gereklidir. Vardığımız sonuçlar ne olursa olsun, tarihimizle barışık olmalıyız. Yeni başlangıç yapmayı düşünen insanlar gibi, bu hesaplaşmayı yeni bir başlangıçlar için

gerekli olan iç huzurunu sağlayacak biçimde çözmeliyiz. Tarihimizi ancak böyle aşabiliriz.

* * *

Bu yazıda TİP-TKP ilişkilerine tarihsel süreç içinde bir bakış getirmeye çalışacağım. Ele aldığım sorunların, yalnızca bu ilişki açısından önem taşıdığına inandığım yönlerine değineceğim. Belki de bu yöntemi tarih tartışmalarımızda genel bir yöntem olarak benimseyebiliriz. Önce bir veya birkaç temel tarih tezi ortaya atıp bütün olayları bu tezlerle açıklamaya çalışmak yerine, tarihi belirli konuların ekseninde incelemek ve sonra bunları birleştirmeye çalışmak bizi daha doğru sonuçlara götürebilir.

TKP tarihinin zayıflıklarla dolu olduğunu biliyoruz. 1920'de kurulan TKP etkin bir gelişme gösteremedi. 1929-1932 yılları arasında ardarda yediği darbelerle felç duruma geldi. Bu durumu 1936'da Komintern'in aldığı desantralizasyon (merkezsizleştirme) kararı izledi. 1935'teki VII. Kongre sonrasında Komintern kendisini oluşturan partilerin önüne faşizme ve savaşa karşı birleşik cepheler kurma hedefini koydu. Türkiye'de de yine aynı amaca yönelik olarak çalışılmasını, ancak TKP'nin bu çalışmayı bir parti olarak değil, tek tek kadroları ile yapmasını istedi. TKP üyelerinin savaş karşıtı ve demokratik örgütlere, çevrelere ve kişilere yönelmesini, bu unsurlarla birlikte, ayrı bir parti disiplini olmadan çalışmalarını önerdi. Bir partinin varlığını ilgilendiren konuda kendi dışında kararlar alınması elbetteki vahim bir durum. Desantralizasyon kararının da sakat olan yönü burası. Ancak bu konudaki diğer değerlendirmelerden farklı olarak, önerilen çalışma yöntemi üzerinde dikkatle durulması gerektiğine inanıyorum. Çünkü eğer bu çizgi başarıyla uygulanabilseydi -uygulama koşullarını burada tartışmıyoruz- bir anlamda TKP'nin veya yeni bir hareketin yeniden doğuşu başarılabilirdi.

Böylesi bir yeniden doğuş gerekliydi. Çünkü komünist hareket ülkemizde erken doğumun sıkıntılarını bütün yaşamı boyunca hissetti. Yeni durumda komünistler genel bir ideolojinin birleştirici gücüyle çok değişik alanlara yönelebilirler, ayrı bir parti formunu değil, yöneldikleri veya bulundukları alana uymayı başarabilirler, bu alanlardaki dinamiklerin harekete geçmesine katkılı olabilecekleri gibi, bu alanlardan yetişen ve politik mücadele etme gereğini duyan kesimlerle yeni bir atılım yapabilirlerdi. Sonuç olarak, bu durum iç dinamiklerle daha sıkı bir bütünleşme demekti. Bu değerlendirmeyi yalnızca desantralizasyon kararı üzerine görüş belirtmek için yapmıyorum. 1960 sonrasında TKP bir bakıma desantralizasyon kararını yeniden uygulamaya koydu. Yeni gelişen dinamikleri eski yapıya uydurmaya çalışacağına bu dinamikleri bütünüyle özgür bıraktı.

II. Dünya savaşında faşist ordular gerilemeye başlayınca oluşan olumlu uluslararası atmosfer içinde TKP yeniden örgütlenmeye başladı. Reşat Fuat Baraner liderliğinde başlayan çalışmalar sonucunda illegal ve legal örgütler kuruldu, yayınlar çıkarıldı. 1944 ve 1946 arasında birçok tutuklama olduysa da, gelişme çizgisi kesilmedi. 1946'da Şefik Hüsnü'nün başkanlığında Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi (TSKEP) kuruldu. Daha sonra Şefik Hüsnü'nün bu girişimi olumlulukları abartan, bir yönüyle hayalci ve partinin bütün varlığını kumara koyan bir girişim olarak da değerlendirildi.

Ancak toplumsal koşulları tam oluşmamış olsa da harekete legal bir konum kazandırmanın önemini hem 1946 öncesi dönem, hem de, 51 tutuklamaları kanıtladı. Seçilen biçim tartışılabilir, ancak ilginin legaliteye yöneltilmesi zorunluydu.

Kısa zaman sonra, TSEKP ve diğer legal örgütler kapatıldı. Tutuklamalar ve mahkumiyetler oldu. Bu gelişmelerin en önemli sonucu, TKP'nin hâlâ genişleme olanaklarına sahipken legal olanakların büyük ölçüde ortadan kaldırılmış olmasıdır. Sonuçta, TKP'nin genişleyen potansiyelleri "illegal" parti örgütleri çevresinde birleştirildi. Hemen hemen bütün ilişkiler illegal bağlantılar içindeydi. Kanımca bu durum, izlenen bu çizgi, 51 tutuklamalarının TKP'yi örgütsel ve moral bakımdan bütünüyle çökertmesinin ana nedenidir. Diğer tartışmalar, birilerinin az veya çok konuşması, yapılmış olan şu veya bu hata birer sonuçtur. Yalnızca yıkımın hızını ve şiddetini artırmıştır. Yapılmış olması veya olmaması sonucu engelleyecek özellikte değildir. Çünkü, 1944'lerden sonra genişleme koşullarını yakalayan TKP bir temel tercihle karşı karşıyaydı. Ya ciddi bir illegal örgütlenmeyi seçecek, dolayısıyla yaygınlaşmasını sınırlayacak ya da genişlemeye uygun düşen yeni biçimler arayacaktı. Her ikisini de yapmadı. Yapacak koşulları yakalayamadı. Ve kaçınılmaz son geldi, partiyi dağıttı. Sonuç çok ciddiydi ve TKP'nin ülkede örgütlenme tarihinde 23 yıllık bir boşluk oluştu. Bu boşluk 1974 sonrasında İsmail Bilen'ce de resmen onaylandı. Bilen 1951'den 1974'e kadar TKP'nin Türkiye'de tek bir hücresinin bile bulunmadığını açıkladı.

51'de yaşanılan yıkımın daha sonraki gelişmeleri etkileyen önemli iki sonucu oldu.

Birincisi, partinin yediği darbenin yarattığı moral çöküntüdür. Oluşan psikolojik ortam yeni atılımları olanaksız kılıyordu. Buna ek olarak, birçok kadroda illegaliteden umudu kesme düşüncesi gelişmeye başladı.

İkincisi, parti liderliğindeki bölünmedir. Bu bölünme küçük bir partili çevre hariç bütün kadroların saflaşmasına neden oldu.

Liderlikteki bölünmenin ana nedeninin ideolojik-teorik farklılıklar olmadığını söylemenin haksızlık olmayacağı inancındayım. Bu yönde öne sürülenler taraflarca ya sonradan üretildi, ya da daha önceleri de var olduğu halde önemsenmeyen görüşler abartılarak, ayrılık unsurları durumuna getirilmeye çalışıldı. Ayrılığın temeli yaşanılan yıkıma kimin, hangi hatalarının neden olduğu tartışmasıydı. Olumsuz sonucun esas olarak yanlış bir örgütlenme tarzının kaçınılmaz sonucu olduğu düşünülmediği için, sonuç teknik ve kişisel hatalara bağlanıyordu.

Mihri Belli'nin 1940'ların ortalarından başlayarak TKP içinde etkin bir konum kazandığı görülüyor. İyi eğitim görmüş, dünyayı tanıyan, atak özellikleriyle kısa zamanda özellikle genç kadrolar üzerinde etkin oldu. Geçmişleri hatalarla dolu ve yorgun eski liderlerin yanında taze bir güç olarak sivrildi. Bir de isminin çevresine, kaçak duruma düştüğü 1945 sonrasında Yunanistan iç savaşına YKP'nin saflarında gerilla olarak katıldığı halesi eklenince, cazibesi iyice arttı.

Mihri Belli Reşat Fuat'ın önerisiyle MK'ya alındı. Ancak '51 öncesinde partinin birinci adamı durumuna gelen Zeki Baştımar ile çatışmaya başladı. Zeki Baştımar, M.

Belli'nin çalışmalarını parti bütünlüğünü bozacak kadar denetim dışı, neredeyse parti içinde ikinci bir parti örgütlemek olarak değerlendirdi. M.Belli'nin MK'dan çıkarılmasına kadar varan bazı örgütsel önlemler aldı.

Başlangıçta zimmen da olsa Zeki Baştımar'ın kararlarını destekleyen eskiler, Şefik Hüsnü ve Reşat Fuat, '51 tutuklamalarından sonra Zeki Baştımar'ın tutuklamalar öncesindeki ve sonrasındaki tutumlarının yıkımda önemli bir rol oynadığı sonucuna vararak onun karşısında yer aldılar. Böylece fiilen M.Belli ile aynı safta oldular. İki taraf ta birbirlerini partinin darbe yemesine zemin hazırlamakla, zararın artmasına neden olmakla sert biçimde eleştirmeye başladı. Çoğunluk Mihri Belli'nin çevresinde olmak üzere TKP, "Zekiciler" ve "Mihriciler" olmak üzere ikiye bölündü. Ancak Behice Boran ve Nihat Sargın gibi çok az sayıda TKP'li bu bölünmede taraf olmadı.

1951-63 yılları arasında TKP'nin iki kanadının yaşanılan olumsuz durumu aşmak için planları ne oldu? TKP'nin yurtdışı örgütlenmesi partiyi yeniden toparlamak için ne gibi girişimlerde bulundu? Bu sorular hakkında kısmi de olsa bir değerlendirme yapabilecek bilgilere sahibiz. Ancak tam bir tarihyazımı için bu ve benzeri konulardaki bilgi eksikliğinin giderilmesi önemli bir sorundur.

Mihri Belli ve çevresinin hapishanede ve hapisten sonra yakın ilişkilerini ve politik bir çevre olarak varlıklarını korudukları görülüyor. Kendilerini TKP olarak görmekte ve bu iddiayla davranmaktaydılar. Ancak bir iç örgütlenmeye sahip olup olmadıkları bilinmiyor.

Zeki Baştımar açısından ise durum iyice belirsiz. 1956 yılında yeniden toparlanma için çok dar bir çevreyle sınırlı bir girişim oldu. Partinin durumunu ve ayrılığın nedenlerini içeren bir belge hazırlanarak, büyük bir olasılıkla Fransa üzerinden TKP'nin yurtdışı bölümüne iletildi. Ancak bu yapılan ilk ve son iş oldu. Daha sonra girişime önderlik eden kişi bu çalışmayı sürdürmedi. Bu girişimin Zeki Baştımar'ın yaptığı görevlendirmeyle ilgili olup olmadığını bilmiyoruz. Ancak 60'dan sonra çok önemli çalışmalar yapan kişinin 56'daki girişimi sürdürmemesinde illegal örgütlenmeye olumsuz bakmasının ve bölünmenin yarattığı durumun aşılmasının çok zor olduğunu görmesinin etken olduğunu kolayca görebiliriz.

27 Mayıs 1960 Sonrası

27 Mayıs 1960 askeri darbesinden sonra ülkede yaşanan demokratik ortam TKP'nin üzerinde canlandırıcı bir etkide bulunmadı. Yeniden TKP örgütlenmesini başlatmak için bir girişim olmadı. TKP'li kadrolar TKP'li veya değişik çevrelerle yeni oluşumlar yaratmak için sürdürülen çalışmalara katıldılar.

Diğer bütün gelişmeleri etkilediği için, öncelikle Aybar'ın çalışmalarını ele almak gerekiyor.

İdeolojik-politik bakımlardan solun geneline göre çok aykırı özelliklere sahip olan Aybar'ın izlediği çizginin değerlendirmesini yüzeysel yaklaşımların dışında yapabilmiş değiliz. Kendisinin **TİP Tarihi** diye isimlendirdiği, kanımca Aybar'ın anıları olarak tanımlanması daha doğru olacak olan kitapları bizlere bu yönlerden çok ilginç malzemeler sunuyor. TİP içindeki tutumlarında ve 68'deki ayrışmada yeniden değineceğimiz üzere Aybar stalinizm, illegal örgütlenme, KP'ler arası ilişkiler ve partinin ülkede çizmesi gereken profil konularında çok önceleri bazı önemli sonuçlara varmış görülüyor. Ve 51'den sonra bu düşüncelerine uygun olarak davrandı.

1960 ve '61 yıllarında Aybar'ın çevresinde daha çok demokrat sosyalizan nitelikte bir oluşum gelişti. Bu genç çevre doğrudan TKP hareketinin bir ürünü değildi. Taze bir güç özelliğinde ve yeni gelişmekte olan işçi ve aydın hareketiyle olumlu ilişkilere sahipti. Bu özellikleriyle eskinin yıpratıcı sürecini yaşamadıklarından, moralli bir güç özelliğindeler.

Aybar bu çevreyle önce Temel Hakları Yaşatma Derneği'ni, daha sonra da sosyalist bir parti kurmak için çalışmalar başlatıyor. Ancak bir grup sendikacının Türkiye İşçi Partisi'ni kurma hazırlıklarını öğrendiklerinde, sosyalist parti girişimini bırakıp Temel Hakları Yaşatmak Derneği üzerinde yoğunlaştılar. En önemli amaçları da '61 Anayasası'nın demokratik ruhuna dayanarak düşünce ve örgütlenme özgürlüğünü kısıtlayan yasaların kaldırılması için çalışma yapmaktı. Aybar ve çevresi her ne kadar sosyalist partiyi kuramadılarsa da, TİP'in kuruluş çalışmasını sürdüren sendikacıların ilgisini çektiler ve ilk tanışıklıklar başladı. Böylece TİP'i kuran sendikacılar bir yıl geçmesine karşın canlılık kazanamayan TİP'i her ne pahasına yaşatmak kararı verdiklerinde ve bunu aydınların desteği olmadan başaramayacaklarını kavradıklarında, bu ilişkiler olumlu sonuç verdi ve sol hareketin önünde yepyeni bir ufuk açıldı. Böylece yeni bir parti zemininde ülkemizde eski, yeni bütün birikimin toparlanması olanağı doğdu.

Aybar'dan hemen sonra Boran, Sargın ve Aren gibi eskiler de TİP'e katıldı. Bu kadrolar TİP'in eskilere açılması için çaba gösterdi. Sonuç olarak, yeni gelişmekte olan ilerici, sol çevrelerle birlikte Ankara, İstanbul ve İzmir'de eskiler TİP'e girdiler. Yeniden yazılmakta olan TİP Program ve Tüzük'ünün hazırlanmasına katıldılar. Bu ve diğer temel belgelerde, partinin politik çizgisinde marksist yöntemi etkin kılmak için çaba gösterdiler ve önemli ölçüde başarılı da oldular.

Bu gelişmeye TKP nasıl yaklaşıyordu?

Öncelikle, TKP denilince ülkedeki örgütlenmeden değil, yurt dışında oluşturulan MK Dış Büro'dan söz edildiği unutulmamalıdır. Zeki Baştımar hapisten çıktıktan sonra yurtdışına çıkmaya hazırlandı ve bu nedenle çevresiyle ilişkilerini bütünüyle kesti. Yurtdışına çıktıktan sonra onun sekreterliğinde Dış Büro oluşturuldu. Ülkede, arkasında herhangi bir örgütlenme bırakmadı. TKP Dış Bürosu ile TİP içindeki TKP üyeleri, aralarında yeni durumu değerlendirerek, ortak bir politika saptadılar mı?

Bu soruya belgelere ve yetkili ağızlardan yapılan açıklamalara dayanarak yanıt verebilecek durumda değiliz. Ancak ortak bir kararın olmadığını biliyoruz.

Ancak, 1971'e kadar TKP yurtdışı yönetimi ile TİP liderliği arasında her iki tarafında uyduğu zımmi bir anlaşmadan sözedebiliriz.

Bu anlaşma sol hareketin yıllardır özlemini duyduğu geniş legal çalışma olanaklarının titiz biçimde değerlendirilmesi gereğine dayanıyordu. Önemli olan, sosyalist düşüncenin ve hareketin gelişmesini ek yükler altına sokmadan, gizli örgüt operasyonlarına neden olmadan desteklemekti. TKP o gün çok önemli olmayan illegal örgütlenmesini yeniden yaratmak için TİP'in legalitesini zorlamadı. TİP'in pozisyonunun güçlenmesini herşeyden önemli gördü. Sosyalist düşüncenin toplumsal ve yasal bakımdan meşru kanalla yaygınlaşmasının sağlıklı, güçlü bir birikim yaratmak için önkoşul olduğu inancıyla davrandı. Bu daha önceki yıllarda bir türlü yakalanamayan yeniden doğuşu sağlayabilirdi. Ve sonuç olarak TKP, ülkedeki örgütlenmesini TİP lehine sınırladı.

TKP MK Dış Büro'nun politikasını 1967'de Zeki Baştımar şu sözlerle açıkladı: "Bugün Türkiye'de TİP'e karşı alınan tavır ilericiliğin mihenk taşıdır."

Bu gerçekten sağduyulu ve geliştirici bir tutumdu. Yeni dinamiklere özgürlük kazandırdığı gibi, TİP'in legalitesini de polise karşı korudu. Polis büyük bir çabayla TİP-TKP ilişkisini aradı ve bulamadı. Çünkü yoktu. O yıllarda TİP senatörü olan Niyazi Ağırnaslı'nın istifaya zorlanmasıyla sonuçlanan olay bunun istisnasıdır. Zeki Baştımar 1964 yılında Budapeşte'ye giden Niyazi Ağırnaslı ile bir görüşme yaptı. Ancak Niyazi Ağırnaslı'nın bu görüşmeyi ülkeye döndükten sonra açıklaması parti yönetiminde büyük bir tepkiye neden oldu. Ve Niyazi Ağırnaslı zorlamalar sonucunda istifa ettirildi. Bu olay aynı zamanda TİP yönetiminin, legalitesini korumak kaygusuyla, zararlı sonuçlar doğuracak olan eskilere yanlış yaklaşımının habercisiydi.

'60-71 yıllarında Zeki Baştımar'ın liderliğinde uygulanan bu politika TKP'nin '74 Atılımı'ndan sonra likidasyon yılları olarak değerlendirildi. Likidasyon değerlendirmesi 61-71 yılları arasındaki TKP'nin ülke örgütlenmesi temel alınırsa doğru gibi görülebilir. Ancak bu yanlış bir yaklaşım olur. Çünkü ölçüt Baştımar'ın politikasının ülkede sosyalist birikimin genişlemesine yaptığı etkidir. Ve bu bakımlardan büyük ölçüde dar çıkarlar peşinde koşmayan sağduyulu bir politikadır.

Ayrıca bu yılları TKP açısından bütünüyle boş bir dönem olarak değerlendirmek de olanaksızdır. TKP yurtiçi örgütlenmesini sınırlamakla birlikte, yurtdışında, işçiler ve öğrenciler arasındaki çalışmalara yoğunlaştı. Nitekim '74 Atılımı ayaklarını ilk olarak daha önce döşenmiş olan bu taşlara bastı.

Sonuç olarak, 1971 yılına kadar TİP ile TKP arasında fiili bir görev bölüşümü oldu. TKP ülkede çalışma sürdürmüyor, TİP ise yurtdışında ve uluslararası ilişkilerde TKP'nin durumunu tartışma konusu yapmıyordu.

TİP ve TKP'nin teorik-politik etkileşimleri nasıl oldu?

İki parti arasındaki bağın organik olmayıp, daha çok platonik olmasının sıkıntıları asıl bu alanda hissediliyordu. TİP politik strateji ve kitle çalışması bakımından dar bir

ulusal çerçeveye sıkıştı kaldı. Günlük sorunlara getirilen yanıtlar çok yüzeyseldi. Çoğu zaman kısa erimli politik çatışmalar TİP'te diğer politik akımlara karşı kalıcı hasımlıklar yaratıyordu. TİP eğer uluslararası deneyimlere açılabiseydi, maliyeti yüksek olan hataların bir kısmından kaçınabilirdi.

Başlangıçta TİP'in politik çizgisi etkin bir demokrasi savaşımına dayanıyordu. Antidemokratik yasaların kaldırılması için mücadele ediyor, ulusal bağımsızlığı savunuyor, emperyalizme ve gericiliğe karşı bütün demokratik, ilerici ve sosyalist güçlerin birliğini savunuyordu. Hedeflerini Milli Demokratik Cephe, Faşizme Karşı Savaş sloganlarıyla açıklıyordu. Bu yönleriyle TİP'in politikaları ile TKP politikaları arasında önemli ortaklıklar bulunuyordu. TİP TKP'den farklı olarak toplumda etkin bir parti durumunda olduğu için yalnızca önerici konumda kalmıyor, kendine güvenen parti olarak birçok gelişmeye önderlik ediyordu. Bu özellikleriyle TKP'nin birçok alandaki tarihsel politik zayıflıklarını aşmayı başardı. '69 öncesindeki TİP politikalarında TKP tarihinde pek görülmeyen aşırı kendine güvenin izlerini kolayca görebiliriz.

Daha sonraki yıllarda TİP'in sollaşan politikalarına karşı TKP'nin uyarıları zayıf kaldı. **Türkiye'de İlerici Akımlar** incelemesiyle TİP'in darlaşan politikalarına TKP pozisyonundan çok önemli ve doğru eleştirilen yönelten Yıldız Sertel'in uyarıları boşa gitti.

Uyarıların etkisizliği yalnızca TİP'ten kaynaklanan bir durum değildi. TKP liderliği de başka önceliklerle, TİP'i teorik-politik konularda ısrarla uyarmadı.

TKP liderliğini daha çok Mihri Belli grubunun TİP içinde yaptığı çıkış ilgilendiriyordu. Zeki Baştımar '51 tutuklamalarından gelen sorunların etkisiyle Mihri Belli grubuna yüklendi. Gerçekte Mihri Belli grubu politik strateji bakımından TKP'nin politikalarının eksiksiz bir savunucusu ve gerçek mirasçısıydı. İki çizgi arasındaki fark birkaç konuyla sınırlıydı. En önemli ayrılık noktaları uluslararası komünist hareketteki bölünmede Mihri Belli'nin kesin bir tutum almaması ve TİP'e karşı izlenecek politikaydı. Ancak 51'den kaynaklanan sorunlar olmasa, belki de bu derece sert tartışmalara yol açmayacak olan konular büyük bir kapışmaya yol açtı. Halbuki TKP içinde o dönem Mihri'ye oldukça yakın görüşler savunan kadrolar bulunmaktaydı.

Başlangıçta TİP konusunda kısa bir süre tereddüt geçiren Mihri Belli çevresi de TİP'e katıldılar. Daha önce TİP'e katılmış olan eskiler de "güvenilir insanlarla" birlikte çalışmak düşüncesinde olduklarından bu gelişmeyi desteklediler ve önünü açtılar. Bu kesimler İstanbul'un Şişli ilçesinde ve İzmir'de önemli bir güç oldular ve bu örgütleri yönlendirir konuma geldiler. Ancak TİP yönetimi ile Mihri çevresinin ilişkilerinde çatışmaya gebe sorunlar vardı.

TKP Dış Bürosu'nun Zeki Baştımar liderliğinde yeniden örgütlendiğinin açıklanmasından önce Mihriciler '51 bölünmesinde çoğunluk olduklarından ve Şefik Hüsnü ve Reşat Fuat gibi liderlerce desteklendiklerinden, TKP misyonuyla davranıyorlar ve bundan çok emin görünüyorlardı. Dış Büro olayı bu çevrede tam bir şok etkisi yarattı. "Zekicilik"e karşı tutumları sertleşti, kendilerinden olmayan herkese Zekici olarak bakıyorlardı. Bu çerçevede, kendilerinden önce TİP'e katılmış olan, yönetim düzeyinde

etkinlik kazanan kadrolara Zekiciliğin güçlenmesi olarak baktılar ve tedirgin oldular. Bu durum onları TİP içinde ayrı bir çizgi izlemeye yöneltti.

Bu haksız bir kaygıydı. TİP yönetiminde yer alan kişilerin Zekiciliğinden sözedilemezdi. Behice Boran ve Nihat Sargın 51'deki bölünmede taraf olmamış sayılı TKP'lilerdendi. Bu nedenle, eskilerin TİP'e katılmasından rahatsızlık duymak bir yana, olumlu yaklaşıyorlardı. Ancak Aybar açısından durum farklıydı. Ve giderek Aybar'ın çizgisi diğer eskileri de etkisi altına aldı.

Aybar'ın 50'lerden sonra, birçok temel sorunda TKP doğrultusundan farklı sonuçlara vardığına daha önce değindik. Aybar, illegal örgütlenme yerine legal bir partiyi amaçlıyordu. İdeolojik bakımdan da stalinist gelenekten topan ve demokratik çizgileri daha güçlü bir sosyalizm anlayışına yöneldiği görülüyordu. Bu saptamaların bir aşamaya kadar Boran için de geçerli olduğunu söyleyebilirz.

TİP ile birlikte Aybar, yeni bir olanak yakalandığını, bu zemin üzerinde görüşlerinin yaşam bulabileceğini düşünmeye başladı. İlk olarak TİP'in legalitesini korumak için her türlü titizliğin gösterilmesi gerektiğine inanıyordu. Bu elbette ki haklı bir kaygıydı, ta ki Aybar'da ve bir ölçüde onu izleyen TİP liderliğinde marazi bir hal alana kadar. Bu nedenle İstanbul-Şişli'de ve İzmir'de biriken ve etkisi artan eskilerin durumunu endişeyle izliyordu. Çünkü bu birikimlerin TİP'in legalitesine yöneltilecek saldırılar için malzeme oluşturacağını düşünüyordu. Ayrıca, yine bu birikimleri, TİP'i koparmaya çalıştığı eskinin yeniden güç kazanması olarak görüyordu. Bu nedenlerle sert tutum almak, "balonu bir yerden patlatmak" için fırsat kollamaya başladı. Çatışma TİP'in 1966 İkinci Kongresi öncesinde başladı.

İkinci Kongre öncesinde eskiler Şişli ilçesinde yönetime seçildiler. Bu çevrenin girişimiyle İstanbul İl Kongresi öncesinde «tanışmak, görüş alışverişinde bulunmak» amacıyla İstanbul İl Kongresi delegelerinin tamamının çağrılı olduğu bir toplantı düzenlendi. Bu girişimdeki niyetler ve gerçekler üzerinde uzun tartışmalara gerek olmadığı inancındayım. Önemli olan sonuçlarıydı. Bu toplantı Şişli ilçesine hakim olan çevrenin İstanbul çapında güç kazanmasına yardımcı oluyordu ve Aybar'ın uygulamaya çalıştığı projeyle çatışıyordu.

Toplantı üzerine Aybar, tutum aldı. Ancak Aybar TİP'teki yöneticilik döneminin bütününde görüldüğü gibi, açık tartışma yerine tüzüksel önlemlerle sorunun üzerine gitti. Kurulları baskı altına aldı, kurullardan da kendisine bir direnç gösterilmedi. Hizip oluşturdukları gerekçesiyle bir bölüm parti üyesini partiden ihraç istemi ile disiplin kuruluna sevk ettirdi. Ancak bu girişim 1927'den beri işçi hareketinin etkin bir militanı olan ve o dönem Merkez Disiplin Kurulu'na başkanlık eden Üzeyir Kuran'ın "komünistler tasviye ediliyor, bu olmamalıdır» tutumu karşısında başarısızlığa uğradı. İhraç edilmek istenen üyelerin bir kısmı Büyük Kongre delegesi de seçildiler. Ve sorun parti geneline yayıldı. Çok geniş bir partili çevrenin partiden ihracıyla sonuçlandı.

İhraçlarla birlikte başlayan çatışmaya yalnızca eskilerin çatışması olarak yaklaşmamak gerekir. Mihri çevresi Malatya Kongresi öncesinde YÖN'le birlikte yoğun bir TİP eleştirme kampanyası başlattı. Bu durum Boran gibi TİP'in gelişmesi konusunda

titizlenen kişilerin tam boy Mihricilere karşı kavgaya girmelerine neden oldu. Ancak karşılarında yalnızca Mihriciler bulunmuyordu. Mihriciler TİP içinde marksizme yönelmiş, daha etkin bir politik çalışma yapılmasını isteyen üyelerin önemli bir bölümüyle ortak davranmaya başlamışlardı. Bu nedenle Mihricilere karşı tutum aynı zamanda TİP içindeki sağlıklıklı kadroların bir bölümüne karşıda tutumdu.

Böylece 68'deki ayrışmaları da dahil ederek konuşursak, eskiler, bir bütün olarak TKP potansiyeli, deneyimleri, birikimleriyle yeninin, TİP'in önünü açmak misyonunu yitirmeye başladılar. Tam tersine, yeniye taşıdıkları sorunlar ve kaygılar nedeniyle parçalanmaya elebaşılık eder duruma geldiler.

Yasal kısıtlamalar sonucunda kimliklerin ve görüşlerin açık seçik ortaya konulamaması da tartışmayı güçleştiriyordu. Başta Aybar olmak üzere önemli kadroların birçok konuda açıkladıkları görüşlerin yasalardan korunmak için mi, yoksa gerçekten inandıkları için mi olduğu anlaşılamıyordu. Partinin en etkin kadroları marksizme, komünizme yönelirken, TİP'in kimliğindeki belirsizlik onları tereddüte düşürüyor ve tutumlarını etkiliyordu.

Mihricilerin tasviyesi de bu tereddütleri güçlendirdi. Örneğin yasal kısıtlamaları olan bir bölüm eskinin TİP'e üye olamaması, üye olmak için başvuranların da üyelikten düşürülmesi bu bakış açısıyla değerlendirildi. Bir kısım "eski" ve "yeni" çevre bu tutumu, TİP yönetiminin yasal koşulları zorlamaması, hatta yasal koşulların arkasına sığınarak kendilerini dışarda tutma çabası olarak değerlendirdi.

68'den sonra Aybar'ın yeni açılımları da bu bakışla değerlendirildi. Teoride ve örgütlenmedeki ortodoks geleneğin sonuçları sorgulanacağına, ortodoks marksizme bağlılık öne çıktığı için yeni açılımlar reddedildi.

1968'deki ayrışmayla birlikte davranan eski kadrolar yeniden bölündü ve iyice daraldılar.

Yinelersek, bölünmeye neden olan tutum Aybar'ın teoride ve örgütlenmede tarihten kopma çabalarıydı. Bugün bu tartışmayı birkaç yıl öncesinin ağırlıklarıyla ve bakış açısıyla sürdüremeyiz. Sorunun «68'lerde kim haklıydı» tartışması olmadığını bilmeli ve bu tartışmanın üstüne çıkmalıyız. 1990'da aşmaya çalıştığımız sorunlar bizleri tarihe dönmeye zorunlu kılıyor.

Genel olarak tanımlarsak, Aybar ülkedeki sosyalist mücadeleyi demokratik bir kültür ve eylem üzerine oturtmayı amaçlar. Çok net bir antistanilinist tutum içindedir. O dönemin genel Antistalinizminden farklı olarak, eleştirisini reel sosyalizmin temsilcisi SSCB ve benzeri ülkelerin o günkü yapılarını eleştirmeye kadar sürdürür. Komünist partiler arasındaki ilişkiler, bir başka deyişle o dönem geçerli olan enternasyonalizm anlayışına eleştiriler yöneltir. TKP'ye kapanmış bir sayfa olarak bakar ve TİP'i esas alır.

Bugüne kadar Aybar'ın olumsuzlukları üzerinde gereğinden fazla biçimde durduğumuz için bu konulara girmeyeceğim. Ayrıca günümüze çok önemli olan bu tartışmaları

kökenimizin tarihsel haklılığı kaygılarıyla tartışmamalıyız. Tartışmayı birincil olmayan diğer unsurlarla dengelemek gibi bir tutum almamalıyız.

Aybar'ın **TİP Tarihi**"nde yer alan, 1968'lere ait, marksizmdeki tarihsel zorunluluk önermesiyle bilimde ağırlığını koymaya başlayan, gelişmenin çok-seçenekliliği yönteminin karşılaştırıldığı belgelerin önemli olduğuna inanıyorum. En azından TİP-TKP kampı açısından bu bakış ilk olarak bu belgelerde dile getirildi.

Bu açılımlar konusunda ilk söylenebilecek olan Aybar'ın çabalarında yalnız olmadığıdır. Behice Boran'ın aynı tarihlerdeki yazılarına ve yaklaşımlarına baktığımızda benzer özellikler görebiliriz. **Sosyalizm ve Türkiye'de Sosyalizmin Sorunları** kitabı stalinizm, sosyalizm ve demokrasi, sosyalist mücadele ile demokratik mücadele arasında olması gereken zorunlu bağ konusunda görüşlerle doludur. İktidara seçimle gelip seçimle gitme ve çoğulculuk konularında açık düşünceler vardır. Geçerli olan enternasyonalizm konusunda sorgulayan bir tutum vardır. Sonuç olarak Çekoslovakya müdahalesini eleştirmek Boran için bir başlangıç değil, bir süredir izlediği çizginin doğal bir ürünüdür.

Aybar'ın radikal tutumu karşısında, teoriye ve tarihe ortodoks yaklaşan çevreler tepki gösterdiler. Behice Boran da Aybar'ın açılımlarından tedirgin oldu. Bu aynı zamanda Boran'ın "yeni" doğrultusundaki açılımlarının da sonu oldu. Boran ancak 1984-85'den sonra ortodoksluğun gözden geçirilmesi çizgisine geri dönecektir.

Ortodoks kadroların karşı çıkışında Aybar'ın parti içi demokrasiyi körelten ve ölçüsüz bir popülizme yönelen çizgisinin önemli rolü oldu. Ancak önemli olan, 68'deki söz konusu ayrışma ile TİP'in özgünlüklerini yitirmeye başlaması ve Sovyet marksizmine doğru yönelmesidir.

TKP Dış Bürosu '68 ayrışmasında Boran ve çevresini destekledi. TİP, Aybar'la yapılan tartışmadan kendisini daha çok '60 öncesi tarihe bağlayarak çıktı. TİP ve TKP politik çizgi farklarına rağmen daha da yakınlaştılar.

1974 Sonrası

12 Mart 1971'le başlayan baskıcı dönemde TİP kapatıldı. Böylece TİP-TKP ilişkilerinde yeni bir dönem başladı.

12 Mart'tan sonra TİP yöneticileri TİP'in meşruiyetini savunmayı başa aldılar. TİP 12 Mart mahkemelerinden saygı uyandıran bir tutumla çıktı. Sosyalist meşruiyeti savundu, önemli kazanımlar elde etti. Örgütsel ilişkiler bakımından ise '71-74 dönemi "dirsek teması dönemi" olarak tanımlanabilir. TİP illegal bir örgütlenmeye yönelmedi. Bu isabetli bir tutumdu. Böyle bir yol izleseydi, TİP birçok olanağını peşinen yitirmiş olacaktı. Ancak dirsek teması çerçevesinde kurulan sürekli politik ilişkiler dar bir çevreyi kapsıyordu. TİP'in büyük şehirler dışındaki yaygın ilişkileri hemen hemen bütü-

nüyle boşlukta kaldı.

TKP açısından ise süreç tam tersi oldu. 12 Mart darbesi ile yurtdışında demokratik dayanışma hareketi başladı. Bu durum, o güne kadar Türkiye'de bir örgütlenmeye gitmemiş olsa da temelleri Zeki Baştımar döneminde atılan TKP etkisindeki işçi ve öğrenci örgütlerinin öne çıkmasını getirdi. 12 Mart'tan sonra '60 sonrası yetişmiş, Türkiye'deki durumu bilen ve zengin ilişkilere sahip olan birçok genç, dinamik kadro yurtdışına çıktı. Bu kadrolar o güne kadar hiç karşılaşmamış olsalar bile yurtdışında TKP olgusuyla yüz yüze geldiler. Yurtdışındaki demokratik örgütlerde bir süre Doktor Hikmet Kıvılcımlı çizgisindeki kadrolar etkin oldular. Ancak 1975'e gelindiğinde, TKP bu alanda ağırlığını tam olarak koymuş durumdaydı.

Ayrıca 12 Mart sonrasında dağıtılan örgütlerin çok etkin kadrolarının bir bölümü yeni arayışlara yöneldiler. Bu kadrolar 12 Mart "bozgunundan" ciddi bir parti gerekir sonucunu çıkarmışlardı. Yine bu kadroların bir bölümü uluslararası komünist harekette keskinleşen ayrışmada SBKP'nin başını çektiği kampa yöneldiler. Sonuç olarak, '60 sonrasında yetişmiş önemli sayıda kadro ideolojik, enternasyonalist, tarihsel ve örgütlenme biçimi bakımından niteliklerinden emin olacakları bir parti arıyorlardı. Böylece TKP varlığının çok üstünde bir çekim gücüne ulaştı, yaygın bir yönelim odağı oldu.

TKP bu yönelimleri yanıtsız bırakmadı. Ancak yeni atılımına parti sekreterini görevden aldıktan sonra başladı. Bu değişiklik sırasında TKP'nin izleyeceği yola ilişkin hangi tezlerin savunulduğunu ve Zeki Baştımar'ın neden sekreterlikten uzaklaştırıldığını bilmiyoruz. Yine Zeki Baştımar'ın kısa süre ölümüyle sonuçlanacak olan ağır hastalığından önce mi, hastalığı döneminde mi görevden alındığını da bilmiyoruz. Bunlar önemli sorulardır ve '74 sonrası TİP-TKP ilişkilerini yorumlayabilmek için mutlaka açıklığa kavuşturulmaları gerekir.

Ancak her nasıl olursa olsun, bu değişikliğin o dönemde var olan sınırlılığı içinde bile TKP kadroları arasında tartışılarak varılan bir sonuç olmadığı görülüyor. Türkiye'deki eskilerin de bütünüyle bu değişiklik sürecinin dışında olduklarını söyleyebiliriz. Değişiklik kararı, uzun mültecilik yıllarında yıpratıcı iç tartışmalar ve yorgunluklar sonucunda iyice daralan bir çevrenin kararı olarak görülüyor. Ancak o dönemde KP'ler arasındaki ilişki biçimi bir ülkedeki sol hareketin kaderine etkide bulunan böylesi sağlıksız kararlara güç verebiliyordu. Böylesi bir destekle yaratılmış otoritenin verdiği güç ve o dönem TKP'ye yönelen potansiyel '71 öncesi özlenen çizginin ve var olan durumun tartışılmasına olanak vermedi. Gelişmelere İsmail Bilen'le başlayan yeni çizgi yön vermeye başladı. TKP kendisine yönelen yeni kadroların partiye taşıdıkları ilişkilere dayanarak 74'den itibaren Türkiye'de örgütlü bir parti durumuna geldi.

Bu gelişmeler TİP-TKP ilişkilerine yansıdı. İki parti yavaş yavaş karşıt hareketler durumuna geldiler. Bu sonuçta, iki partinin '71 öncesinde dost ilişkiler sürdürmesine karşın, yanıtsız bıraktıkları bir sorun önemli rol oynadı. '71 öncesinde fiili bir görev bölüşümü ile çalışan partiler daha sonra nasıl tekleşeceklerdi? Bu soru iki partinin ortaklaşa benimsedikleri yaklaşımlar ile yanıtlanmadı. 1971 sonrasında da izlenecek yol konusunda iki parti liderliği arasında görüş alışverişi olmadı. Her parti yolunu kendi

somutuna göre çizdi. İki partinin de kendi konumunu başa olarak politik hattını saptaması kaçınılmaz olarak bir çatışma yaratacaktı. Bundan iki parti de zarar gördü. Daha önemlisi, '74 sonrasında oluşan olanaklar sol hareket açısından büyük ölçüde değerlendirilemedi. Çatışma iki partiden de çok şey götürdü. Ve iki partiyi de politik olarak olumsuz konumlara sürükledi.

1974-75 yıllarında iki partinin görüşlerini şöyle açıklayabiliriz:

TKP 1920'lerden başlayan hareketin temsilcisi olduğunu, bu süreç içinde bazı kesintiler olsa da bu kesintilerin TKP'nin ana parti olma konumunu değiştiremeyeceğini, sonradan oluşan TİP ve TSİP'in bu durumu dikkate alması gerektiğini savundu. Diğer KP'lerle olan ayrıcalıklı ilişkisinin önemi üzerinde durdu. Mücadelenin gereklerini yerine getirebilmek için temel konularda avantajlara sahip olduğunu savundu.

TİP ve TKP, sosyalist hareketin örgütlenmesini kendi konumlarından kalkara tanımladılar. TKP 141-142. maddeler kalkmadan yasal bir parti kurmanın yanlış olduğunu ve mücadelenin bu hedefe göre düzenlenmesini savundu. TİP ise 60'lardan sonraki mücadeleyle yasal planda sosyalist hareketin önemli kazanımları olduğunu, 141-142 var diye bu kazanımların terkedilmemesi gerektiğini savundu. Gerçekte iki parti de kendileri açısından geçerli durumu genelleştiriyordu. Yasallaşmak isteyen TKP de, yasal kurulma olanağına sahip olan TİP de kendileri gibi düşünmedikleri ve davranmadıkları için birbirlerini şiddetle eleştiriyorlardı.

'74-75 yıllarında iki parti arasında bazı temaslar oldu. Ancak bu ilişkiler ciddi bir biçimde iki partinin nasıl birlikte olabileceklerinin araştırılması olarak görülmemeli. İki parti de birlik olmaktan söz ediyorlar, ancak kendi konumlarını esas alan öneriler yapılarlardı. Ayrıca bu ilişkinin birisi illegal, diğeri legal olan ve bu konumlarına büyük titizlik gösteren iki parti arasında olması da durumu güçleştiriyordu. Ülkede yaratılmayan bu olanak yurtdışında gerçekleşebilirdi.Aancak bu kapı da TİP ve TKP'nin Türkiye'den çok önce yurtdışında çatışmaları nedeniyle kapanmıştı.

12 Mart'tan sonra, TİP yöneticilerinin mahkumiyet alacakları kesinleşince, TİP liderliğinin bir bölümü Boran'ın görüşünü almadan bazı kadroların yurtdışına çıkmasına karar verdiler. Eger Boran'a danışsalar onay vermeyeceğini biliyorlardı. Yurtdışına çıkan kadrolar TİP çalışmalarına yardımcı olacak bazı faaliyetler örgütleyeceklerdi. Ancak yurtdışına çıkan kişilerin TİP'i tam olarak temsil edip etmedikleri belirsiz kaldı. Bu belirsizlik kurdukları ilişkiler açısından tereddütler yaratıyordu. Bir süre sonra TKP bu çalışmalardan rahatsızlık duydu. Çünkü yeniden ayağa kalkmak isteyen bir partinin kendisini en güçlü hissettiği alana bir müdahale söz konusuydu. TKP bu kadrolardan birisini şaibeli ilan etti. Bütün gücüyle TİP'in yurtdışındaki yandaşlarına ve çalışmalarına yüklendi. Sonuç olarak, TİP-TKP ilişkileri yurtdışında öyle tahrip oldu ki ancak, 12 Eylül 1980'dan sonra, oda iki partinin büyük iç tartışmalarından sonra bir düzene konulabildi.

TİP'in TKP ile hızla hasım konuma gelmesinde ek olarak şunlar da söylenebilir: TİP 1971 öncesinde MDD tezleriyle yoğun bir tartışma yaşamıştı. Bu nedenle TİP kadrolarının aynı tezleri savunan TKP'ye karşı tutum almaları zor olmadı. Teorik ba-

kımdan da TİP (dolayısıyla TKP) kendisini ayrı olmakta haklı gördü.

Diğer bir etmen, TİP liderliğinin o dönemde illegal bir partinin gelişemiyeceği, bu sürecin kaçınılmaz olarak bir müdahaleyle kesilebileceği yönündeki kaygılarıydı. Bu kaygı da TİP-TKP ilişkilerini tıkıyordu.

İki parti arasında zaten iğreti biçimde yürüyen ilişkiler 1975'e gelindiğinde sertleşti ve 1979'a kadar süren bir çatışma başladı.

Her iki partinin çalışma tarzından ve genetik özelliklerinden gelen nedenler çatışmayı tırmandırdı. Ancak çatışmanın temel nedeni iki partiye de hakim olan bir amaçtı.

İki parti de öncelikli hedeflerini solda en ağırlıklı hareket olmak olarak belirlediler. Bu hedef aynı zamanda soldaki bütün hareketlerin ortak hedefiydi. Böylece, fiilen bütün sol diğer görevleri veya asıl politik mücadeleyi bu ağırlıklı pozisyonu elde etmenin sonrasına erteliyorlardı. Bu nedenle TİP-TKP de dahil olmak üzere, bütün sol işbirliklerinden ve cepheden söz etmelerine karşın, azgın bir hegemonya savaşına yöneldiler. Doğal olarak, ağırlık savaşımı ilk olarak kendisine yakın hareketlerin yok edilmesinden başlamalıydı. TİP ve TKP ağırlıklarını koymak üzere bütün güçleriyle birbirlerine yüklendiler ve gözükara bir rekabete giriştiler. Bu ortamda zaman zaman her türlü aracın kullanılması mübah oldu. TİP ve TKP'nin 1974-75 yılları arasında çatışmalarının temel nedeninin bu olduğu inancındayım. Diğer gelişmeler de önemlidir, ancak birer sonuçtur. Behice Boran'ın 1977 yılında, TİP'in 1. Kongre'sinde yaptığı değerlendirme iki partinin politikasını da özlü biçimde ifade ediyor. Behice Boran, işçi sınıfı hareketinde bazı dönemlerde birden fazla partinin ortaya çıkabileceğini belirterek bu durumun iki biçimde giderilebileceğini söyledi: Birincisi, bir partinin güçlenerek ağırlığını koyması ve diğerlerinin anafor akım duruma gelmesi, ikincisi ise farklı hareketlerin örgütsel birleşmeyle tek harakete dönüşmeleriydi. İçinde bulunulan aşamada TİP'in birinci yolu, yeni ana akım olmak için ağırlık kazanma yolunu izleyeceğini açıkladı.

Solda haklı olarak, TİP ve TKP ölümüne boğuşan iki parti olarak hatırlanıyor. Bu yönüyle birleşmeleri şaşkınlık yarattığı gibi, iki partinin geçmişin üstünü örterek birleştikleri düşünülüyor. Bu durum TBKP içinde yer alan birçok TİP ve TKP kökenli kişi için bile böyledir. TBKP de geçmişteki çatışmaların temel nedeni ve sonuçları üzerinde durmadığı için, birliğin ayaklar sağlam biçimde yere basamıyor. Bu örnekten ders almalıyız. Günümüzde daha geniş birliklere yönelirken, yakın dönem sol içi çatışmaların nedenlerini araştırmalı ve bu konuda ortak sonuçlar üretmeye çalışmalıyız. Bu olumsuz mirasın yükünden ancak böyle kurtulabiliriz.

'75-79 yılları arasında TİP ve TKP çatışmasının nasıl geliştiğine burada girmeyeceğim. Bunları önemsiz gördüğümden değil, tartışmayı ana neden üzerinde yoğunlaştırmak isteğimdendir. Ayrıca bu çatışmaları birbirimize yeteri kadar hatırlattık. Artık bu psikolojinin üstüne çıkmalıyız. Kolayca görebiliriz. '80 öncesinde bütün hareketler sahip oldukları yükü çoğunlukla olumlu amaçlar için kullanmadılar.

1979 yılına gelindiğinde ağırlık kazanma çizgisinin çıkmaz yol olduğu görülmeye başlandı. Bu çizginin iki partinin de gücünü tüketmekten başka bir sonucu olmuyordu.

Ancak bu olumsuz sürecin görülmesi iki partide farklı aşamalarda oldu.

1979 yılında Behice Boran TİP'in ağırlık savaşımından vazgeçtiğini ve iki partinin birleşmesi gerektiğini açıkladı. Bu açıklamada TİP'in çok önem verdiği seçim çalışmalarının '75'ten başlayarak ardarda başarısızlıkla sonuçlanmasının önemli payı vardı. 1979 Ara Seçim sonuçları TİP'in ağırlık kazanma savaşımını artık sürdürmesinin anlamsız olduğunu ortaya koyuyordu.

TKP açısından ise durum daha farklıydı. O kendisini TİP'e ve diğer sol hareketlere göre daha ileride görüyordu. Bu nedenle, ağırlık kazanma çizgisi TKP açısından hâlâ geçerliydi ve sonuca ulaşabilir olarak görülüyordu. TKP'nin bu yaklaşımı 12 Eylül darbesinden sonra da bir süre devam etti.

Ancak, 79'dan sonra olumlu olan ,iki parti arasında en üst düzeyde ilişkilerin başlamasıydı. TİP ve TKP TSİP,TKSP,PPKK ile birlikte eylem birliği çalışmalarına başladılar. Böylece iki parti arasındaki gerilim azalmaya ve büyük ölçüde çatışma ortamında karşı karşıya gelmiş olan kadrolar birbirleriyle dostça ilişkiler kurmaya başladılar.

TİP'in iki partinin örgütsel birliği önerisine, TKP legal sosyalist parti önerisiyle karşılık verdi. Bu öneriye göre TKP,TİP,TSİP kendi varlıklarına son vermeden legal bir partide, bir anlamda cephe veya federasyon gibi bir araya gelmeliydiler. Öneri TİP ve TSİP tarafından uygun görülmedi. Çünkü, bu yolla ayrılığın giderilmiş olmayacağını savunuyorlardı.

GÜNÜMÜZDE KAPİTALİZMİN EKONOMİK PROBLEMLERİ

Mehmet GÜLER

Kapitalizmin üretici güçleri denilince, bilimsel-teknik ilerleme döneminin üretici güçlerini anlamalıyız. Çünkü, bu üretici güçler, bugünkü koşullarda bilimsel-teknik devrimi temsil ediyor, gösteriyor. Bu nedenle üretici güçlerin bilimsel-teknik devrim koşullarında incelenmesine girilmeden, üretim ilişkileri ele alınamaz. Bilimsel-teknik devrim için hangi üretici güçler tipiktir? Bu konu tartışmalıdır. Değişik görüşler vardır. Birçokları, bunları, atom ya da uzay çağının üretici güçleri olarak ele alıyorlar. Bazıları Marks'ın ilk sanayi devrimindeki yöntemini kullanıyorlar. Marks, **Felsefenin Sefaleti** adlı yapıtında buna önemli bir yer ayırmıştı. **Kapital**'in 1. cildinde de aynı şeye rastlanır: "Ekonomik gelişme, belli dönemlerde, ne yapıldığı değil, ne ile yapıldığı ile bağlıdır. " Bu yöntem aynen bilimsel-teknik devrim koşullarına uygulanmalıdır. Bugünkü üretici güçlerin özelliklerini sıralayalım. Herşeyden önce, mekanik olmayan teknolojik ve araçlardır. İnsanlık önceleri mekanik araçlara dayanıyordu. Şimdi ise mekanik olmayan bir dönem başlamıştır. Aralarındaki fark nedir? Araçlar hammaddeye mekanik olarak etkisini gösteriyor. Burada Newton'un kanunlarına dayanılıyor. Bugünkü araçların etkisi ise, enerjitikdir. Lazer, ultrases ya da manyetik etki söz konusudur. Yeni fizik kanunlarına dayanılmaktadır. Atom ve molekül seviyesinde yeni yasalar gelişmektedir.

Neden insanlık bilimsel-teknik devrime geçiyor ya da neden bilimsel-teknik devrim zorunlu oluyor? Çünkü, eski teknoloji insanlığın gereksinimlerini karşılayamaz hale gelmiştir. Uçak yapımını ele alalım: Sesten hızlı uçakların gövdesi sıcağa dayanıklı metalden yapılmaktadır. Ancak, bu çeliğin işlenmesi gerekmektedir. Mekanik usullerle bu işleme için, en az iki haftalık bir süre gerekmektedir.. Ama lazer ışınıyla, bir gün yeterli olmaktadır. Hafif sanayii ele alalım: Hafif sanayide dikiş makinesi kullanılıyor. Gerçek-

ten tüm rezervler tükenmiştir. İğne daha hızlı işlerse kumaş buna dayanamıyacak ve eriyecektir. Yeni teknolojide kumaşlar lazer ışınıyla kesiliyor, dikiliyor. Tüm üretim otomatikleşmiştir. Verimlilik çok artmıştır. Maden çıkarma sanayiinde altın cevherinin çıkarılmasını ele alalım: Her yıl tüm dünyada 1500 ton çıkarılmaktadır. Yıllardır hep aynı düzeydedir. Biyoteknik usuller kullanıldığında ise, durum farklılaşıyor. Genetik mühendisliği geliştikçe yeni mikroplar üretiliyor. Bu mikroplar yem olarak bu cevherleri kullanıyor. Yani mikroplar için altın yaşamsal önem taşıyor. Derin bir kuyuya bu mikroplar dolduruluyor ve mikroplar altını emmeye başlıyorlar. Böylece altın sıvı hale geliyor, sıvılaşan altın ise pompalarla çıkarılıyor. Şimdi altının yüzde 15'i bu yolla elde ediliyor. Böylece 1986'dan beri altın çıkarımı artmaya başladı. Tarlayı ekime hazırlama usulünü ele alalım: Toprak saatte beş km.'lik bir hızı aşarak işletilemiyor. Çünkü bu hızın üstünde toprak zarar görmektedir. Yeni teknoloji biyoteknik usule başvuruyor, mikroplar kullanılıyor; böylece hem toprak işleniyor, hem de gübre sağlanıyor.

Yeni teknoloji ile en başta üretimin verimliliği artıyor. Ayrıca, daha büyük sayıda mallar üretiliyor ve bunlar kat kat ucuz oluyor. Yeni teknoloji, enerjinin çok büyük hızla kullanılmasını gerektiriyor. Bu hızı insanın duyu organları kavrayamaz. Bu nedenle, hızı kontrol etmek için bilgisayarlar kullanılıyor. Bilimsel-teknik devrimi (BTD) belirleyen bilgisayarlar değildir, ama o olmadan da, modern araçları kullanamayız. İnsanlık bütünüyle ve her yerde bilimsel-teknolojiye geçemedi. ABD'de bile bu geçiş üretim araçlarının yüzde 22'si düzeyindedir. Ancak, önemli olan eğilimdir. Bu geçiş gerçekleşmekte ve tempoları giderek artmaktadır. ABD'de 1980'in başında bu oran yüzde 7 idi. Burada alternatif yoktur geçiş kaçınılmazdır.

Geçişte ne gibi değişiklikler olmaktadır? Kapitalizmin gelişme yasaları nasıl değişiyor? Kapitalist üretim mal üretimidir. Üretici güçlerdeki, tüketici fiyatındaki değişiklikler malın fiatını değişikliğe sokuyor. Kapitalizmde her malın kendi fiyatı vardır. Fiyat değişikliği üretim ilişkilerini de etkiler. Bu nedenle, malın değerini ele almak gerekir. Modern kapitalizm koşullarında mal değişimine, mal değerinin değişimine bakmak gereklidir. Ayrıca, malın değerinin değişmesinin tüketicide yarattığı etkiye bakmak gerekir. İlk önce de, GSMH'ya bakmak zorunludur. Üretim ilişkilerindeki değişiklikler bunu incelemeye bağlıdır. GSMH'daki değişiklikler üretici güçlerdeki değişiklikleri belirliyor. Üretici güçlerdeki değişiklikler ise, üretim ilişkilerinin biçimlerindeki değişiklikleri belirliyor. GSMH, ülkedeki üreticilerin ürettiği ürünlerin toplamıdır. (Ancak bazı ülkelerde GSMH bu değildir. Örneğin, Türkiye'de hizmet ve malların toplamıdır. Halkın kullandığı mallar ve hizmetin hacmidir. Ülkede üretilen mallar, ülke dışından gelen işçi dövizleri ve Türkiye'den yabancı sermayenin transfer ettiği döviz gibi. Bu milli gelir ile GSMH arasındaki farktır. Malların toplamı ile bunun birbirine eşit olması, yabancı sermaye ve işçi dövizleri olmasaydı söz konusu olacaktı. GSMH ülke gelirinden az ya da fazla olabilir. Biz eşit olduğundan yola çıkacağız). GSMH'daki değişiklik üretici güçlerdeki değişikliği belirler. Bunu iki noktada ele alabiliriz: Üretilen tüm malları ele alırız, bu makro çözümlemedir. Mikro çözümleme ise, ayrı branşların konusudur. Makro çözümleme için istatistikler gereklidir ve bu istatistikler ne kadar geniş ise, çözümleme de o denli geniş olur. Makro çözümlemeyle, global çözümlemeye bakalım: Önce, amortisman fonu ile GSMH arasındaki bağı belirlemeliyiz. BTD şartlarında amortisman fonu

sürekli gelişiyor ve artıyor. Bu, günümüz kapitalizminin gelişmesinin birinci eğilimidir. 1970'de ABD'de bu fon yüzde 8 iken, 1986'da yüzde 15'e ulaştı. Bu, BTD'in ne denli hızla geliştiğini gösteriyor. Marks, **Kapital**'in 3. cildinde bunu öngörmüştü: "BTD geliştikçe önceden harcanmış emeğin rolü artacak, şimdi harcanmış emeğin rolü azalacaktır." Canlı emeğin rolü azalmaktadır. BTD gelişükçe makinaların rolü artıyor, canlı emeğin rolü ise azalıyor. Batılı firmalara baktığımızda amortisman fonunu artırdıklarını görmekteyiz. Geçmişte amortisman fonunu yirmide bir olarak gerçekleştiren kapitalistler, şimdi yeni araçlara, yeni hammaddelere yatırım yaparak onda biri amortisman fonuna ayırıyorlar. Çünkü, daha yeni, daha modern makine alabilmek için teknolojiyi yenilemek zorundalar. Diğer bir nokta, GSMH'da işçi ücretlerinin artışıdır. İşgücü değerinin payı artıyor. Gelişmiş kapitalist ülkelerde bu pay daha fazladır. Bu yepyeni bir özelliktir. Ülke gelirinin yarısndan fazlası işgücü ücretine harcanıyor. ABD'de son 20 yıl içinde hiç azalmamıştır. 50'li yıllarda yüzde 47-49 idi, şimdi yüzde 75'e ulaşmıştır. Büyük bir sıçrama vardır. Çünkü, bilimsel-teknik devrim koşullarında işgücünün değeri artmıştır.

Bilimsel-teknik devrim yepyeni üretici gerektiriyor. Bilimsel-teknik devrim, mekanik emekten yaratıcı emeğe geçiştir. Şimdi robotların önemi artmıştır. İşçiler ise yaratıcı emeğe yönelmiştir. Yaratıcılık nedir? Bu, mal çeşitliliğinin artmasında kendini göstermektedir. Robot bir örnek yapar, işçiler ise ayrı ayrı ekiplere ayrılır. Robotun ürettiği parçalar işçilere gelir. Her ekip bu parçalardan örneğin, ayrı model araba yapar. Her ekibe aynı parça gelmektedir, ama değişik maddeler yaratılmaktadır. Günümüzde kapitalizm koşullarında kişisel siparişler tercih edilmeye başlamıştır. Böylece işgücünün değeri artıyor. Günümüz kapitalizminin ikinci eğilimidir bu durum. Bilimsel teknik devrim koşullarında emek yaratıcı karakter taşımaktadır. İşçi mekanik olarak belli operasyonları yapmıyor. Klasik kapitalizmdeki geleneksel emek robotlara yüklenmiştir. Gelişmiş kapitalist üklelerde bu eğilim çok güçlüdür. Üretimde de yenilikler uygulanıyor. Malların çeşitliliği artmaktadır. Robotlar işçilere milyonlarca standart parça veriyor, işçiler bunlardan çeşitli mallar yaratıyorlar. Bu nedenle, malların çeşitliliği sürekli artmaktadır. ABD'li bilimcilere göre, 1990'da üretilen malların yüzde 85'i 1980'e göre yenilenecektir. Emeğin yaratıcı olması kendisini burada göstermektedir. Önceleri binlerce çeşit mal üretiliyordu, şimdi ise hem malların çeşitliliği, hem de kalitesi artıyor. Üretilen her malın ayrı özelliği olmalıdır. Emeğin yaratıcı olması, işgücünün değerinin artmasını da beraberinde getiriyor. Dolayısıyla, işgücü değerinin GSMH'da payı artıyor. İşçi sınıfının yoksullaşması sorunu yepyeni tarzda öne sürülmektedir. Bilindiği gibi, yoksullaşma mutlak ve görelidir. Göreli yoksullaşmayı ele alalım: GSMH'daki işgücü ücretinin payı azalır. Gümüzüde ise böyle bir eğilime rastlanmıyor. Tam tersine, gelişmiş kapitalist ülkelerde bunun sürekli arttığına tanık olunuyor. Demek ki, geleneksel kavramlardan uzaklaşıyoruz. Mutlak yoksullaşma da değişiyor. İşçi sınıfının göreli yoksullaşması yoksa, mutlak yoksullaşmasından da söz edilemez. Komünist partiler bu durumu dikkate almak zorundadırlar.

Buradan üçüncü eğilim doğuyor: GSMH'da, ulusal gelirde artı değerin payı azalıyor. Artı değer normu da, yani sömürü oranı da azalıyor. İstatistikler de aynı sonucu doğrulamaktadır. 1970-1985 arasında sömürü oranı yüzde 15 ile 25 arasında azalmıştır. Bu

da, önceki kavramları gözden geçirmemizi gerekli kılmaktadır.

Dördüncü eğilim, işgücüne ilişkindir. Üretime doğrudan katılan işçileri ele alarak konuya başlayalım. Ülke çapında üretime katılanların sayısı artmaktadır. 1950'de tüm halkın yüzde 20-22'si ekonomide çalışıyordu, 80'li yıllarda ise yüzde 60'a varmıştır. Üretici güçlerin gelişmesi yeni istemler ileri sürüyor. Her işletme bir tezgahın ancak bir parçasını yapıyor. Bilimsel-teknik devrimden önce ayrı ayrı branşlara göre gelişme vardı. İşletmede bir tezgah yapılıyordu. Şimdi, böyle bir şey yoktur. Şimdi firmalar, bir işletmenin tezgahın sadece bir parçasını yapmasını tercih ediyorlar. Yani, işçilerden sonra, firmalar da ayrı parçalar haline geldiler. Bunun anlamı nedir? Malın fiyatı düşmektedir. Ayrıca hazır parçalara dayanarak malların çeşitliliği artabilmektedir. Dahası, üreticilerin sayısı da artmaktadır. Böylece halk ekonomik bakımdan daha aktif hale gelmiştir.

Beşinci eğilim: Üretimde çalışan işçilerin yapısında da değişmeler olmaktadır. Yepyeni bir işçi meydana gelmektedir. Önceleri bireysel yanı güçlü bir işçi vardı. Şimdi ise kolektif bir işçi vardır. İşçi hiçbir şeyi tek başına üretemez hale gelmiştir. Bir malın üretimi milyonlarca işçinin katılımını gerektiriyor. Bazı şeylerin üretimi bilimcilerin katkısını zorunlu kılıyor. Ortaokullar olmadan tıbbın gelişmesi, işçinin sağlığı sağlanmadan modern üretim olamaz. Kolektif işçi üretimle doğrudan ilişiği olan ve olmayan alanları birleştirmektedir. Üretimle dolaylı ilişkisi olan alanlar da büyük bir gelişme içindedir. Çalışan halkın yüzde 75'i bu alanda çalışıyor. Bu oran Kanada'da yüzde 73 tür. Kolektif işçinin özelliği burada kendini göstermektedir. Bu alanlar olmadan üretim gerçekleşmez. Üretimde çalışanların sayısı ise azalmaktadır.

Kolektif işçi bilimsel-teknik devrimin sonucudur. İşçi de değişmektedir. Bu bakımdan, her malın üretiminde hem üretime doğrudan katılan, hem de dolaylı katılan işçiler söz konusudur. Verimli emeğin alanı genişliyor. Bilimsel-teknik devrimden önce üretimde olan emek verimli idi. Şimdi bu kavram eskimiştir. Ölçüt nedir? Bu meslek, Mesleğin kolektif işçiye yakınlığı ya da uzaklığı ölçüt olmalıdır. Üretilen mal için gerekli mi, gereksiz mi? Üretimden uzak bir alanda çalışmanın önemi kalmamıştır. Bilimcinin mesleği üretici emektir. Bu olmadan üretim yapılamaz. Bunlar olmadan işgücü de yenilenemez. Bazen, bilimsel temel olmadan işçi de çalışamaz. İşçi için öğrenim düzeyinin yeterli olması gerekmektedir. Üretimle ilişiği olmayan üç alan vardır: Taşımacılık, ticaret ve maliye . Bu üç alanın dışındakiler üretici alanlar olarak sayılır.

Altıncı eğilim, üretim içinde serbest zamanın artmasıdır. Üretimle doğrudan ilişkisi olmayanlar, bu serbest zamanın artması koşullarında çalışıyorlar. Köleci toplumda herkes üretim alanında çalışıyordu. Üretici güçler geliştikçe, toplumda serbest zaman artıyor. Üretime ayrılan zaman ayrılıyor. Maddesel olmayan üretim için daha fazla zaman ayrılıyor. Halkın yüzde 70'nin üretimle ilgili olmayan alanlarda çalışmasının nedeni budur. Marks'ın dediği gibi, gerekliliğin sona erdiği yerde özgürlük sanatı başlar. Bu yüzde 70'lik oran insanların büyük kısmının kafa emeği ile uğraştığını gösteriyor. Bu insanın çokyönlü gelişebilmesinin yararınadır. Bilim, tıp ve kültür alanında çalışanların sayısı artmaktadır. (Otelde çalışanların hizmeti kafa emeğine dayanıyor. Yabancı dil, psikoloji, yöneticilik gibi nitelikler vardır. Ancak, mutfakta mekanik emek vardır. Yani,

yaratıcı emek ile mekanik emek bir arada bulunuyor. Fakat kalifiye emeğin payı artıyor.)

Maddesel üretimde de ön plana yaratıcı emek çıkmaktadır. Mekanik emek her zaman olacak ama, bu kolla değil robotlarla olacaktır.

Yedinci eğilim, işgücünün yapısındaki değişikliktir. Entelektüel emekle çalışanların sayısı artmaktadır. Yaratıcı emek artıyor. Mühendisler ve teknisyenler, memurlar, yöneticiler artıyor. Üstelik artış yüksek tempolarla gelişiyor. Bu meslekler yaratıcı emeği belirliyor, emeğin yaratıcılığını belirliyor.

Sekizinci eğilim, işşizliğin yapısındaki değişmelerdir. İşsizlik kronik bir karakter taşımakta ve mutlak olarak artmaktadır.İşsiz kalma süresi de artış içindedir. İşsizlerin değişik gruplarının artan biçimde işsizliğe çekildiği görülmektedir. Entelektüel emek için işsizlik göreli olarak azdır.Yaratıcılık ne kadar çoksa, işsizlik de o kadar az olmaktadır. Ancak bazen bilgisayar programcılığında dahi işgücü açığı meydana geliyor. Bu ise bilimsel-teknik devrimin sonuçlarından biri olmaktadır.

Dokuzuncu eğilim, üretimi belirleyen koşullardaki değişikliklerdir. Bilimsel-teknik devrim emeğin yaratıcılığını gerektiyor, bunun sonucu olarak da kolektif işçi oluşuyor. Araştırmaların, tıbbın, öğrenimin önemi artıyor. ABD'de, 1970'de bilimsel incelemelere ayrılan para 30 milyar dolardı, 1980'de ise 140 milyar dolar oldu. Bilimsel araştırma olmaksızın, üretim geliştirilemez. Öğrenime ayrılan para da artmaktadır. Ülke gelirinin yüzde 12-14'ü bu alana ayrılıyor. Yine ABD'de tıp için ayrılan miktar yüzde 12'dir. Çünkü, sağlıklı olmanın düzeyi de insanın yaratıcılığıyla yakından bağlıdır. Bu nedenle, ABD'de sağlıklı olmak adeta moda haline gelmiştir.

Onuncu eğilim, ihracatın artmasıdır. Bilimsel-teknik ilerlemenin düzeyi ne kadar yüksek olursa, ihracat da aynı ölçüde artmaktadır. Bilimsel-teknik devrim işbölümüne dayanıyor. Tüm teknik araçlar uluslararası işbirliğine dayanarak yapılıyor. Başka ülkelerle işbirliğine girmeden teknolojik gelişim sağlanamaz. Bu nedenle, uluslararası işbirliği gereklidir. Eğer bundan uzak durulursa, yıkım kaçınılmazdır. Çünkü iç piyasa dardır. Üretilen malların değeri uluslararası mal gibi olamaz. Bir ülke kendi ekonomisini ne denli başka ülkelerle bütünleştirirse, gelişme o denli iyiye doğru olacaktır. İhracatın ülke geliriyle karşılaştırılması, o ülkenin teknik düzeyini gösterir. Yani ne denli çok ihracat yapılıyorsa, o denli çok teknik gelişme vardır. Kalitesi düşük malın ihracı mümkün değildir. Japonya ihracat açısından önde gelen bir ülkedir. Ülke gelirine göre Japonya'nın ihracatı yüksek tempolarla artış gösteriyor.

Son eğilim, devletin katılımıyla ilgilidir. Üretici güçlerin yeni gelişme aşamasında devletin ekonomiye katılımı daha aktif olmak durumundadır. Tekelci-devlet kapitalizminin rolü artmaktadır. 1980'li yıllarda Keynes'ten friedmancı tekelci-devlet kapitalizmine geçildi. Keynes'in ekonomiyi düzene koyma yöntemleri neydi? Keynes'e göre, devlet aktif olarak ekonomiye karışmalı, hatta yönetsel yöntemler kullanmalıdır. Devlet sektörü ekonomide önemli rol oynamalıdır. Keynes'e göre, devlet bütçesinde açık olmalı ve devletin harcamaları da büyük olmalıdır. Keynes, devletin bankalardan büyük miktarda borçlar alarak, ekonomiyi teşvik etmesinden yanaydı. Enflasyon ise sermaye yatı-

rımını teşvik etmelidir. Keynes'e göre yüzde 10 enflasyon olumludur. Keynes, 10 milyon parası olan bir kişiye bu parayı hemen bir bankaya yatırmasını önerir. Böylece faizle geçinmeyi önerir. Bu birinci yoldur. İkinci yol ise, üretime yatırmaktır. Eğer enflasyon oranı yüksekse, bankaya yatırmak gereklidir. Tersi durumda ise, üretime yatırmak kârlı olacaktır. Günümüzde bu doktrininden vazgeçilmiştir. Friedmancı yenitutuculuk konsepti nedir? Devlet sektörü ya yok edilmeli, ya da rolü azaltılmalıdır. Devlet sektörü demek, bürokrasi demektir. Bu ise üretime engeldir, bilimsel-teknik devrime engeldir. Enflasyon bir beladır, yüzde 10 da beladır. Üretimi geliştirmek için enflasyon minumum düzeyde olmalıdır, devlet bütçesindeki açık azaltılmalıdır devlet doğrudan üretime karışmamalı. Onun karışması ancak vergi politikası aracılığıyla olmalıdır. Keynes'ten friedmancı kurama geçiş mantıklıdır. Nitekim Keynes'in eğiliminin eskidiği anlaşıldığı için yenitutucu dalga başarılı oldu. Devletin müdahalesi arttı, ama müdahalenin biçimleri de değişti. Bu nedenle, şimdi vergi politikasına bel bağlanmaktadır. Yenitutucu dalga yakın bir gelecekte dinmeyecektir. Çünkü, bilimsel-teknik ilerlemenin eğilimlerini yenitutuculuk karşılamaktadır. Yenitutuculuk devletin yönetsel yöntemlerle ekonomiye karışmasına engel oluyor ve böylece, ekonomiye özgürlük sağlıyorlar. Emeğin yaratıcı olduğu koşullarda, başka türlüsü de olamaz.

GÜÇLÜ BİR FELSEFE EĞİTİMİNİN TEMEL KURALLARI NELER OLMALIDIR ?(*)

Afşar TİMUÇİN

Her alanda olduğu gibi felsefede de her bilgi sorunu doğrudan doğruya bilinç sorununa bağlanır. Buna göre, *bilgilenmek bilinçlenmektir* diyebiliriz. Her bilgi bir bilinçte bütünlüğe kavuşur ve bir bilinç içinde değer taşır. Her gerçek bilgi bir bilincin bilgisidir. Bellekte yalıtık anı olmadığı gibi bilinçte yalıtık bilgi yoktur. Yalıtılmış bilgi gerçek bilgi değildir, bir eklentidir, bir sığıntıdır, iğreti bir şeydir. Kendinde bir değeri olsa da bilince ulaşamadıkça bir değer ortaya koymaz. Kendinde apaçık olsa da bilince ulaşmadığı için ya da bilince ulaşmadıkça bulanıktır ve kaygandır. Apaçık görünümü içeriğinin yanlış ya da gelişigüzel kavranılmasından gelebilir, kavramlarının çağrıştırdığı gerçekdışı biçim altında kavranılmasından gelebilir. Örneğin ben Protagoras'ın "İnsan her şeyin ölçüsüdür" yargısını "İnsan en değerli varlıktır" gibilerden anlayabilirim.

Yalıtık bilgi bilince iğreti tutturulmuş bir parçacıktır: bilince kavuşmadığı, bilinçle bütünleşmediği için gerçek bilgi değeri taşımaz, ayrıca durmadan bilince engel çıkarır, bilincin oluşumunu ve gelişimini köstekler, daha kötüsü bilince katılmaya kalkar, onu bulandırır, yanlışa düşürür, yargılarında ona tuzak hazırlar. Özümlenmemiş bilgilerle, ezbere bilgilerle gerçek bilince ulaşılamaz. Özümlenmemiş bilgilerle, ezbere bilgilerle örülmüş bir zihin bir yamalı bohçadır. Çok zayıf bir bilinç temeli üzerine olduğu gibi konulmuş bilgi yığıntıları bilinçten çok arşiv dolaplarına yaraşır. Böylece oluşmuş bir bilinç bir yoksun bilinçtir, kendini aşma çabası içinde bile bir *khaos*'dan başka bir şey değildir.

Khaos'da kosmos'a geçiş bilgi yığını olmaktan organik bilgi bütünü olmaya geçiş-

(*) 16-18 Mayıs 1990 tarihinde Ankara'da yapılan "Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Felsefe" konulu sempozyuma yazar tarafından sunulan bildiri

tir. Toplumda olduğu gibi bilinçte de katışmaçlar bir organik bütün oluşturmazlar. Her bilgi ancak bilince ulaştığında bilgi değeri kazanır. Bilinçte bütünlüğe ulaşmamış bilgi parçaları ne kadar büyük bir kalabalık oluştururlarsa oluştursunlar bir bilince karşılık olamazlar. Bilinç bilgiyle kurulur, bilgisiz bilinç olmaz, bilincin gereci bilgidir. Buna karşılık, bilgi bilinçsiz olabilir, doğru ya da yanlış bir bütünlük olarak bilincin dışında kalabilir, hatta bilincin dışında topluca bir yanlış bilinç ya da yapay bilinç görünümü kazanabilir. Bilginin doğruluğunu ya da yanlışlığını belirleyecek olan bilincin kendisi olacaktır. Bir bilgi bilince kavuşmadan doğrulanamaz. Bilince bağlanmamış her bilgi bir doğru olasılığından başka bir şey değildir. Her bilgi içerdiği bilgiler toplamınca değil, bu bilgilerin kendi aralarında aydınlık ilişkiler içinde bir bütün oluşturmaları ölçüsünde bilinçtir. Bu yüzden zengin bir bilinçten çok düzgün bir bilinç istenir ya da zaten zengin bir bilinç aşırı beslenmiş bir bilinç olarak sağlıksızdır. Bazı obur zihinler dosyalarda durması gereken bilgileri de kendilerine alırlar.

Özümlenmemiş yani bilince kavuşturulmamış bilgi kendinde doğru da olsa etkisiz bilgidir ya da kalp bilgidir. Diyelim biri bana Demokritos'un atomcu olduğunu söyledi. Buna göre ben *Demokritos atomcudur* bilgisini zihnimde gezdiriyorum, gerektiğinde bu bilgiyi kullanmaya kendimi hazır duyuyorum. Bir gün biri bana bir kağıt uzatıyor, kağıtta "aşağıdaki dört filozoftan hangisi atomcudur?" sorusuyla karşılaşıyorum. Adları altalta dizilmiş dört filozoftan yalnızca Demokritos'un adı yanına bir işaret koyuyorum. Bu durumda ben bir bilgi sahibi olduğum gibi bu bilgiyi işe yaratmış ve her zaman yaratacak olan biriyim. Demokritos'un atomcu oluşu büyük bir olasılıkla doğrudur, çünkü güvenmem gereken temel kitaplarda ondan atomcu diye sözediliyor. Bununla birlikte benim *Demokritos atomcudur* diyebilmem için hem "Demokritos" kavramının içeriğini hem "atomcu" kavramının içeriğini doğru olarak bilincimde bulunduruyor olmam gerekir, Demokritos'un atomcu olduğunu bilinçle gösterecek durumda olmam gerekir. Yoksa ben *Demokritos atomcudur* cinsinde binlerce bilgi edinebilirim, bu bilgilerin tümü felsefeyle ilgili olabilir ve ana kaynaklardan alındığı için doğru da olabilir, ama bu durum benim felsefe alanında bilinçli bir kimse olduğumu göstermeye yetmeyecektir. Kısacası, bilginin doğru olması yetmez, benim onu bilinçlendirmem de gerekir.

Bilinçlendirmek, kavramlara götürmektir. Bir bilgi, içerdiği kavramlarla, bilincin kavramlar düzenine götürülür, orada ilgili kavramlarla ya da etkin kavram bileşimleriyle yani fikirlerle karşılaştırılır. Bu bir doğrulama ve aynı zamanda bilgilenme edimidir. Bilgilenme bir doğrulamadır, doğrulama da bir bilgilenmedir. Bilgilenme bir bilginin bilinci oluşturan bilgiler düzeninde irdelenmesidir. Bilgilenmenin koşullarını, buna göre genel olarak eğitim ve özel olarak felsefe eğitiminin koşullarını ortaya koyabilmek için "bilinç nedir?" sorusunu sormak ve sorunun içeriğini enine boyuna tartışmak gerekir. Bu soruyu sormamış hiçbir eğitimbilim ve hiçbir yöntembilim yasal değildir. Felsefe eğitimbilimi de, felsefe yöntembilimi de bu sorunun sağlıklı yanıtlarına dayanmak zorundadır.

Bilinç iki terimi, Ben'le Ben-olmayan'ı ya da Ben'le Dünya'yı birleştirir ve karşıtlaştırır. Bilinç edimi buna göre hem bir özdeşleşme hem bir yabancılaşmadır. Bilinç onaylar ve yadsır, benimser ve dışlar. Bilinç Ben'i ve Ben-olmayan'ı bir karşıtlıkta bütünleştiren şeydir. Bilinç öznelliğin nesnellikte ve nesnelliğin öznellikte bütünleştiği yerdir. Her bilinç hem kendi kendisinin hem kendisinden başka bir şeyin bilincidir. Bilinç Başkası'nı özümlerken kendisini Başkası'na yansıtır. Ben ve Ben-olmayan yalnız-

ca bilinçte bütünleşir ve olabilecek en yetkin biçimine kavuşabilir. Bilinç hem içerendir hem içerilendir, hem sarandır hem sarılandır. Bu, nesnenin öznede görünmesi ve öznenin nesnede yansıması demektir. Nesne özneyi koşullarken özne de nesneyi belirler. Öznede hiçbir şey yoktur ki onun Dünya'yla ilişkisinden geliyor olmasın. Düşüncenin temel ilkeleri bile Ben'in Dünya'yla ilişkisinden oluşur. İnsanın biyolojik-fizyolojik özellikleri onun Ben'inin temel niteliklerini belirler, bu nitelikler Dünya'nın özellikleriyle bütünsel bir alışveriş içinde bilincin özelliklerini oluştururlar. Ben dediğimiz şey bilincin doğal-insani temelidir. Doğal olanın insani olanla kavuşma noktasıdır. Bilinç, Ben'in etkinlikleriyle kurulur. Buna göre her bilgi özneli ve nesneli kendinde aynı ağırlıkta taşır. Her bilgi bir öznelliğin ve nesnelliğin bilgisidir. Öznelliğin kaynağı nesnelliktedir. Özne tüm verimini nesnelle ilişkisinden kazanır. Her nesnellik bir öznelliğin nesnelliğidir, ama daha önce her öznellik bir nesnelliğin öznelliğidir. Bilinçlenme serüveni deneyle başlar.

Buna göre bilinç bir gerçekliğin bilincidir, kendisini de içine alan bir gerçekliğin bilincidir. Kişiliğin oluşum koşullarına göre belli süreçler boyunca kurulur. Bu belli ardışık süreçler kişiliğin niteliğini oluştururken bilincin yapısını da belirler. Bilinç gerçekliğin basit bir yansısı değildir, gerçekliğin içinde bir gerçeklik olarak sürekli dönüşen ve gerçekliği dönüştürebilen bir güçtür ve baş niteliği etkin oluşudur. Bilinç her ediminde etkindir, o alırken tam bir etkinlikte alır, kurarken tam bir etkinlikte kurar, özdeşleşirken de çelişirken de etkindir. Bilinç kendini kurarak ve kendini tüketerek, kendini belirleyerek ve kendiyle çelişerek, kendini koyarak ve kendini yadsıyarak gelişir.

Bilincin kendini üst düzeyde gerçekleştirebilmesi için Ben'in Dünya'yla doğal-insani ilişkisi yeterli değildir. Doğal-insani ilişki ancak ilkel bilincin varlığını sağlayabilir. Yetkin bilincin varlığı, onun yetkin bir *ortak bilinç* ortamında, hiçbir engele uğramadan, başka yetkin bilinçlerle ve başka yetkin bilinçlerin kültür üretimleriyle yöntemli bir biçimde ilişki kurmasıyla olasıdır. Bu da eğitimbilimin, bu arada felsefe eğitimbiliminin en belirleyici gereksinimini ortaya koyar. Bu gereksinimi şöylece özetleyebiliriz: Bilinç tüm etkinliklerinde özgür olmalıdır. Bize çağdaş ruhbilimin ve eğitimbilimin öğrettiği bir şey var: Bilinç kendi kendisinin kurucusudur. Öyleyse eğitmek demek, yalnızca ve yalnızca, bilinç gelişimleri için uygun koşullar sağlamak demektir. Bunun için, her şeyden önce, bilincin önünü açmak, yolunu hiç kesmemek gerekir. Belli yapıda bilinçler oluşturma çabası bireylerin ve hatta bütün toplumun çok ağır ödeyeceği ya da zaten ödemekte olduğu yanlış bilinç oluşumlarından başka bir şey getirmez.

Elbette her yerin ve zamanın bir *ortak bilinç*'i vardır, bu *ortak bilinç* varolanın bilgisine dayanan *gerçek bilinç*'den ve olasının ya da olacak olanın bilgisine dayanan *olası bilinç*'den oluşur. *Ortak bilinç* her bilincin giyinebileceği, giyinmesi gereken ortak bir kalıp değildir. *Ortak bilinç*, belli bir yerin ve zamanın koşullarında oluşmuş olan bilinçlerin ortak özelliklerinden başka bir şey değildir. Felsefe *ortak bilinç*'in bütünsel anlatımıdır, yetkin ve dizgisel anlatımıdır. Öbür bilgi alanları ya da bilimler *ortak bilinç*'in belli bir yanını ele alırlar, onu her yanıyla ele alan yalnızca felsefedir. Bu yüzden bir felsefe bir kişiyle ilgili olmaktan çok bir yerle ve bir zamanla, bir uygarlıkla ilgilidir, bir kişini özelliklerinden çok bir çağın özelliklerini yansıtır. *Ortak bilinç*'in yetkin ve dizgisel anlatımına ulaşabilmek, bunun için düzenlenmiş çok uygun bir eğitim ortamıyla sağlanabilir.

Bu yüzden felsefe eğitimbiliminin ilk kuralı, *bilincin tam bir etkinlikte ya da tam bir özgür atılım içinde gerçekleşmesini sağlayacak nesnel koşulları oluşturmak* olacaktır. Felsefe eğitimbiliminin hatta, felsefe yöntembilimin öbür kuralları ancak bu temel kurala göre tartışılabilir ve belirlenebilir. Felsefe katı kuralcılıkla tersleşir, çünkü felsefe özgür arayıştır. Felsefe her türlü doğmacılığı dışlar. Felsefe bilinçleri koşullamak için değil arayışa yöneltmek için vardır. Öyleyse bugün bir felsefe eğitimbiliminden, hatta bir felsefe yöntembiliminden söz ederken temel her zaman özgür seçişi koymamız gerekir. Felsefe kadar özgürlüğe gereksinimi olan bir başka alan yoktur. Bu özgürlük bir gelişigüzellik değil, bireysel bilincin ortak bilinç karşısında kendi yerini ve kendi değerini hiçbir dış etkide kalmadan tam bir bağımsızlıkta tartışmasını getirecek bir tutarlılıktır. Felsefe düşüncenin sağlıklılığı için vardır, sağlıklılık ancak özgür arayış içinde sağlanabilecektir. Felsefe iyi düzenlenmiş bir belleğe ve gelişmiş bir yargıgücüne dayalı yetkin bir bilinç etkinliğini gerektirir. Felsefe her türlü ideolojiye dayanak sağlayabilir, ancak felsefenin felsefe olabilmesi için ideolojik yükümlülükten arınmış olması gerekir. İdeolojiler felsefelerden güç alırlar, felsefeler ideolojilere dayandıkça güçsüz düşerler. Felsefe ideolojiyi tartışır, ideoloji felsefeyi belirleyemez. Düşünce ancak tüm iç ve dış bağlarından kurtulabildiği ölçüde felsefedir.

YENİLENME SÜRECİ VE KOMÜNİSTLER

Hüseyin ÇAKIR

Yenilenme süreci; çağa uygun olarak, ekonomik, bilimsel, teknolojik, kültürel felsefi ve ideolojik boyutların yanında, tüm sınıfları, sosyal katmanları ve en başta da bireyi içine alan genel bir karakter taşıyor. İlk bakışta, reel sosyalist ülkeler ve komünist partiler de daha büyük "gürültüler" kopmasından dolayı, yenilenme sanki bunlarla sınırlılık taşıyormuş gibi görünüyor. Oysa burjuvazi de, ekonomik, teknolojik ve ayrıca, ideolojik olarak kendisini yeniliyor. Yenitutuculuk arayışları, insan hakları, demokrasi konusunda antikomünizm kaygısını aşan bir arayış içinde. Sosyalist ülkeler ve komünist partilerin pratikte yenilenmenin tepe noktasının oluşturuyormuş görüntüsü, tarihsel olarak geri kalmışlık konumlarından kaynaklanıyor. Bu süreç bir süre daha dalgalanmaya devam edecek, sonra kendi mecrasında gelişmesini ve yenilenmesini sürdürecektir.

Yenilenme süreci somuttur. Her bir olgu, olay ve süreçte yenilenme çağa uymayan ve ilerlemenin, gelişmenin dinamiklerinin tıkanmış olduğu noktaların aşılması biçiminde, süreklilik arz ediyor. Komünist partilerin yenilenme süreci, kendilerini olumsuzlama biçiminde gelişiyor. Deforme yapılar, düşünceler aşılmaya çalışılıyor. Öte yanıyla, bu süreç anarşik bir ortamda, var olandan kaçış biçiminde gelişiyor. Panik havasında, değişik yönlere savrulan bir süreç izliyor.

Yenilenme sürecinin, özellikle gerikalmış düşünce ve yapılanmalarda dingin bir ortamda yürümesi çok zor. Ancak, yenilenme için, Komünist Partiler de içinde, yenilenmenin bütün alanları için bazı koşulların oluşması gerekli. *Birincisi*, hangi tarihsel koşulda ve ne amaçla ortaya çıkmış veya çıkartılmış olursa olsun, bütün tabuların yıkılması gerekli. *İkincisi*, yenilenme sürecinin gelişebilmesi insanın özgür olması ve

özgür olarak hareket edebilmesine doğrudan bağlıdır. Bireylerin özür olmasının koşulu yaratılmadan yenilenme süreci ilerleyemiz. *Üçüncüsü*, yenilenme kimsenin tekelinde olmadığı gibi, kimse de yenilenmeyi birilerinin tekelinde görmemeli. Ne komünistler, ne de başkaları yenilenmeyi kendi tekellerinde bulunduruyorlar. Herkes kendi kapsamı içinde ve birbirinden doğrudan etkilenerek bu süreci yaşıyor. Dar, içine kapalı bir yenilenme gerçekleşemez. Ekilenmeye ve etkilemeye açık bir süreç ve ortam yaratılmalıdır. bunun için açıklık, çoğulcu, katılımcı demokratik bir ortam gerekli. *Dördüncü* olarak, tarihsel bakımdan diyalektik bir olumsuzlanma sürecinin yaşanması gerekli.

Komünist partilerin yenilenme sürecini, tarihsel boyutlar içinde ele alarak incelemek zorundayız. Stalin dönemini eleştirerek, monolitik partiyi terk ettik demekle yenilenmeye yanlızca bir adım yaklaşılmış olunur. Marksizm-leninizm'in aşılabilmesi için öncelikle o tarihsel koşulların bir bütün olarak olumsuzlanması gerekli. Çünkü, komünistler her ne kadar dar bir açıdan dünyaya bakıyorlarsa ve kendilerine dar bir dünya yaratmış olsalar da, onların bu tarz bakışını ve yaşamalarını yanlızca Marksizm-leninizmin deformasyonu değil, o dönemlerin tarihsel, toplumsal, kültürel koşulları da doğrudan etkilemiştir. Bu nedenle, genel olarak *insanlığın yaşam, düşünüş, inanç koşullarının dışında bir komünist hesaplaşması veya olumsuzlaması her zaman eksik olacaktır.*

Komünistlerin yenilenmesinin, genel tarihsel, toplumsal koşulların dışında, marksizm-leninizmin doğmalaştırılmasından kaynaklanan zorlukları var. İdeolojik, politik, örgütsel olarak var olan durumun reddedilmesi yenilenme için yeterli koşul değildir. Tabi ki reddedişin içeriği ve biçimi de yenilenmenin gelişimini belirleyecektir. Mekanik tarzda bir reddetme, yenilenme değildir; çğa uyum sağlayamadığından, gün gibi ortaya çıkandan, kendinden kaçıştır. O nedenle, kapsamlı analizler yapılıp, bunlar toplumsal bilince çıkmadan, geçmişten kurtulmak ya sözde kalacak, ya da eski kendisini var olan durumda yeni tarzlarda üretecektir.

Komünistlerin Yenilenmesinin Zorlukları

1, *"Marksizm-leninizm İlkeleri" olarak doğmalaştırılan teori, ideoloji ve politikalar* çerçevesinde "komünist" bir kültür yaratılmıştır. Toplumsal yaşamın ilişki ve kurallarından ayrı olarak kendi iç ilişkileri ve bağlantıları olan, *illegal çalışma koşullarında daha da pekişen "parti kültürü" adı altında, ahlaksal, moral, değer yargılara sahip toplumsal bir altkültür oluşturulmuştur.* Sınıfa karşı sınıf anlayışı dömeminde, var olan her şeyin "devrimcisi, komünisti" yaratılmaya çalışılmıştır. Komüntern 7. Kongeresi kararıyla aşılmaya çalışılmış, olsa da, bilinçlerden kolay kolay silinmediği gibi, uzur süre bu anlayış komünist harekete egemen olmuştur.

İdeal toplumun mikro tipini parti içinde yaratmaya çalışma anlayışı, komünistlerin bir toplum içinde ayrı bir toplum gibi hareket etmeleri ve kendi yaşamları, ilişkileri ve düşüncelerinin en ideal ve doğru olduğundan hareket edilmiştir. Her zaman komünistlik zor iş, erişilmez ve üstün meziyetleri gerektiren insanların işi olarak görülmüştür. Bu

nedenle, komünistler kendilerini toplumdan hep ayrı tutmuşlar, komünist olmayanlar için "sıradan insanlar" sıfatı kullanmışlardır. Bu anlayış bir düşünceden öteye, bir yaşam tarzı olduğundan, kolay kolay sökülüp atılacak ve kısa sürede değişebilecek değildir. Yenilenme süreci bu baraja devamlı çarpacak, bu duvarları yıkmaya çalışacaktır. Yenilenme için bu "parti kültürünün" yenilenmesi değil, partililerin toplumsal kültür ve ilişkiler içine girerek halkın yaşam tarzına uyum sağlamaları gereklidir. Bu başarıldığı ölçüde, yenilenmenin önündeki barajlarda delikler açılacaktır.

2 - Geleneksel *Parti anlayışının aşılması gerekli.* Lenin'in belli tarihsel koşullarda geliştirmiş olduğu parti konsepti bütün zamanlar için geçerli kural haline getirilmiştir. İşçi sınıfının "en militan kesimini, toplumun en iyilerini" bağrında toplayan parti anlayışı, partiye ve partililere toplumdan, "sıradan insanlardan" ayrıcalıklı özellikleri olduklarının, bunu korumaları gerektiğini bir koşul olarak getiriyor. Kapitalist ülkede komünistlerin, burjuvazinin aldatmacalarına, ahlakına, kültürüne, zaaflarına" kapılmadan "komünist kimliğini korumaları" sürekli propaganda edilmiştir. Böylece komünistler kendi "parti dünyalarında" bir kilise hayatı yaşar gibi bir çok toplumsal nimetten kendilerini mahrum ederek yaşamaya mahkum olmuşlardır. Bu süreç içinde komünistler asosyal, çağdışı kalmış, şehrin göbeğinde hala kasketle gezen, yazın sıcağında ceketle dolaşan bütün bunları halkçılık, devrimcilik adına yapan garip tipler olmuşlardır. Yani, yoksulluk, perişalık bir üstünlük, niteliği haline getirilmiştir. Bir başka boyuttan bakıldığında; partilerin örgütleniş tarzı demokratik koşullarda bu koşullara göre yenilenememiştir. İllegal koşullara göre oluşan partilerin örgütleniş tarzı, partilerin merkeziyle, yığınlar arasında bir çok ara parti kademesinden oluşuyordu. Partilerdeki bu aparatlar, parti bürokrasinin oluşmasına yol açtı. Bu aparatlar partide demokratizm yerine merkezle bağ kuran, postacı işlevini gördü. Merkezin önemi artırılarak demokratizmin önünün kesilmesinin yolunu açtı. Emir-komuta ilişkisi, bu parti aparatlarınca sürekli canlı tutuldu. Ve bu aparat kendi konumunu koruyabilmek için alt aparatlar oluşturdu. Öte yandan özellikle illegal partilerde herkes yönetici konumuna yükseldi. Herkes üçbeş kişinin sorumlusu haline geldi. Parti içinde yöneticilik ve parti kademelerinin çokluğu, her düzeyde bir üstyönetim düzeyine yükselmeyi amaç haline getirdi. (Aynı tarz sosyalist ülkelerin devlet mekanizmasında da hakim kılındı ve korkunç bir bürokratik yapı ortaya çıktı.)

Böyle bir anlayışı "parti kültürünü" sürekli diri tutmuştur. Parti yapılanması kişileri biçimlendirmiştir. Profesyonel devrimci tipi olarak ortaya çıkan bu tipleme, parti yönetmek, insan (partili insan) yönetmekten başka hiç bir iş yapamayan, sokaktaki insanla diyalog kurmada korkunç sıkıntı çeken bir partili tiplemesi oluşturmuştur. Parti mekanizması bu mekanizmaya uygun olan tiplemelerin parti içinde etkin olmasını getirmiştir. Bugün mekanizma hemen değişse bile, yeni makanizmaya uygun insanlar ortaya çıkmadıkça, yeni olan araç hiç bir işe yaramayacaktır. Romanya'daki seçimlerden sonra bir gazeteci şöyle bir yorum yaptı. "İktidar ve otoriteye sadık Romen halkı, iktidar ve otoriteyi seçti". Burada da görüldüğü gibi, insanlar değişememişse araçların değişmesi, toplumun kısa sürede değişmini getirmiyor.

Yenilenme sürecinde partinin yapılanması, "parti kültürünü" yarattığı insan tipleme-

si gibi unsunlar ve daha başka unsurlar, komünist partilerin yenilenme sürecinin önünde çok önemli zorlukları oluşturuyor.

3 - *İdeolojik teorik faaliyetin yenilenmesi.* Doğmatizmle birlikte, Marks, Engels, Lenin, Stalin ve öbür parti genel sekreterlerinin söyledikleri bir tür emir haline gelmiştir. Söylenen sözlerde, yazılan yazılarda ölçüt Marks, Engels, Lenin, Stalin ve genel sekreterlerin görüşlerinin değişik bir söylemde tekrarı olmuştur. Teorik, ideolojik faaliyet böylesi bir kalıba sokulunca, doğal olarak teori 1930'lu yıllarda kalmıştır. İdeoloji ve teorinin, ayetler gibi alınıp vaazlar edilmesi sonucunda, marksizm bilimsel gelişmenin dışında kalmıştır. Çağa maddeci diyalektik değil, doğmatik bakılmıştır. Bu nedenle, nesnel sürecin gelişim yasaları yakalanamamıştır. Düşünen değil, tekrarlayan bir ideoloji, teori ortaya çıkmıştır. Herkes sesini, soluğunu ve düşüncesini Marks, Engels, Lenin, Stalin ve daha sonraları da, genel sekreterlerin söylediklerine göre ayarlar olmuşlardır. Sesini ayarlamasını bilemeyenlere bir sıfat takılarak partiden atılmışlardır.

Bu koşullar, komünist partilerde düşünce donukluğu yaratmıştır. Araştıran, soran, soruşturan partili yerine dinleyen, uyan, uygulayan partili tipi ortaya çıkmıştır. Partinin entelektüel yaşamı felç olmuştur. Partiyi ilk bakışta aydınlar terk etmişler ve terk etmekle de kalmamışlar, bir çok boyutta partiye çok sert eleştiriler yönelmişlerdir. Kendisini savunmaya çeken parti aydınlardan daha çok uzaklaşmıştır. Bugün, sosyalist ülkelerde muhalefetlerin hemen hepsini aydınlar oluşturmaktadır.

Yenilenme sürecinde, entelektüel damarlarından yoksun olan partiler, iç yaşamlarında canlı bir tartışma ve düşünsel süreç te yaşayamıyorlar. Bu yenilenmenin parti içindeki gelişimi ve parti dışında toplumsal yenilenme süreciyle bağlanmasını da zorlaştırıyor.

4 - *Öncülük anlayışının yaratmış olduğu kendini beğenmişlik.* Kendine aşırı güven, toplum dahil herkesten farlı olma anlayışı yenilenme sürecinde bir engel teşkil ediyor.

Marks, Engels, Lenin yaşadıkları dönemde geliştirdikleri teoriler ve politik çözümlemelerle haklı olarak bir insisatif kazanmışlardır (buna öncülük demiyorum çünkü, onlar teoriyi geliştirirken ve politikayı oluştururken, dönemlerini aydınları, filozofları ve politikacılarının görüşlerinin olumlu öğelerini sentezleyerek, maddeci diyalektik bir yaklaşımla sonuçlara varmışlardır). Komünistler, Marks, Engels, Lenin'in geliştirdikleri görüşleri genel-özel ayrımı yapmaksızın, bir bütün olarak tarihsel miras kabul etmişler ve kutsallaştırmışlardır. Bundan kalkarak, komünistlerin mutlak öncülüğünü politik, teorik ilke haline getirmişlerdir.

Bu tür bir öncülük anlayışı, partiyi yığınlardan kopartmıştır. İçe kapalılığı artırarak, komünistleri birbirlerine daha sıkı sarılmaya yönelterek, "komünistin komünisten başka dostu yoktur" noktasına getirmiştir.

İşçi sınıfı adına öncü olan parti süreç içinde işçi sınıfının kendisinden de kopmuştur. Sınıfın nesnel durumunu kavranamamıştır. Hisse senedi, özel mal-mülk sahibi olan bu sınıfa hâlâ "zincirlerinden başka kaybedecek bir şeyi yok" anlayışıla yaklaşılmıştır.

Öncülük anlayışının sonucu politik ve örgütsel olarak marjinalleşmekten kurtulamamıştır. Küçülmeye, darlaşmaya rağmen bunun nedenlerinin yanlış yerlerde arayarak, kendinden-mumnunluktan kurtulanamamıştır. Öncülük kavramının yaratmış olduğu olumsuzluklar, toplumla komünistler arasında güven bunalımı yaratmıştır. Bu sorun kısa zamanda çözümlenecek bir sorun değildir. Öncülükteki yanlış konumlanış ve düşünce yenilenme süreciyle aşılacak, aşılabildiği ölçüde de yenilenmenin önünü açacak bir süreç yaşanacaktır.

5 - Komünist partilerinin toplumsal süreçten, yığınlardan kopmasını en temel somut sorunlarından birisi, **programatik yanlışlıklardır**. İdealizasyon üstüne oluşturulan programlar hep gelecek vadetmişlerdir. **Komünist Manifesto**'daki anlayış 1990'larda bile savunulmaktadır. Bu ürperti vericidir. Bu çağda hâlâ 1848'lerin düşüncesinde olmak, o koşullardaki politik taleplerin savuncu olarak ortaya çıkmak komünist hareketin içinde bulunduğu dramatik durumu gösteriyor. 150 yılda "tanrının" ilkeleri bile değişirken, **Manifesto**'nun hâlâ "bu güne yol gösteriyor olması" yenilenme sürecinin ne kadar zor olacağını gösteriyor.

Geleceği vadeden, bugüne ilişkin bir şey söyleyemeyen komünist partiler en başta işçi sınıfından koptular. İşçilerin yoğun olduğu yerlerde bile çok az oy almaya ve kimi yerlerde silinmeye başladılar. Marjinalleşen partiler, politik yaşamda herhangi bir dernekten daha az politik etkiye sahip hale geldiler.

Programatik yenilenme, çağı kavramak, bu çağın gelişim yasalarını yakalayarak onu daha ileriye götürecek alternatifler geliştirmekle mümkündür. Bunun için öncelikle çağdaş bir parti olmak gerekiyor. Her şeyiyle; programı, ideolojisi, örgütsel işleyişi, parti yapılanmasıyla çağdaş bir parti olmadan, çağdaş bir program yapılsa da, tarihsel olumsuzluklar nedeniyle, kendimizi çağa ve bu çağın insanlarına kabul ettirebilmek çok zor olacaktır. Bu güven sorununu çözmeden yenilenme süreci yaşamla bütünleşemez.

Birbirine bağlı olan bu beş unsurunun daha da derinleştirilerek ele alınması gerekli. Yenilenme sürecinin bütünü için buna mutlaka ihtiyaç var. Geçmişin diyalektik olumsuzlaması yapılmadan, yenilenme çok zor koşullarda gelişebilir. Partilerin içinden çıkan güçler, bu sürecin karşısına dikilerek daha zorlaşmasına yol açabilirler. Tutucu güçlerin dışında, yenilenme adına ortaya çıkan güçler de bu sürecin tıkanmasına, zorlaşmasının unsuru olabilirler.

Komünist hareketin tarihi genel bir karekter göstermesine karşın, her ülkenin kendi, tarihsel, toplumsal, politik, kültürel gelişimi ve farklılıklarına göre biçimler almıştır. Asya toplumundaki komünistlerle Batı Avrupadakiler arasında kendi özgün koşulları neden ile farklılıklar her zaman olmuştur. Yenilenme sürecinde her ülke kendi içinde bulunduğu duruma göre biçimler alarak farklı tarzlarda yol alacaktır. Ancak demokratik toplumlarda bu süreç daha az sancılı ve kısa sürede sonuçlanırken, baskıcı, otoriter ve demokrasi geleneği olmayan veya kısıtlı olan toplumlar biraz daha zor koşullarda gelişecektir.

Komünist partilerin yenilenmesi, kendi bütünlükleri içinde, dar bir ortamda gerçekleşibilir mi? Buraya kadarki anlattıklarımıza bakıldığında bu olanaksız gibi görünüyor.

Yenilenme süreci, tabandan, yani toplumdan geliyorsa, böylesi bir süreçte radikal biçimde bütün yapılar kendisini kaçınılmaz olarak yenilemek zorunda kalacaktır. Bu tip bir yenilenme erkte olan partilerde görülüyor.

Kapitalist ülkeler komünist partilerinin yenilenmesi ise daha çok kendi dışlarındaki olgulardan etkilenerek gelişiyor. Dış etken ülkedeki demokratik gelişme, dünya komünist hareketindeki yenilenme süreci, uluslararası politikadaki değişmeler, vs. Kendi iç dinamiklerinin zorlamasıyla gelişemeyen yenilenme süreci anarşik bir karakterde ortaya çıkıyor ve gelişiyor. Bu tarzın dışa vurumunun tipik örnekleri, antiparti çıkışlar, otoriter-bürokratik parti yapısına (ya da devlete) karşı ezilmiş kimliğini ispatlamak için "birey olma, başına buyruk davranma" güdüsüyle parti dışına kaçarak arayışa yönelme, anti komünist, anti markisist, anti leninist düşüncelere yönelme ve ideolojik arayış içine girme olarak ortaya çıkıyor. İdeolojik arayış yöntemsel bir arayışa değil, çoğu kere kendisine sığınacak daha sağlam bir *kâbe* aramaya dönüşüyor. En tipik bir başka örnek olarak, komünist partilerin aşırı muhalefetçi anlayışları, genel bir muhalefete ve karşı çıkışa dönüşüyor. Muhalefetçi, eleştirici, karşı çıkan ve bütün bunları da bağımsız birey olabilme çabası ve gayreti için yapan bir anlayış ve eylem tarzı ortaya çıkıyor. Bağımsızlığını ve özgür olabilmesini tümüyle parti ile olan ilişkisine indirgeyerek, ne kadar antipartici olunursa o kadar bağımsız ve özgür olunacağı gibi bir durum ortaya çıkıyor.

Yenilenme Sürecinin Gelişimi İçin

Yenilenme için her alanda mutlaka tarihsel, diyalektik, maddeci anlayıştan kalkılarak bir olumsuzlama ya da popüler deyimle hesap-muhasebe yapılmalıdır. Ancak hesap-muhasebe kavramının altını çizmek istiyorum. Eğer bu bilimsel temellerde ve maddeci diyalektik yöntemle yapılmazsa işte o zaman elmalarla armutlar birbirine karışır, hesaplaşma manav-kasap hesabına döner, baltalar ortaya çıkar, herkes birbirine doğramaya başlar. Böylesi bir hesaplaşmadan sonuçta ortaya kan çıkar. Çünkü bu anlayışla hareket edildiğinde herkes hesabı birbirine çıkartacaktır. Bugün tam da böylesine bir hesaplaşma yaşanıyor. Oysa süreç hep beraber yaşanmıştır. Kimse kendisi bu sürecin dışında kalarak, hesaplaşmadan kendini ayırarak pürü-pakım diyemez. Bu nesnel olarak mümkün de değildir. Bütün süreçlerden herkes şu ya da bu oranda sorumludur.

Komünistlerin hesaplaşması için, komünist hereketin bütününü göze olmak gerekli. Başta da belirttiğim gibi bu da yetmeyecek; tarihsel, politik, sosyal, kültürel koşullarda değerlendirme kapsamına alınmalıdır. Mark, Engels, Lenin, Stalin, Dimitrov, Gramci gibi kişiler de bu hesaplaşma sürecinde yer almalıdır. Bunların mutlak olarak doğruları olduklarını söylemek, bilimsel kuşkuculuğu bir yana bırakıp müritçe davranmak olur. Marks'tan, Engels'ten, Lenin'den hesap sormaktan, onu aşmaya çalışmaktan korkmamak gerekli. Kimse çarpılacağını sanmasın. Ama öte yandan da, ne heykeller kadırılarak, ne de küfür edilerek Marks, Engels, Lenin aşılabilir. Onları aşabilmenin bir tek yolu var. Bu çağın insanı olmak ve bu çağı kavrayarak, bu çağı değiştirecek ve ileriye götürecek,

teorik, ideolojik, politik düşüncelere ulaşmak. Buna ulaşamadığımız sürece, onların "ululuğu" altında hep eziliriz, ya da onlara küfrederek imandan çıkıp imansız olmaya çalışırız. O nedenle hesaplaşma yapılırken, diyalektik olarak yapılmalıdır diyorum. Bu gerçekten bilimsel bir temele dayanan, diyalektik bir olumsuzlama olmalıdır. Bu olumsuzlama sürecinin sonucunda komünistler, bugünkü toplumsal formasyondan daha ileri bir formasyonu ortaya çıkartacaklardır.

Böylesi bir olumsuzlama sürecine komünistler tek başlarına ulaşabilirler mi? Bu mümkün değildir. Daha öncede belirttiğim gibi ne Marks, ne Engels, ne de Lenin teorik, politik sonuçlara yanlız başlarına, inzivaya çekilerek ulaştılar. Onlar çağlarının tüm birikimlerini incelemeye çalıştılar. Onların olumluluklarını aldılar ve yeni bir senteze vardılar. Onların çalışma tarzlarına baktığımızda bir filozofla bir işçi, köylüyle tartışarak gerçekliğe böyle ulaşmaya çalıştıklarını görüyoruz. Bu nedenle, onların ne söylediklerinden çok yöntemleri önemlidir. Teknolojinin, bilimin, iletişimin, işkollarının, üretim ilişkileri ve üretici güçlerin böylesine geliştiği bir çağda Marks, Engels, Lenin yaşasalardı, hiç de yaşadıkları çağdaki gibi düşünmeyeceklerdi.

Yenilenme sürecine komünistler dışında aydınlar, bilim adamları, tarihçiler, felsefeciler, hukukçular, sosyal bilimciler, psikologlar... katılmadan objektif bir sonuç elde etmek, gerçekliğin geniş boyutuna olaşmak olanaklı değildir. Bu yanıyla bakıldığında yenilenme hem bütünsel, hem de zamansal açıdan bir süreç içinde gelişecektir. Süreklilik içinde yenilenme toplumsal, politik daha üst aşamalara gidişin önünü açacaktır. Geleceğin toplumu olarak idealize edilen toplumun bir çok unsurunu bugünden yaşama olanağına kavuşacağız. bunun için bugününün koşulları elverişlidir. Bütünsel olarak toplum böylesi bir istek ve arzuya sahiptir.

Bu süreçte, bilim adamları, aydınlar, sanatçılar... yaratıcı düşünceleri ve objektif bakış açılarıyla bu sürecin ilerlemesinin önemli bir gücünü oluşturuyorlar. Bu güçlerin katkısı alınmaksızın ne toplumsal yenilenme, ne de komünist partilerin yenilenmesi sağlıklı bir düzlemde gelişip ilerleyebilir. En başta yenilenme için dünyayı, olayları, olguları kavrayış tarzımızın değişmesi gerekli. Bu sürece bilim adamlarının aydınların katacakları çok olumlu şeyler var. Enlektüel düzeyin yükseltilmesi, parti içinde "cehaletin" kaldırılması ve toplumda yeniden aydınlanmanın olanakları ve ortamının yaratılması için bilim adamları, aydınlar, sanatçıların toplumdaki rollerinin artırılması gerekli.

Bugünün komünistleri, Lenin'i **Ne Yapmalı**, **İki Taktik**, **Nisan Tezleri**'ni yazan örgütçü, politikacı olarak gördü. Ne Engels'in **Doğanın Diyalektiği**'ni ne Lenin'in **Materyaliz ve Amprioktatizmi**"ni okuyup anlayarak çağı yorumlayabilirdi. Engels'in Madde tanımını atomun parçalanmasıyla geliştiren Lenin'in dünyayı felsefi olarak kavrayış, yorumlayış ve değiştirmeye yönelik politik altarnatifler anlayışı bütünlük içinde kavranabildi. Her şeye dar bir pencereden bakarak yetinildi. Marks, Engels, Lenin'in görüşlerini çağın gelişimine göre geliştirmek isteyenleri elimizin tersiyle iterek aforoz ettik. Çünkü, parti dışındaki her şey burjuvaziye hizmet ediyordu. Ve her şey yozdu. Bütün bunlar bugün bizim iradelerimizin dışında bizlerin ayaklarına sarılmış, bizi geriye çeken olgulardır. Komünistler bunları aşmadan bugünün tarih sahnesinde ne politik, ne de başka bir biçimde rol oynayabilirler, hatta giderek varlık bile gösteremezler.

Şimdi, öncelikli olarak, eski bakış açımızı bir kenara atmaya çalışıp, bugünün dünyasında yaşamalıyız. Bugünün dünyasının nesnel gelişiminin yasalarının kavramalı, bugünü yaşamalıyız. Bugünü yaşamayanın, geleceğe ilişkin daha parlak ve ileri düşüncesi olamaz. Bu zor bir süreç, ama komünist hareket böylesine bir bakış açısına, feslefi yönteme sahip olamazsa, bir süre sonra tarihsel olarak yok olmaya mahkum olacaktır. Bu komünizm idealinin yok olması değil, tarihsel olarak kendisini yenileyemeyen, bir dönemin altında ezilen reel sosyalizmin ve Marksizm-leninizmin deformasyonunun yokoluşu, tükenişi olacaktır. Maddeci diyalektiğe göre hiç bir şey tümden yok olmaz. Ben komünistlerin politik, ideolojik olarak yok olacaklarına değil, toplumsal gelişmenin daha ileriye taşıyıcısı güçleri olarak bir üst düzeyde, yenilenerek tarih sahnesine çıkacaklarınainanıyorum.

HİÇBİR YAŞAM TARZI MUTLAK DOĞRU DEĞİLDİR

Ahmet YENİCİ

"Parti yönetiminin gelecek nesillerine, sizlere sesleniyorum! Bu dehşet dolu günlerde giderek büyüyen ağır hataların karmaşık düğümünü çözmek sizin tarihsel göreviniz olacaktır. Partinin tüm üyelerine sesleniyorum. Yaşamımın belki de bu son günlerinde de kesin bir şekilde inanıyorum ki, tarih eninde sonunda bana sürülen bu onursuz lekeyi temizleyecektir. Hiçbir zaman hain olmadım. Lenin'in yaşamı için kendi canımı feda edebilirdim. Kirov'u severdim. Ve Stalin'e karşı hiçbir şey hazırlamadım. Parti yönetiminin yeni, genç, onurlu nesilleri, sizlerden mektubumu parti üyelerine okutmanızı, suçsuzluğumu ilan etmenizi, parti üyeliğimi geri vermenizi rica ediyorum."(1)

Mektubun yazarı, Lenin'in "Partinin sadece en değerli ve en büyük teorisyeni değil, aynı zamanda partinin gerçekten en gözdesi" diye nitelediği Nikolay İvanoviç BUHARİN'dir. Yazılış tarihi 1938. Karşıdevrimcilik, kapitalizmi restore etmek, terörist olmakla suçlanıp Stalin döneminde kurşuna dizilmiştir. SBKP Politbürosu 5 Şubat 1988 tarihli oturumunda bu kararın bir hata olduğunu kabul etmiş, Buharin'e ve bir dizi insana itibarı geri verilmiştir. Düşünüyorum, Buharin'i karşıdevrimcilikle, kapitalizmi restore etmekle, terörizmle suçlayıp kurşuna dizdiren Stalin'in yaşamında hataları olmamış mıydı?.. Düşünüyorum, bu nitelemeler Buharin'e mi, Stalin'e mi daha uygun düşüyor?

(1) Bitirilmemiş Devrim, Tarık Demirkan, Sayfa 120

Yazının girişine mektubun bu bölümünü almamın asıl nedeni Stalin'i yargılamak, Buharin'i savunmak değil. Yaşam olanca soğukkanlılığı ile bu davayı sonuçlandırdı.

Stalin kendisinde billurlaştırdığını düşündüğü kesin doğrular adına halkın en yaratıcı evlatlarını yok etti. Buharin bunlardan biriydi. Stalin'in tartışılmaz doğruları vardı. Ve doğruluğu tartışılmayan yaşam tarzı... Benim denetimime girmeyen bütün yaşam tarzları yanlıştır!... Stalin böyle düşünüyor olmalıydı. Erki paylaşmayı göze alamadı. Belki toplumun bir üst aşamasında, farklı bir varyanta geçilmesinde kendisine gelecek göremedi. Nasıl açıklanırsa açıklansın, artık günümüz bireyi başkalarının hayatı karşısında yargıçlığa soyunmamalı, başkalarının hayatını kendi doğruları adına yargılayıp mahkûm etmemelidir. Böyle bir yazıya beni isteklendiren asıl neden bu olmalı.

Karanlıkta Yaşamayı Yarasalar Sever

Siyasal iktidarı ele geçirdiğimizde mi idelerimizi egemen kılacağız, yoksa idelerimizi egemen kıldıktan sonra mı siyasi iktidarı alacağız? Bu soru kendisine siyasi iktidarı faaliyet merkezine koyan bir karşılık buldu. Yaratan emekçilerdi. Yöneten de onlar olmalıydı. Böylesi bir yaklaşımla emekçilerin siyasal erke gelme biçimi kabalaştırılmadı mı? Bu politik yönelim kendi bireyinde dikey gelişmeyi -konum kazanma- yatay gelişmenin -insani gelişme- önüne geçirmedi mi? Kendini inkâr etmeyen, ama ifade de edemeyen, yaşamı politikayla sınırlı kişilikleri yaratmadı mı? Sosyalleşmeden politikleşmedik mi? Sosyalleşme en geniş yığınlar diye nitelediğimiz kesimlerin çıkarlarının sözlü ifadesinden öte, daha çok bir yaşam tarzı değil miydi? Kendi mecrasında sürdürülen yaşam tarzlarına karşı, büyük idealler adına onların onayından uzak üstlendiğimiz yargılama ve yapılandırma hakkı antiinsancıl, antidemokratik değil miydi? Birbirimizin hayatı karşısında yargıç kesildiğimizde, sanıkların ürkekliği içine düşmüyor muyuz? Toplumun dokusuna işlemiş değerlerle gerek kendi kendimize, gerekse başkalarına karşı yaşam alanını daraltmıyor muyuz? Yaratıcı faaliyetimizi, yaşama yapıcı katılımımızı düşürmüyor muyuz? "Herkes bir yerden yırtmaya çalışıyor" diyordu filmin kahramanı. Düşündüm. Kendimi, çevremi gözden geçirdim. Yaygın bir eğilimi tanımlamıyor mu bu saptama? Yargıların böylesine işlediği bir yaşam kültüründe herkesin bir yerden yırtmaya çalışması olanaklı olabilir mi?

Yargılarla yabancılaştık birbirimize. Birileri birileri için düzenbaz, yalancı, dolandırıcı, ahlâksız, kariyerist, popülist, hain, dönek, vb. dedi. Kapıları kapadık. Perdeleri çektik. Attık köprüleri, gemileri yaktık. Kapandık içimize. Haydar Kutlu "gelişemeyen toplumlar içine kapanır" demişti. Gelişemeyen bireyler de içine kapanmıyor mu? İlişkilerimizi egemenlik ilişkilerine dönüştürmedik mi? Yaşamı bölüşmek yerine, karşımızdaki üzerinde etkin olmayı seçmedik mi? Çünkü, geleneklerimizde erkeğin kadına, babanın çocuklarına, büyüğün küçüklere, devletin topluma egemenliği söz konusu idi. Siyasal iktidarda, örgütler platformunda egemen olma, bireyler arası ilişkide egemen olma psikolojik bir yönelim biçimini almadı mı? Günlük ilişkilerde anlama çabası yeri-

ni, çatışmalara ve yok sayarak yaşamalara bırakmadı mı? Yaşam yaşam alanı olmaktan çıkıp, güvensizliğin alabildiğine etkin olduğu bir mayın tarlasına dönüşmedi mi? Kendimize göre yaşamanın yerini, başkalarına göre yaşamak almadı mı? Toplumsal psikolojik baskı altında gözden çıkardıklarımız çoğu kez sağlıklı eğilimlerimiz değil miydi? Ailemiz kızmasın, toplum kızmasın, parti kızmasın diye, bizi farklı ve kişilikli kılan yanlarımızı bastırmadık mı? Törpülemedik mi? Toplumsal onay almak için egemen değerler yönünde çaba gösterip, doğallığımıza yabancılaşmadık mı? "İnsanın kendisine benzediği anlar enderdir" düşüncesini reel hale getirmedik mi? Özgürlük biraz da kendi farklılıklarımızla var olmak değil miydi?

İnsanların bizi anlaması olanaklı değil diye, günlük yaşamda bir dizi eylemimizi gizlilik altına sokmadık mı? Kendi hayatımızı savunamamak noktasına düşmedik mi?

Bunu doğal karşıladık. Düşünemedik ki yasalar severdi karanlıkta yaşamayı. Bertrand Russell şöyle diyor: "Halk kendi düşüncesine aykırı davranandan çok, kamuoyundan korkana karşı zorbalık eder. Ve ekliyor: "Eylem meydan okurcasına değil de içten geldiği gibi, neşe içinde kaygısızca yapılırsa en gelenekçi toplumlarda bile hoş görülür"(2). Bu yalın gerçeğe uzak düşmedik mi? Kesinliklerin olduğu bir yaşam kültüründe gerçek hiçbir zaman kendini tam olarak ifade edemezdi. "Hakikati ilericilikte aradık. Oysa hakikatin kendisi ilerici" değil miydi? Böylece toplumsal gelişmenin bu aşamasında hem kendimizi, hem de başkalarını kandırdığımız gerçeğiyle yüzyüze gelmedik mi? Yaşam bizi, doğru ve yanlışlarımızı yeniden gözden geçirmeye zorluyor.

Hayat iradi kararların parmaklarında asılı bir kukla gibi ruhsuzlaştırılmamalıdır. İnsanın doğasına, yaşamın doğasına dönmek gerekiyor. Reelliği olmayan iradi müdahalelerden yaşantımızı arındırmak zorunda değil miyiz?

Nedense, yeni deneyler ışığında gerçekleştirilecek yeni yaşam tarzlarına dönme olanaklarımızı yitirdiğimizde, ya da eski konumumuzla yeniyi sürdürme olanakları ortadan kalktığında, gürültülü bir tutuculuğa savruluyoruz. Ancak, artık anlamalıyız ki, geleneksel çözüm kalıpları işlemiyor.

Yeni Yaşam Kültürü

Dünyamızdaki toplumsal çalkantıların derinliklerini farklı görebiliriz. Farklı düşünebiliriz. Ne ki, kendi değerler sistemimizi gözden geçirmemiz gerektiği konusunda farklı düşünmüyoruz kanısındayım. Bugün komünistler dünden çok daha militan davranmak zorundadırlar. Diğer tüm politik güçlerden bizi farklı kılacak olan budur. Ne anlamda? Hümanizmi ve demokratizmi savunmak anlamında. Bu iki global değere gerçek içeriğini vermek anlamında. Bugün bu anlamdaki bir militanlık bizi var eden nedenlerin özüne dönmek olacaktır. İdelerimizin günlük yaşamda ifadesini bulması olacaktır.

(2) **Mutluluk Yolu**, sayfa 73. Varlık Yayınları

Dünyamızda fiziksel hegemonya yerini değerler hegemonyasına bırakıyor. Barbarlık yerini uygarlığa bırakalı çok olmadı mı?

Günümüz politik güçlerinin kendi konseptlerini dayatarak kendilerini egemen kılma çabaları toplumsal bilincin bugünkü düzeyine uygun düşebilir mi? Artık hayatımız anlamaya, yapıcılığa ve sosyal haklılık temelinde bölüşmeye dayanan yeni bir yaşam kültürünü gerekli kılmıyor mu? Aynılar toplumundan farklılar toplumuna geçiyoruz. Olgular, kurumlar, yaşam tarzları çeşitleniyor. Toplumsal iradeye yeni güçler katılıyor. Yaşam dikey, yatay alabildiğine renkleniyor. Her, kişi, kurum kendi farkını fark ettirmeye özen göstermiyor mu? Yönetenlerin otoritesinin yerini, yönetilenlerin otoritesi almıyor mu? Yönettiği tabandan olabildiğince farklılaşmış, bir dizi özelliği kendisinde toplamış yöneticiler yerlerini, popülizmden uzak, elden geldiğince, yönetilenler gibi yaşayan yöneticilere bırakmıyor mu?

Kesinlikler toplumundan sorular toplumuna geçiyoruz. Sosyal, politik, bilimsel bir dizi gelişme eski normları çatlatıyor. Düşünce ufku genişliyor. Çünkü eski doğrular yeni olguları çözümleyemiyor.

Yetinme yerini arayışa bırakıyor. Nazım Hikmet, Adnan Menderes, Deniz Gezmiş gibi bir dizi davanın yeniden sorgulanması boşuna değil. Sorularla yaşamın boy vermemiş ve bastırılmış kimi yanları filizlenmeye, kendi toprağını zorlamaya başlıyor. Çatışmanın yerini, günlük yaşamda anlama ve diyalog alıyor.

Sürü psikolojisinden birey psikolojisine geçiyoruz. Gerek yaşam faaliyetimizi, gerekse onun parçası olan politik faaliyetimizi hiçbir kişi, kurum ve devlete bağlı olmadan haklar ve sorumluluklar üzerinden yürütme eğilimi gittikçe güç kazanmıyor mu? Kişiliğimizi kurumlar ve egemen değerler karşısında yeniden sorguluyoruz. Birey olma hakkı sağlamayan hiçbir kolektif çekici olamıyor. Bireyin kendi yaşamı üzerinde tek söz sahibi olma, kişiliğe müdahaleyi içeren her türlü otoriteye karşı baş kaldırma istemi güçleniyor. İlişkilerde egemenlik peşinde koşarak, yoklayarak, yaşayarak, yargıları kuşanarak yapıcı bir toplumsal faaliyete katılabilir miyiz? Egemenlik yerini bölüşmeye; yoklama duygusu içtenliğe; yargı yerini anlamaya bırakmak zorunda değil mi?

Bu yapıcı psikolojik sürecin öncelikle komünist partinin ortamında işlemesi gerekmiyor mu? Boş parti büroları bunlardan yoksunluğumuzun göstergesi değil mi?

Aydınlanmanın psikolojisini günlük yaşamın psikolojisine dönüştürmek zorunda değil miyiz? Aydınlanmanın psikolojisi kendimize, topluma, tüm içeriğiyle dünyamıza karşı derin sorumluluk ve ilgililik değil mi? Bu psikolojide duyarsızlık yerini duyarlılığa bırakmıyor mu? Aydınlanmanın psikolojisi yaşama yaratıcı bir çabayla katılma tutkusu değil mi? Bu yaşam tarzında tinsel ve maddi üretim tutkulu bir alışkanlıktır. İşlevsiz her şey ölür düşüncesinden yola çıkarak, yapıcı bir işlevliliktir. Sürekli arayıştır.

Anlaşılmış olmalıdır. İdelere götüren her araç mübah değildir. Aracın da ideye uygun olması gerekmiyor mu? Bu uygunluk en başta amacımız ve aracımız konusunda

başkalarını kandırmama ve onların onurunu garanti altına alma çabasının kendisidir. Bu ise kendi onurumuza düşkünlüğümüzü, kendimizi kandırmamayı gerektirir. Zor iş olmalı!.. Uygunluğun diğer unsuru ise ahlâki değerleri başkalarının hayatına çevirmekten daha çok, kendi hayatımıza çevirmektir. Çünkü özlediğimiz ortama başkalarını yargılayarak değil, savunduğumuz değerleri kendi yaşantımızla somutlayarak ulaşacağız. Barışık toplum bu yolla kurulacak.

Son Söz Yerine

"Yaşamdan uzaklaşıyorum. Başımı uzattığım satır, proletaryanın satırı değildir. O acımasız, ama sonuna kadar tutarlı bir ahlâka sahip olmalı, Sürdürdüğü ortaçağ yöntemleriyle muazzam güce sahip olan, örgütlediği iftira kampanyalarıyla kendinden emin ve cesur bir şekilde işleyen bu cehennem makinası karşısında çaresiz olduğumu hissediyorum..."

Stalin bu mektubun yazarını, Buharin'i ve benzerlerini ipe gönderirken halka yalan söyledi. Ve insanların onurunu ezdi. Hiçbir şeyi başkalarını kandırarak elde etmemek ve yaşamamak... Karşımızdaki insanın onurunu garanti altına almak... Bilmem başarabilecek miyim?...

BİRLİĞİN SİYASAL PSİKOLOJİSİ ÜZERİNE BİR DENEME

Selçuk ÇALHAN

BİRLİĞİN OLUŞUM ÇİZGİSİ

Türkiye sosyalist hareketi birleşik bir partinin kurulması çalışmaları ile yeni bir evreye giriyor. 1982 yılında TİP-TKP'nin "ortak çağrısı" ile birlik konusunda ilk ciddi adımın atılmasından sonra, 1987'de TİP-TKP birliğinin sağlanması, TBKP ile TSİP'in 1988 yılında kendi ifadelendirmeleriyle "dönüşü olmayan yola" girmesiyle, daha sonra Kuruçeşme platformunun arka planını teorik tartışmalarının oluşturduğu düzlemden, 15 Nisan'da yine Kuruçeşme de bir araya gelen "girişim"cilerle birleşik bir partiyi kurmanın somut adımları atılmıştı.

Böylece, Türkiyeli marksistlerin başlarda bazılarının uzun süre gündeminde bulunduğu siyasal /örgütsel birlik gerçekleşme aşamasına ulaştı. Kuşkusuz birliğin bu noktaya ulaşmasında iki temel nesnellik bulunuyordu. Birincisi, Türkiye sosyalistlerinin 12 Eylül ortamından başarısız çıkmaları, büyük yaralar almalarıydı. İkincisi ise, dünyada başta Sovyetler Birliği olmak üzere bir çok sosyalist ülkede gelişen yeni gelişmelerdi. 1985 yılında SBKP'nin 27. Kongresi'nin ardından gelen glastnost ve perestroyka dünyadaki tüm marksistleri giderek alanı içine alan bir süreç oluşurdu. İşte, 1987 yılında TKP ve TİP'in birleşerek TBKP'yi oluşturmaları dünyadaki değişimlerin, yeni yapılanmaların etkisiydi.

TKP aynı zamanda birlik kongresi olan 6.kongresinde "monolitizmden kurtulma, demokratizm ve yenilenme vb." tartışmalarını önplana çıkararak, bunlara ulaşmayı öngörüyordu.[1]

1988 yılında TBKP ve TSİP üstyönetimlerinin program üzerindeki tartışmaları ve bir protokolla birliğin "geri dönülmez sürece" dönüştüğü açıklaması, daha sonra görüleceği gibi belki iki partinin değil, ama Türkiye'de en geniş örgütsel *birliğin kaçınılmazlığının* işaretlerini veriyordu. Birlik çalışmalarının Türkiye'ye taşınması ve bu iki partinin dışında, diğer yapı ve kişilerin de birliğe katılmaları daha geniş katılımlı bir sürece dönüşmüştü. Ne ki bu süreç devrimci-reformcu ayrışması ve teorik düzlemdeki tartışmalarla örgütsel bir birliğin oluşmasının önü tıkandığının ilk belirtisi olmuş, yaygın bir espride ifadesini bulduğu gibi, "çeşme kurumuştur." Bir yılı aşkın süren BTDK kanımca parti durumunda olanların da iç süreçlerini etkilemiştir. Birlik görüşmeleri içinde özellikle iki partinin üstyönetim çekirdekleri, çeşitli iç manevralarla hem birlik sürecini hem de kendi iç yapılarını çıkarlarına uygun haline getirmek için, ya likidasyona ya da benmerkezci uygulamalara girmişlerdi. TBKP'nin komünist adında ısrar etmesi, TSİP'in "fesh" çağrılarında bulunması gibi.[2] TBKP içinde ayrışmalar yaşanırken, TSİPde de kendinden farklı düşünenleri karalama kampanyaları yaşanmıştır.

Kuruçeşme tartışmalarının tıkanması bir çok marksist aydını da olumsuz etkilemiş, bu işin olmayacağı psikolojisine doğru sürüklemeye başlamışu.

* * *

BİRLİĞİN NESNELLİĞİ

Birliğin siyasal bileşimi ve tabanı Kuruçeşme sürecinin sonuçlarıyla daralmış oldu. Birlik içinde olması gereken öğelerin önemli bir kesimi yeni süreç içinde yer almadılar. Oysa henüz süreç bitmemiştir, birliğin siyasal bileşimi genişleyebilir. Şu kesin ki birliğe giderken beyaz bir kağıtla başlamadık. Örgüt ve kişilerde bir çok olumsuz tortuların yanı sıra olumlu birikimler de bulunuyor. Bölünmüşlüğün getirdiği parçalılığın her bir parçası gelenekselliğin tam etkisindedir. Çünkü yenilenme hareketi motive olmasına rağmen henüz gelişme nesnelliğini bulamamaktadır. Yeniden bir oluşum aynı zamandayenilenmenin de kendisi olacaktır. Bu bağlamda, şu anda olumsuzluklar daha fazladır ve bunların aşılması hatta temizlenmesi gerekmektedir. Örneğin, *Türkiye'ye* özgür *sosyalizm* oluşamadığı için daha çok klişelerle idare edilmiş ve bu yapıların içinde var olan öznelerin psikolojileri de buna göre şekillenmiştir.

---

(1) TSİP'da "monolitik yapının" kaldırıldığını ilan etmişti.
(2) TSİP yöneticileri özellikle A. Kaçmaz ve Ç. Anadol "özgür birey"i öne çıkartan ve anlatan yazılar yazıyorlardı. Daha sonra Y. Yusufoğlu "TSİP ve TBKP kendilerini fesh etsin» yazılsıyla, birliğe katılımını tek tek bireylerşeklinde olması düşüncesini savunuyordu.

Birliğin Sosyokültürel Bileşimi

Birliğin sosyal bileşimine ve sosyal tabanına baktığımız zaman henüz sınıfsal yapısı kristalize olmamıştır. İşçi sınıfının nicelliği belli değildir. Ancak sanıyorum ki belli olan birlik içinde yer alan işçilerin *gelenekse kategoriye* bağlı olacağıdır.. Sendikal oyunların içinden gelmiş ve yine geleneksel örgüt yapıları içinde deforme olmuşlardır. Örgütlerdeki uvriyerist yaklaşımlar işçilerin kısa zamanda (aile, iş ilişkisi vb nedenlerle) despot kişiliklere dönüşümlerini kaçınılmaz kılmıştır.

Hele teknolojik gelişimin çok yavaş olduğu ülkemizde, bir de yeni teknolojik alanlara kayan işçilerin henüz çok az olması, sınıfın kısa dönemde birleşik partide ilerletici olabilmesinin engellerindendir. Fakat az da olsa önemli bir potansiyel kabul ettiğim çağdaş ve kalifiye genç işçilerin yönetim kadrolarına yükselmeleri işçi sınıfının içinde gelişen bu *yeni ögelerin,* partinin cazibe merkezi haline gelmesiyle çekim alanına girmeleri partinin sağlam bir sınıfsal omurgaya oturmasını sağlayacaktır.

Aydınların bileşimi ise tam anlamıyla içler acısıdır. Yıllarca tek başına kalan aydınlar örgütler tarafından şimdiye değin "işe yaramaz küçük burjuvalar" ya da "zamanı geldiğinde yararlanılacak" kişiler olarak görülmüşlerdir. Aydınlar dar pratikçiliği ve pragmatizmi kendine rehber edinmiş bu partilere katılmakta çekingen davranmaktadırlar.(3) Şu ana değin, aydınların partilerdeki etkileri ve zenginliği olamamıştır. Şimdi ise aydınlar birliğin girişimci öğeleri haline gelmişlerdir. Kimse alınmasın, ama burada ben eski yapıların yöneticilerinin yıpranmışlıklarını ve düşünsel yetersizliklerini gizleme kaygılarının yattığını sanıyorum. Özellikle günümüzde, aydınların etkin rolü olmadan, yeni partinin yine fikirsel fukaralık çekeceği ve yeni olanı yakalayamayağı ortadadır.

Yeni partiye işçi/aydın "çatışmasının" taşınacağını şimdiden söyleyebiliriz.

Eski yapılarda işçi sınıfının misyonu alabildiğince dara indirgenirken, işçinin de aynı kapitalist normlar ve ideler içinde şekillendiği gözardı edilerek, "işçi ahlakı" gibi bir kutsama ortaya çıkmıştı. Aydınlar küçük burjuvazinin onmazlıklarını taşırlarken, işçiler apriori olarak "sağlam" ve "ahlaki" özellikler taşıyorlardı! Partilerin çarpıtılmış ahlaki/ sınıfsal etik yapıları işçilerin yeni bir kişilik boyutuna sıçramalarını engellemiş, işçilerle aydınları farklı kişilikler ve birbirinin dilinden anlamayan insanlar haline getirmiştir. 15 Nisan toplantısında bazı işçilerin amaçtan kopuk konuşmaları - dil birliğinin olmaması - beraberinde aydın tepkiciliğini göstermesi bakımından ilginçti. Bu ahlaki/psikolojik normlar yeni partide birsüre geçerli olacaktır. Uvriyerizmle şekillenmiş eski örgütlerin bünyelerine sinmiş olan "aydın düşmanlığı" ve "ilkel" işçilerle bir arada olmak istemeyen 'aydın'ların birlikte üretim mekanizmalarının oluşumu zaman alacaktır. Ancak yeni bir anlayış ve düşünceyle partinin dokusunun yeniden örülmesi işçi/aydın birlikteliğini ve yeniden üretimin olanaklılığını yaratacaktır.

---

(3) Birlik platformlarında halen "aydınları partiye çekmek için ne yapılmalı?" tartışılmaktadır. Bu, partinin daha şimdiden aydınlar karşısındaki komplekli yaklaşımının bir başka anlatımıdır.

Birliğin Cinsiyet Bileşimi

Yeni kurulacak partinin cinsiyet bileşimi erkeklerin nicel olarak fazla oldukları ve aynı zamanda da *erkek egemen düşüncenin* ve hegemonyasının ağır bastığı bir parti olacaktır. Yeni parti girişimcilerin hemen hepsi erkek egemen düşünceden ayrıklaştıklarını, kadınların da politikada ve diğer alanlarda eşit yer almalarını istemektedirler.

Henüz yeni partiye kadınların katılımları ve partide eşit ağırlıkla yükselmeleri şu anda nesnel olarak olanaksızdır. Bu ise pozitif ayrımcılık ve kotalarla aşılmaya çalışılmaktadır. Kotacılık ilke olarak doğrudur, fakat bunun altında yine mekaniklik ve içselleştirilememiş bir düşünce yatmaktadır; "partide kadınlar da olmalı ve işte varlar" ötesinde, kadın bilincinin yeni bir kültürle partiye ve topluma yaygınlaştırılması yeni partinin kadınlarının ve erkeklerinin görevidir.(4) Bu yeni parti oluşurken partinin içine giren en önemli ve kalıcı olumsuz etkinin, yani erkek özelliklerin taşınmasıdır. Erkekçe psikoloji yeni partide egemen olacaktır. En başta "yeni tartışma kültürü"nün oluşmasında erkeksollik engeldir. Yeni tartışma kültürünün oluşumu fikir çeşitliliğinin doğallaşması, kadın bilincinin ve Türkiyeli marksistlerin içinde ayrımcılığın kalkması ve eşitliğin sağlanmasıyla birlikte yaşama geçecektir.

Birliğin Ulusal, Mezhepsel ,Yöresel Yapısı

Birliğin ulusal, mezhepsel ve yöresel tabanı da yeni partinin oluşumunda en etkin yönlendiricidir. Ülkemizde feodal etiğin kalıntıları halen etkinliğini sürdürmektedir. Türk-Kürt olmak, alevi- sünni olmak, büyükşehirli-taşralı ya da hemşehri olmak; sosyokültürel bağlamda insan ilişkilerinden örgütlerin yönelimlerine kadar damgasını vurmaktadır. Birliği oluşturanlar da bu ülkenin insanları olduklarına göre, böyle bir sosyokültürel yapı içinde yerlerini alacaklardır. Sosyalistler arasında böyle ayrımlar olmaz demek gerçeği görmemektir. Feodalitenin kapalılığı içinde çıkar ilişkilerinin önemli bir kesimi ulusal, mezhepsel, yöresel güven ve ilişkiler sistemi içindedir. İlkesel, düşünsel, ideolojik normlar geçerli olmadıkça kapalılığın getirdiği kültürel bağla belirlenmiş ilişkiler öne geçecektir.

Ülkemizdeki marjinal örgütlenmeler de bu sosyokültürelliğin adeta bir izdüşümüdür. Dar yapılar içinde oluşan kültür, bir de buna yeraltının psikolojisi eklenince,(5) karşılıklı güven ve davranış ilişkileri, sadece yılların tanışıklılığının getirdiği dar ilişkiler içinde belirlenmektedir. Yeni partide de eski yapıların getirdiği "kadim" arkadaşlıklardan ve diğer sosyokültürelliklerden kaynaklanan yuvarlar oluşacaktır. Doğal olarak, yeni partinin içinde düşünsel zenginlik ve tartışma gelişmezse ve demokratizm yapıyla içsel hale gelmezse, bu sosyokültürel tortular yine ağırlıkla süreceklerdir.

---

(4) Birlik Yürütme Kurulu üyesi Oral Çalışlar'ın Partinin "kadınca" olması gerektiğini söylemesi oldukça uyarıcıdır.
(5) **Yeni Açılım** 24. sayısındaki *"Yeraltı Mikrokozmosunun Sosyopsikolojisi"* başlıklı yazısının bu konuda iyi bir inceleme olduğunu sanıyorum.

BİRLİĞİN ÖZNELLİĞİ

Türkiyeli örgütlü marksistlerin en büyük fobileri bölünme olmuştur. Örgütlerin geçmiş kısa uzun tarihleri hep bölünmelerle geçmiştir. Bölünme ayrılma ya da tasfiyelere neden olmuş, örgütler bölüne bölüne çoğalırlarken, güçten ve çaptan düşme belirginleşmiştir. Ayrılmaların bir kısmı örgütsel/ideolojik olurken bir kısmı ise "partinin ayıklanarak güçleneceği" klişesiyle gerçekleşmiştir. Bölünme korkusu bireylere o denli işlemiştir ki, işler monolitikliğe dek vardırılmıştır. Oysa farklılık olmadan daha ileriye, daha üstbiçime tırmanmanın olanaksız olduğu anlaşılamamıştır. Parti/örgüt yapıları içinde farklılıklar hemen tecrit edilmeye çalışmış ve bölücü oldukları "saptanarak" derhal icaplarına bakılmıştır. Diyalektikten çok söz edilmesine rağmen, çelişkinin örgüt içindeki bu evrimi olumlama düzeyine sıçrama yapabilecekken, hep şiddetle bastırma tavrı önde tutulmuştur. Geçmişteki örgütlerin yönetimlerinin yıllarca kök salmalarının bir nedeni de bu olmuştur. *Bölünme korkusu düşünme ve eleştirme korkusunu* yaratmış, çoğu zaman da bu korku yöneticilerin yerlerini korumalarının mekanizmasını yaratmıştır. Yeni birlik oluşumu doğal olarak bölünmüşlerin bir araya gelmesidir. Birlik bu temelde oluşmuştur. Bundan sonraki süreç de bünyesinde "bölünmüş"lükleri taşıyacaktır. Bunun kavranması birlik- çeşitlilik denkleminin kurulmasıdır. Yeni partinin demokratik yapısının ana ekseni bu düşünce çiçeklenmelerinden geçecektir. Tabii, geçmişin kadrolarında özellikle nomenklaturalarda monolitizm egemendir.

Bugün için de bu aynen sürmektedir. İnanıyorum ki eskinin, özelliklede üstyöneticileri her ne kadar herkesden önce "demokratik" olduklarını "çokseslililiği kabullendiklerini" söyleseler de, yıllarca kendi yapılarında "çeşitliliğin" oluşmasını engellemeyi birinci görev olarak kendilerine vehmettikleri için zihniyetleri değiştirmeden aynı düşünce ve psikolojiyle davranacaklardır. Zaten en küçük bir psikamlist seansında bu *bilinçaltı* ortaya çıkmaktadır.[6] Birliğin ve partinin önündeki en büyük engel kanımca budur. Yeni partinin içindeki yeni ögeler yeniyi biçimsel olarak değil, içkin olarak yaratacaklar ve çağdaş bir partiyi oluşturacaklardır.

Eski Yönetim Kadrolarının Birlikkteki Durumu

Yöneticiler, şimdiye değin birliğin olmaması için çaba harcadıkları ve halde, nesnelliğin bastırması sonucunda zorunlu olarak kendilerini birliğin içinde bulmuşlardır. Hatta ne acıdırki, birliğin de mimarı görünümündedirler. Eski yapıların üstyönetim erklerinin en başarılı oldukları konu en kıvrak hareketlerle kendilerini "ortama" uydurabilme yetileridir. Üyelerinin birlik istemlerine ve yığınların özlemlerine karşın, çok değerli yıllar harcanıp gitmiştir. Yalanlar, politik ikiyüzlülükler ve insan harcamaktan kaçınmayan, kendilerini var eden partinin olanaklarıyla maddi ve manevi güç olan bu az sayıdaki "*çelik çekirdek*" değişmiş midir? Hayır!

---

(6) Ç. Anadol'un "**Tartışma Dergisi**"nin (Mayıs) 4. sayısında *"Kaçmaz'ın Açklaması Üzerine"* yazısı çarpıcı bir örnektir. **Görüş** dergisinde yazdığı yazılarında çağdaş partide "eğilim"lerin olması gerektiğini vurgulayan Ç. Anadol söz konusu yazısında tam tersini ifade ederek kendisiyle çelişmektedir.

Stalinizmin diktatoryal bir özellik taşıması özündeki güç gereksinimindendir. Politik yapıların hepsi az ya da yine bu temelde kurumlaşmışlardır. Birlik ve yeni partide bu "erk"in yeniden oluşma eğilimi çok güçlüdür, çünkü henüz bu "güç"ler kendi yapılarında yeterli bir direngenlikle karşılaşmamışlardır. Bu "erk"in tekrar, belki de daha da güçlenip oluşmasının engellenme yolu, parti hukukunun geliştirilmesi, demokratizmin partinin yaşam biçimi olmasından geçecetir.

Birliğin Tabanı

Birliğin tabanı politik örgütlerden gelenler, bağımsız-tekil olarak katılanlar ve dergi çevrelerinden bileşime dahil olanlar olmak üzere üç kategoriye ayrılabilir. Ancak görünen odur ki, yerel birlik insiyatiflerin tamamını eski yapıların üyeleri oluşturmaktadır. Bu oluşum birliğin tabanında ana özelliğini yansıtmaktadır. Farklı örgüt ve partilerden gelseler de yetkileri okullar aynı stalinist ekole sahip olduğundan, taban türdeş bir topluluktur. İdeolojik ve örgütsel anlayışlarındaki farklılıklarına rağmen, psikoloji ve davranış tektir. Birliğin tabanını oluşturan bu unsurlar "nefer"lik yapmış ve buna uygun olarak şekillenmiş insanlardır. Büyük çoğunluğu dar pratiklçiiğin içinde yetişmişler, partiyi ve yöneticilerini her türlü iç ve dış düşmana karşı korumuş ve bunu için de duvarlar örmüşlerdir. Yöneticileri onlar adına en iyisini düşünür ve yaparlar, onlar da uygulayıcılıktan öteye gitmeyen rolleri üstlenirlerdi. Gerçekten de, bu insanlar büyük özveri ve inançla rollerini yaşadılar. Hata yapmayan ve en iyi herşeyi bilen yöneticilerinin direktifleriyle kendi okullarında iyi birer "nefer" olarak yetiştiler. Bu üyeler özverili, sonsuz inançlı, çalışkandılar, ama tek şeyi yapamıyorlardı: *Düşünmek ve eleştirmek!*. Bu "neferler" bugün birliğin esası olan yeni partinin örücüleri oluyorlar. Yılların birikim ve tortuları, bazı noktalarda aşırı duyarlılıkları ve bazı noktalardaki duyarsızlıklarıyla yeni bir yapının hücrelerini oluşturuyorlar. Bir yanda özlemlerin gerçekleşmesi, ama öte yandan da *kuşku*. Çünkü, örgütler olarak kendilerini birleşik bir partinin üyeleri gibi görmeye hazırlarken; birlik yapacakları örgütü ve kişileri hep karalamışlardır. "Bunlarla birlik mi olur?" mertebesine uzanan güvensizlik ve endişe tohumları yeşertilmiştir. Şimdi, bu insanlar birarada ve halen kuşkucu; "bana ne zaman kazık atacaklar" güvensizliğini de duymadan edemiyorlar. Elbette, üyelerin yakın teması ve birlikteliği yapay güvensizlikleri sönümlendirecek ve bu öznel tohumların neden atıldıklarını o zaman daha iyi kavrayacaklardır.

Birliğin tabanında görülen diğer bir olumsuz eğilim nihilizme varan *inkârcılıktır*. Yadsıma temelinde oluşacak olan birliğe tamamıyla, bir sıfırlamayla bakılabilmektedir. Örneğin, bu yadsıma kendi geldiği yapıyı yerin dibine batırarak, geleneğini yok sayma ekstremliğine kadar yükselmekte ve *özgür birey* olmayı *kült* haline getirerek aslında anarşist bireye kapı açarak ve iyi doğru ne varsa hepsini reddiyeye varmaktadır. Bunların öncülleri diğerlerine "siz hâlâ oralarda mısınız" demektedirler[7] Bu eğilimin iki temeli var: Birincisi, eski yapılara duyulan öfke ve onu yok saymanın ondan derhal kur-

---

(7) 15 Nisan *Birlik Platformu*"da konuşmalar yapan Bakırköy yerel insiyatifi temsilcileri "partili ve örgütlü olmayı" adeta suçlayan konuşmalar yaparak,özür birey kavramını kavunmuşlardı.

tulmanın en iyi yolu sayılmasıyla; ikincisi ise, beyin travması diyebileceğim hızlı değişimlerin yarattığı kollktif *bellek yitimi*. Bütünüyle olumsuzlama ile kayda değer hiçbir olumluluğun olmayacağına varmakta ve bellekte silinerek olumlanabilineceğini sanmaktadırlar. Bu sanı aslında birbirine bağımlı olarak gelişen sürecin hızlı devinimleri karşısında halkaların kopartılmasıdır.

Eski yapıların öznelerinin ve kurumsallıklarının aynen yeni partiye yansıyacağını uman, bu nedenle de "aynı hamam aynı tas", yani "*değişen birşey olmayacaktır*" yaklaşımı da başka bir anlayıştır. Bu anlayış yenilenmeye umudunu yitirmiş bir kesimin anlayışıdır. Umutsuzların bir kısmı kaderci ve spontane bir yaklaşımla "bakalım, görelim" çerçevesinde çalışmalara katılan, ama daha çok izleyici konumuna yönelik durumda olanlardır. Bir kesim ise, "nonparti"yi tercih edenlerdir. Bunlar en iyi olasılıkla dışardan izleyici, en kötüsüyle de politikadan elini çekenlerdir.

Yukarıdaki umutsuzluğun tersi ise, optimist bir yaklaşımla yeni yapının yeniyi hemen yakalayacağını uman "yepyeni bir partinin" ortaya çıkacağına inananlardır. Eskinin birden biteceğini sanıp, herkesin yeniye tutkun olduğu düşüncesiyle hareket eden, ancak yenilenmenin özünü tam sindiremeyen bu psikolojinin, aslında "kaçış"a denk düştüğü söylenebilir. Çünkü, herşeyin bir anda çok güzel ve iyi olmasını, eskinin melanetlerinin üzerine çizgi çekilmesiyle halolacağını sanmak "kendiliğinden" yenilenmeciliğe yatkınlıktır. Öyle sanıyorum ki, bu kesim yenilenmenin gerçek ivmesini en zor anlayacak eğilim olacaktır.

SONUÇ

Birliği oluşturan ve oluşturacak olan öğe ve itkiler büyük ağırlıklarla stalinist deformasyonların içinden geleceklerdir. Gencay Gürsoy'un benzetmesinde olduğu gibi stalinizm marksizm de "genetik bir hastalık haline gelmiştir, soya çekmiştir." (8) Politik DNA'larımızdaki habis virüslerin oluşturtuğu kanserojenliği aşabilmek DNA yapımızın zincirlerini bu genetik çarpıklıklardan arındırmakla olacaktır. Birlikten yeni bir parti oluşumuna giderken, eskinin daha beteriyle tekrarlanmaması için herkes bu yapının bir doktoru da olmalıdır!..

---

(8) G. Gürsoy, **Sosyalist Birlik**, sayı 1990/12, S. 40

"MÜCADELE" YENİ BAŞLAMAKTADIR

Serhat BAYSAN

Bu yazıda bir filmin ve bir bilimkurgu romanın düşündürdüklerini paylaşmak istiyorum. Film **Ölü Ozanlar Derneği**, roman **Mülksüzler**. Ama ikisinden de teknik düzeyde söz etmeyeceğim. Film ya da romanı anlatmaya kalkışmayacağım.

Ölü Ozanlar Derneği'nde edebiyat öğretmeni, öğrencilerini kolejin avlusunda güzel, güneşli bir günde toplamış, içlerinden üçünü tek kolda yürütüyor. Diğer öğrenciler izleyici. Üçü de ayrı ayrı, bildiklerince yürüyorlar. Öğretmen bağırıyor: "olmuyor". O anda önde yürüyen tempolu yürüyüşe geçiyor. İzleyiciler de tempoya alkışlarıyla eşlik etmeye ya da destek vermeye başlıyorlar. Kısa süre içinde üç öğrenci uygun adım yürümeye başlamıştır bile.

Mülksüzler'de "odocu" bir topluluk, dünya devletleri konseyiyle yapılan sözleşme gereği aya yerleşmeye başlarlar. Odoculuk anarşizmdir. Ayda (kendi dünyalarıdır artık orası, eski dünya da aylarıdır) anarşizmin ilkelerine göre (odoculuk ilkelerine göre) ütopyalarını kurarlar. Üçüncü ya da dördüncü kuşakta artık ilk yıllar tümüyle unutulmuştur. Sistem yerleşmiştir. Devlet yoktur, iktidarlar yoktur. . . Ancak bir şeyler tabu haline gelmiştir. Kendilerini tümüyle yalıtlamışlardır ve aylarındaki (yani eski dünyaları) düzenden söz etmek, yazılı kanunları olmamasına karşın suçtur. (Suç kavramı da yoktur aslında). Kendi kendilerini yöneten bir güç belirmiştir. Gerçekte görünür, cisimleştirilebilir bir yapı da yoktur ama "güç" çıkmıştır. Bir kaç bilim adamı "neden?" diye sorgulamaya başlar. Artık ok yaydan çıkmıştır. Ve sonuçta cisim olarak, fizik olarak, olmamasına karşın, çok daha yenilmez bir güç erkte durmaktadır. Elbette sıfırdan değil, ama çok daha güç bir mücadele başlamıştır.

Bir film ve bir romanı bu kadar izdüşüren neydi benim için? Film bir açıdan bakarsak, sıradan bir film bile sayılabilirdi. Sonuçta haksızlığa uğrayan öğretmenlerine destek çıkan öğrenciler temasıyla biten **Sevgili Öğretmenim'** den farkı neydi ki?..

Roman da, 1974'te yayınlandığında ajanında pekçok ödül almış olmakla birlikte, pek de büyüleyici bir yanıt sayılmazdı. Bir ütopyanın oluşmasını ve sonrasını anlatan birçok benzeri sıralanabilirdi. Öyleyse neydi ikisini izdüşüren ve beni çarpılmışçasına etkileyen?

* * *

Bizler marksizmin "herşey insan için" diyen ve "insan için olan hiçbir şey yabancımız değildir" diyen özlerini oldukça yanlış kavramış, toplumu her şeyin önüne koymuş ve insanı oldukça yok saymış bir düşüncenin savunusunu uzun yıllar yapmış ve sosyalizmi de böyle anlayıp anlatmış bir topluluk olduğumuz için, ve kanımca sosyalizmin yaşadığı bunalımı hâlâ anlamamakta olduğumuz, yüzeysel ayrıntılarla zaman yitirdiğimiz için; sanıyorum yukarda anlattıklarımdan çarpılmak durumunda olan insanlarız. Tahmin ediyorum pek çok izleyici ve okur bu filmden ve romandan benim kadar etkilenmemiştir. Ya da aşağıda anlatmaya çalıştığım sonucu aklına bile getirmemiştir.

* * *

Bir kurum, bir parti, bir devlet ne kadar demokratik olursa olsun, yönetenler ve yönetilenler olarak ayrılır. Onun demokratik ve insan özüne daha yakın olup olmamasını, diyelim yönetenlerin kısa aralıklarla seçilmesi ve her an geri alınabilmesi; sınırsız denetim; oturmuş ve ihlal edilmeyen yekti bölüşümü . . . belirler. Ancak sonuçta "yönetim" vardır.

Yönetim genellikle "fizik" bir güç olarak da ortadadır. Cisimleşmiştir. Saydamlığa oranla kimlerden oluştuğu bilinir. Diyelim, ikili iktidar falan olmayan yerlerde bu yapı daha net ortadadır. Varlığını korumak için uğraşırken, "fizik" olarak da uğraşır. Yönetilenlerce de bilinir. Böylesi bir durum, kanımca en demokratik biçimi oluşturuyor. İnsanlar, topluluklar neyle ve kiminle mücadele ettiklerini (eğer etmek isteğindelerse tabii), edeceklerini biliyorlar. Bir anlamda güçler biliniyor, karşılıklı tartılabiliyor. Ve "daha iyi" ye ulaşma şansı ve umudu her an yaşayabiliyor.

Ancak durum her zaman (daha doğrusu genellikle) böyle olmuyor. Yönetim genellikle aysberg örneğindeki gibi, çok küçük bir bölümüyle "fizik bir güç" olarak ortada bulunuyor, gerçek gücünü, çok başka etkenlerden alıyor. Kimi durumlarda ise, yöneten güç, fizik olarak, cisim olarak ortada hiç olmuyor. Böylesi zaman ya da yapılarda yönetilenler için yukarda söz ettiğim "şans ve umut" sıfıra kadar iniyor.

Nedir bu görülmeyen "güç". Çok değişik kuruluşlarda, yelpazenin çok değişik yerlerindeki pek çok kurumda birden "araç" olabilen bu "güç"ün unsurları nelerdir? Diyelim bir faşist diktatörlükle bile mücadele edebilme azmi, inancı, umudu insanlarda bulunurken bu tür "güç"lerle mücadeleden kaçınılmasının, dahası, oluşan korkunun kaynağı nedir?

Örneğin, ABD'de başkanların seçimi, görünürde son derece demokratik biçimde

olurken, asıl "seçiciler"in daima başkaları olması. Örneğin, yakın zamana kadar kendi pratiğimizde olumladığımız "tavsiye listeli" seçimler. Ya da, halen meslek kuruluşlarının bir kısmında süren "ikili kongreler". Bunlar insanların demokratik girişimlerine nasıl bulaştı? Devam edebilmesi nereden kaynaklanıyor? Ve genel bir hoşnutsuzluğa, karşı eğilime karşın nasıl sürebiliyor?

Bu sorun, çok derinlikli teorik açımlamalar gerektirmiyor, bu nedenle de küçümsenme riskini barındırıyor. Ancak, sanıyorum, anlamadığımız, bize yakın zamanlara kadar çok anlamlı gelmeyen bu sorunun karşılıklarının bulunması, geleceği kazanmanın anahtarlarını barındırıyor. Çünkü, kendi adıma, Leguin'in **Mülksüzler**'indeki odoculardan biri durumuna düşmek istemezdim. Ya da, şu anda iktidardan uzaklaşmış komünist partilerden birisinin üyesi de olmayı istemezdim. (Yanlış anlaşılmasın; "nimetlerinden" uzaklaşmak nedeniyle değil, "ütopya"nın sona ermesinden dolayı. Yeniye ve güzele ilişkin umutların, bu umutların, bu umutlarla harcanan karşılıksız çabaların, hiç değilse, "mola almasından" dolayı. Ve "daha iyisini" bildiğimizi zımmen de olsa sürekli işlediğimiz kitlelerden, özür dileyemeyecek duruma bile gelindiği için istemezdim).

* * *

1921 yılında Kronştad [Leningrad'ın, (o zamanlarki Petrograd) yakınında] halkı, devrimin özünün yitirilmekte olduğunu, özgürlüklerin ve hakların giderek yok edildiğini ileri sürerler. Sol SR'ler iktidardan ayrılmış ve uzaklaştırılmışlardır. Kronştad'lıların düşünceleri, "Beyaz Ordu" düşünceleri olarak nitelenir. Yani Kronştad'lılar karşı devrimci saflara geçmişlerdir. (Oysa Kronştad'ın devrim tarihinde özel bir yeri de vardır.) Sonuçta, karşı çıkış ayaklanmaya iteklenir. Ayaklanma başlayınca da şiddet "haklılık" kazanır, devrim kendisini "korumak durumundadır. "Kronştad bastırılır. Aslında bastırılan sosyalizmin özüdür. Demokrasi, özgürlük ve insan haklarıdır.

Bu olayda Bolşevikler "güç"ü nereden alırlar? Ayaklanmayı bastırmak üzere gönderilen birlikler uzun süre saldırmayı reddetmesine karşın, sonuçta saldıracak bir "güç"ün bulunmasında belirleyici olan "güç" nedir? Partinin tüzüğü mü? Sovyet Anayasası mı? İkisi de değil. Öyleyse? . . .

İşte izdüşen, **Ölü Ozanlar Derneği** ve **Mülksüzler**'le birlikte kendisini çağrıştıran bir üçüncü vak'a. Nasıl yorumlayabiliriz?

* * *

Sorunu, sorgulamayı gerçek sahibine yöneltebiliriz artık. İnsanlık için daha iyi bir yaşam, sömürünün ortadan kalkması, insanda bulunan tüm yeteneklerin özgür ve sınırsızca ortaya çıkabilmesi . . . nihayet herkesten emeğine göre, herkese ihtiyacına göre bir yaşamın kurulması için verilen mücadeleye, yani sosyalizme ve tabii onun, o mücadelenin araçlarına, kurumlarına . . . Gerisi, böyle bir amaç taşımayanlar için, yukardan beri sorulan, "güç" kaynağının temelleri (örneğin ABD Başkanlık seçimleri ve ardındakiler), hiç değilse şu anda beni hiç ilgilendirmiyor. Benim için önemli olan bunun sosyalizmde ve onun kurumlarındaki yansıması.

* * *

Gelecek, geleceğin kurulması, güzel günlerin kazanılması hep belirli özverileri gerektirir. Kıpırdanmak özveridir, mücadele tartışmasız öyledir. Özveriler, günlük yaşamdan verilir, kişisel gelişimden verilir, özel yaşamdan verilir . . . Kısa insan ömründe, bu verilenlerin somut karşılıklarının, pek olasıdır ki, alınamayacağının bilinmesine karşılık verilmesidir geleceği getiren. Toplumsal ilerlemenin dinamiğini oluşturan.

Bu iş (ya da özverilerin toplamı, sentezi) ancak bir örgüt aracılığıyla gerçekleşebilir. (Burada örgütü parti olarak almak da olası, ya da diğer uçta insiyatif olarak da). Yani, özveriler örgüte akıtılır.

Bunun ilerletici güç olması, daima en ileriyi savunmasıyla olasıdır. Ama pratikte bu, genellikle (ya da hemen tümüyle) böyle olmaz. "Gerçekler", "reel"likler bindirmeye başlar. Gerçekteyse başlayan, en ileriden verilen ödünlerdir. Bunlar sırasıyla din konusunda görülür, cinsellikte yaşanır, aile kurumunda ortaya çıkar, giderek sanata yansır, bilime uzanır. Sonunda örgütü (partiyi ya da diğer uçta insiyatifi) teslim alır.

Gerçekler hemen her zaman aynıdır. "Öncü, kitlenin ne ardında, ne çok önündedir. Bir adım önde durmalıdır. "Eh, bir adım kuş adımı da olabilir, karınca adımı da. Dahası, "bir adım önünde" durulan kitle nasıl belirlenir. Toplumsal gelişmenin ilerletici güçlerine göre mi? Yoksa, geri üretime hapsolup kalmış kesimlere göre mi?

Gelecekten ve toplumdan kopmuş örgüt içinde, artık daha "yetkin" ve "bugünün sorunlarına vakıf" bir iç odak türemiştir. Bir özveriler toplamı olan örgütü, özveriler toplamından korumayı kendisine görev edinen bir "bürokratlar" topluluğu ortaya çıkmıştır. Ancak bu iç örgüt ya da profesyoneller/bürokratlar topluluğu; asla fizik bir güç olarak ortada yokturlar, cisimleşmezler. Çünkü öyle olduğu anda bir karşı mücadelenin odağı olacaklardır.

Varlıklarını dayandırdıkları temeller, söylemde "gerçekler"dir, "reel"liklerdir, "somut durum"lardır. Gerçekteyse tutuculuktur. Yüzyılların en kötü birikimlerini üzerlerinde taşırlar. Günlük söylemde yer almaz, ancak ahlâk, gelenekler, "atalardan öğrenilenler" ya da "olumlu miras" gerçek kılavuzlarıdır.

Sosyalizmin ancak, daima en ileriyi savunmak olduğunu söylemek ütopyacılıktır, entelektüelizmdir. Sosyalizmin insan için olduğunu hatırlatmak, bireyciliğin hortlamasıdır.

Ancak güncel söylemde ilericidirler. Gelecek güzel günler gibi, ona ulaşan yoldaki doğruları da bulup öncelikle savunmak becerileridir. Diğerleri genellikle geride kalırlar, çünkü elleriyle, terleriyle, enerji ve özverileriyle "onlar"ın kendilerini söylemde geliştirmelerine yardımcı olmuşlardır. Çünkü daima yönetilmişlerdir.

Onlara daima uyum önerilir. Bu uyumun, söz gelişi burjuvazinin önerdiği uyumdan ya da askeri uyumdan farkı "gönüllülük"tür. Tıpkı **Ölü Ozanlar Derneği'**ndeki üç öğrencinin uygun adım yürümeye başlamalarında olduğu gibi.

Onlara daima hep daha ilerisi hatırlatılır. "Bugün geçicidir." O nedenle de, bugünün ayrıntıları üzerinde durmamak gerekmektedir. Ve elbette ki, bugünden, yarın için bir ta

kım şeylerde özveriler gerekecektir. Nasıl ki, ilk adım da kendinden verilen özverilerle geldiyse, genelde de bunları anlamak gereklidir. Tıpkı **Mülksüzler**'de bugünle ilgili kimi soruları soran bilim adamlarına, sanatçılara söylendiği gibi.

Ve hep doğruyu bilen, yapan bir "güç" ortaya çıkar. Fizik olarak ortada değildir. İnsanlar için de, bildikleri, alışık oldukları mücadele biçiminden çok daha farklı bir durumu, olguyu yaratır. İşte varlığını bu sağlar. Sürekliliği, her durumda kendisini yeniden üretebilmesi bu kaynaktan beslenir.

* * *

Elbetteki sıfırdan başlanmaz. Ancak mücadele yeniden (belki de ilk kez) başlamıştır. Gelecek ancak herşeyiyle bilindiğinde kazanılabileceğine göre, bu yeniden ve çok daha güç olan da muhakkak değerlidir.

YENİLENMENİN TEORİK YAYINA GEREKSİNİMİ VAR

Mirza TURGUT

Yenilenmenin teorik hattının taşıyıcısı yeni bir organa olan ihtiyaç ortadadır. Bunun nasıllığını tartışmaya başlamadan önce de bir ön kabul gerekiyor: TBKP düzleminde yenilenmenin tek taşıyıcısı **Yeni Açılım**'dı. Öte yandan bugüne kadar sürdürdükleri yayın çizgisi ile **Görüş, Sosyalist Birlik** ve kısmen de **Yeni Öncü** yenilenmenin değişik konumlardan taşıyıcıları olmuşlardır.

Marksist sol ilk defa olarak yığınsal, yenilikçi yasal bir paritiyi oluşturabilmek için elverişli koşullara sahip olmuştur; ve görünen o ki, yenilikçi düzlemin değişik bileşenleri çok yakın bir gelecekte birleşik partinin öznesi durumuna gelecektir. Bu bakımdan günümüzdeki yayın, hiç bir şekilde **Yeni Açılım** çevresiyle sınırlı olmayacaktır.

Öyleyse nasıl bir yayın?

Bizce, TBKP konumundan bu soruya yanıt vermenin ilk koşulu **Yeni Açılım**'ın neleri yapamadığı ve neleri yapmak zorunda kaldığı sorusunda içerilidir.

Yeni Açılım kendisini "siyasal" bir "dergi" olarak tanımlamıştır. Halbuki günümüzdeki gelişmeler öylesi bir düzleme oturmuştur ki, yenilikçi perspektif her şeyden önce teorik açılımları gerekli kılmaktadır. Bu bakımdan yenilikçi bir yayın *mutlaka ve ilk olarak teorik bir işlev görmelidir.* Buna karşın **Yeni Açılım** siyasal, hem de güncel siyasal konulara değindi; değinmek durumunda kaldı; böyle olunca da yenilenmenin teorik sorunsalları açımlanamadı.

Kuşkusuz yeni politik yaklaşımların açımlanması, tartışılması da gerekiyordu; an-

cak **Yeni Açılım** her iki konu arasında bir denge kuramadı ve ağırlıklı olarak güncel politik alandaki yeni yaklaşımları teşvik etti, etmek durumunda kaldı; ve bence de, en büyük zaafı burada ortaya çıktı.

Halbuki, sadece geçtiğimiz yıl yaşanan dünyasal değişim bile, marksist teorinin yeniden üretimini zorunlu hale getirmişti. Artık "eski" teorinin savunulacak durumu kalmamıştı; fakat buna karşın "yeni" teoriyi neyin üzerine ve nasıl oturtacaktık? Bütün bunların açımlanması gerekiyordu. Bunun da tek yolu kolektif bir yeniden üretim sürecinin başlatılmasıydı; yapılamadı!

Öte yandan yeninin kısmen teori ve ağırlıklı politika alanında taşıyıcısı **Yeni Açılım**, dışındaki solla yeni politik kültür konumlarından tartışmalara girmedi, teşvik etmedi ve yapılmış polemikleri değerlendirmedi. Polemik yazıların önünde en büyük engel sayfa sınırlamasıydı. Bu durumda soru kendiliğinden ortaya çıkıyor: Yenilikçi konumu benimsemiş bir derginin işlenecek konuyu ve neyin ne kadar yazılacağını belirlemesi doğru mu?

Belki zaman zaman konuların belirlenmesi olabilir [1]; ama sayfa sınırlamasını kabul etmek mümkün değil, özellikle polemik yazılar için hiç kabul edilemez.

Bütün sol dergiler **Yeni Açılım**'ın teorik- politik hattını eleştirip, topa tutarken, **Yeni Açılım**'ın kendi hattını savunmaması teknik gerekçelerle açıklanabilir; ama bunun tabanda korkunç bir moral erezyonu açtığını da kabul etmek gerekir . . . ayrıca polemik yazılar başka dergileri çeşitli nedenlerle izleyemeyen okuyuculara, örneğin dogmatik konum ile yenilikçilik arasındaki farkı da kavratması açısından yararlıdır.

Birleşik partinin garantilerinin hemen hemen belli olduğu şu günlerde esas olarak tek başına **Yeni Açılım** okurlarının yeni yayının ilkelerini tartışması yetersizdir. Ancak, bugünden "tartışma" sürecinin başlamış olması olumludur ve birleşik partinin diğer bileşenlerinin de tartışmaya katılımıyla ortak görüşler somutlaşmalı ve yeni yayın mutabakat sonucunda ortaya çıkmalıdır.

Gelecekteki yayınımızın temel ilkeleri ve işleyişine ilişkin şimdiden şunlar söylenebilir:

Bir kere hiç tartışma götürmeyen şey, yenilikçi bir yayına olan gereksinimdir. Dogmatik ve yenilikçi bir saflaşma zaten yeterince ortaya çıktı ve bundan sonra daha da netleşecek. Öyle ise, yeni yayının ilk yapması gereken dogmatik teori ile hesaplaşmaktır. Bunun için: a) dogmatizmin en eski temsilcisi olan troçkizmin bugünlerde yeniden ortaya çıkıp, yüksek sesle "haklı çıktık" yollu görüşlerinin mahkum edilmesi; b) geleneğimiz tarafından yıllardır savunulan dogmatik görüşlerden uzaklaşmak ve kararlı bir şekilde reddetmek; c) buna bağlı olarak, kendi geçmişimizle hesaplaşmayı başlatmak; d) günümüz dünyasının belirleyici ilişki kalıpların ve buna uygun teorik yaklaşımların üretilmesi.

(1) Ki, burada da tabanın dinamizmi harekete geçirilmelidir. Örneğin hangi konunun elealınacağı tüm potansiyel harekete geçirilerek belirlenir.

Dergi yazı kurulu hiç bir şekilde sınırlama koymamalıdır. Bunun için, sayfaadeti arttırılıp, çift sütun haline getirilebilir. [2]

Yeni derginin birleşik partinin konumlarını savunacak bir dergi olacağını düşündüğümüzde, Yazı Kurulunun oluşumunun da, bu potansiyelin katılımıyla ortaya çıkması tartışılmazdır. Bunun için; dergiye ilgi duyan, faaliyetlerine çeşitli biçimlerde katılmak isteyen herkesin katılacağı alt örgütler oluşturulabilir. Örneğin merkez olarak seçilen il bazında, ilçelerin de katılımıyla alt yazı kurulları oluşturulabilir. Alt yazı kurullarının seçtiği temsilciler ise ana yazı kurulunu seçer. Ana yazı kurulu mümkün olduğunca geniş olması ve kendi içinde işbölümlerine gitmesi, yenilenmenin pratikte karşılığını bulması için gereklidir.

Seçimle oluşan ana yazı kurulu, dergi sayfalarının dışında da alt yazı kurullarının ya da kendisinin talebi üzerine toplantılar, paneller düzenleyebilir. Ancak bu sayede dergi sayfaları tabana açılır ve tabanın yeniyi kavraması ve üretimine katkı yapması sağlanabilir.

Baştan bu yana söylediklerimizden anlaşılacağı gibi, bizim istediğimiz teorik bir yayın organıdır. Yeninin politik ve hatta güncel politik konularına ilişkin olarak ise, ayrı bir politik yayın çıkabilir. Tek bir derginin her ikisini de bir arada yapabilmesi mümkün, ama bu **Yeni Açılım** pratiğindeki gibi bir dengesizliğe de yol açabilir.

Son olarak, şunu da vurgulamak yerinde olacak: Elbette ki, komünist hareketin uluslararası yenilikçi konumundan yararlanacağız; ama yeni dergi daha çok "yerli teorisyen"lerimize itibar etmelidir. *Artık kişiliğimizi bulalım.*

(2) Bizce, okuyucunun söylenecek "yeni"lere ihtiyacı var ve yazıların uzunluğundan dolayı okumama durumu söz konusu olmaz.

İNSANCIL, DEMOKRATİK SOSYALİZME DOĞRU

(SBKP Merkez Komitesi'nin Parti 28. Kongresi İçin Hazırladığı Platform)

Leonid RADZİKHDVSKY

Partinin ülkeyi perestroyka'ya çağırmasından sonra geçen zaman, bir sınavdan geçiş ve deneme süresi oldu. Geçiş döneminin başlıca sonucu toplumun tinsel ve politik bakımdan özgürlüğe kavuşmasıdır. Özgürlük, demokratizasyon ve glastnost havası içinde insanlar yurttaşlık onuruna ve ulusal onura kavuştular, devlet işlerini kendi ellerine almaya başladılar.

Önceden de bildiğimiz gibi, muazzam bir ülkenin, yaklaşık 300 milyonluk bir halkın yaşamındaki bu muazzam dönemeç kolay ve basit aşılmayacaktır.

Evet, perestroyka çok büyük zorluklarla yüz yüze gelmektedir. Ekonomik, toplumsal, uluslararası ilişkiler, toplum yaşamının tinsel alanında onyıllarca birikmiş olan sorunlar birden ortaya çıktı. Sorunların keskinliği ve gereken değişikliklerin çapları, önceden düşündüğümüzden çok daha büyüktür. Bunlara, reformlar sırasında yapılan hatalar ve eksiklikler de eklendi.

Gerçek işte budur. Olumlu olsun, olumsuz olsun, tüm bu yıllar içinde biriktirdiğimiz deneyim perestroyka'nın akılcı bir alternatifi olmadığını kesinlikle söylemek olanağını veriyor. İnsana yaraşır bir yaşam sağlamak ve büyük ülkemizin potansiyellerinden yararlanmak için, çok çetin ve dramatik de olsa, bu doğru bir yoldur. Toplumumuzu geriye atmak veya yurttaşları cepheleşmeye itmek isteyenlere karşı çıkarak, cesurca ve yılmadan, bu yoldan yürümeliyiz.

Başlatılan değişikliklerin tempoları, keskin sosyoekonomik ve politik sorunların çözülmesinin hızlandırılması bugünün başlıca sorunudur. Eski ekonomi ve yönetim sisteminin önemli ölçüde işlemez duruma geldiği, yeni mekanizmaların ise tam olarak harekete geçmediği bir sınıra geldik. Bu geçiş dönemi beraberinde düzensizliği, yönetimde zayıflığı getiriyor, kafalarda karışıklık doğuruyor. Bu dönem uzarsa, halk için ciddi olumsuz sonuçlar doğabilir.

Bir tek çıkar yol vardır: Daha kesin harekete geçmek, saptanan reformları daha enerjik bir şekilde yaşama geçirmek.

Sunulan bu Platform kongre tarafından onaylandıktan sonra, partinin yeni programı hazırlanıncaya dek, komünistlerin çalışmalarının ilkesel temeli olacaktır; geçiş dönemi koşullarında politik yönleri belirliyen bir sistem rolü oynıyacaktır.

I. Perestroykanın Özü Nedir? Nelerden Vazgeçmeliyiz? Partinin İdeolojik ve Politik Hazinesinde Neleri Korumalıyız?

Öncelikle, sosyalizmin ilkeleriyle bağdaşmayan otoriter-bürokratik sistemden vazgeçiyoruz. İdealimiz insancıl ve demokratik sosyalizmdir.

Devrimci değişiklikler yolundayız. Bu amaca ulaşmamıza engel olan geçmişin zincirlerini kırmak gerekiyor.

Maddeci dünya görüşününün yaratıcı ruhuna ve Marks, Engels, Lenin'in diyalektik yöntembilimine bağlılığımızı doğrulayarak ve onu kılavuz edinerek, ideolojik körlüğümüzden, dogmatizmden, öteki görüş ve düşüncelere hoşgörüyle yaklaşmamamızdan kesin olarak vazgeçiyoruz.

Toplum yaşamının bütünüyle devletleştirilmesinden, keyfi tutumlar getiren her şeye, erki kötüye kullanmaya meydan veren ve haksız ayrıcalıklardan vazgeçiyoruz.

Sosyalist mülkiyete ilkel yaklaşımdan, meta-para ilişkilerini yadsımaktan, insanın yabancılaşmasını doğuran, kendi olanaklarını ve doğal yetilerini gerçekleştirmeye olanak vermiyen her çeşit yönetim ve ekonomi biçimleri ve yöntemlerinden vazgeçiyoruz.

Sanayileşmenin ilk aşamasından miras kalan, doğayı sınırsız bir sömürü nesnesi gibi görmekten, vazgeçiyoruz.

Halkların kültürel-tarihsel değerlerine ve ülkenin biriktirdiği düşünsel sermayeye önem vermemeyi kınıyoruz.

Emekçilerin diğer partileriyle ilgili dogmatik, olumsuz klişeleri, bu arada ülkelerin ve halkların ilerici gelişmesine katkıda bulunan sosyal demokratlara bu tür yaklaşımları reddediyoruz.

Ülkelerin nesnel olarak artan karşılıklı bağımlılığının ve seçenek özgürlüğününün korunduğu, farklı toplumların eylem birliği içinde bulunduğu bütünsel bir dünyanın oluşması yeni çağın köklü çizgisidir ve biz bu noktadan hareket ediyoruz.

SBKP; geçmişimizde stalinciliğin ve sosyalist ilkelerin çiğnenmesinin sonucu olan şeyler ile, partinin, halkın, ülkemizin ve tüm insanlığın ilerlemesine reel katkı oluşturan şeyler arasında ayrım yapılmasını, ilkesel önem taşıyan bir nokta olarak görmektedir.

Tarihsel kalıtımızda gerçekten de büyük ve değerli olan her şeyi silmek, geçmişi idealize etmek tarihimizin trajik yanları üstüne tüm ve acımasız gerçekleri tanımak istememe kadar tehlikelidir. Sovyet insanlarının kuşaktan kuşağa geçen emek ve savaş bağları kopmamalıdır.

Sosyalist gelişme, ülkü olmaksızın olanak dışıdır. İnsanlar kendi tarihini görmezlikten gelmeye başladıkları zaman ise, bu ülkü reel zeminini kaybediyor. Tarihsel bilinç, anayurdumuza sevgi ve yaşadığımız koşullarda enternasyonalizmden soyutlanamayan

yurtseverlik halkın sağlıklı ve yaşam gücüne sahip olmasının belirtileridir.

Birkaç onyıllık bir zaman dilimi ötesindeki geleceği bile somut olarak, tüm ayrıntılarıyla tanımlamak olanak dışıdır. Bir tek şey apaçıktır: Artık bu bambaşka bir toplum olacaktır. Bu toplum demokrasi koşullarında oluşan, muazzam bir kültürel ve bilimsel-teknik temele, ülkemiz halklarının ve tüm insanlığın insancıl değerlerine dayanan bir toplum olacaktır. Uygarlık ve doğanın bütünlüğünü benimseyen, insanın tarihin öznesi olduğunu .nlıyan bir toplum olacaktır. Geleceğin toplumsal örgütlenmesinin bu belirtileri, halkların toplumsal özgürlük uğrundaki çaba ve savaşımında somutlanan başlangıçtaki sosyalist idenin özünü yansıtmaktadır.

Ekim devriminin; "erk sovyetlere, fabrikalar işçilere, toprak köylülere, barış halklara, selfdeterminasyon uluslara" gibi düşüncelerine ve sosyalist seçeneğe bağlılık bizim için sarsılmaz kalıyor. Önceki kuşakların tinsel gücü ve cesareti, yurt uğruna özverisi en ciddi sınav yıllarında verilen kurbanların yüce anısı daima bizimledir.

Sosyal adalet idesi de bizimledir. Bu ide onmilyonlarca insanı tarih tarafından unutulmaktan kurtarıp, bu insanları ülkemizin dünyanın büyük bir devletine dönüştüren çalışmalara esinlendirdi. Sovyet ülkesi insanlığı faşist kölelikten kurtarmakta belirleyici bir rol oynadı; ulusal bağımsızlık uğrundaki savaşımlarında birçok halka dayanak oldu; dünya bilim, teknik ve kültürüne yeri doldurulamaz, eşsiz katkılar da bulundu.

Çalışma hakkı, emeklilik ücreti, parasız eğitim ve sağlığı koruma hakları ve dieğer toplumsal nimetler ilk kez olarak Sovyet toprağında doğdu ve her uygar topluma mal oldu. Bunu unutmak gerçeğe saygısızlık, sosyalist ülkü uğrunda yüksek kahramanlık ve özveri örnekleri gösterenlere saygısızlık demek olurdu.

Perestroyka ruhundaki düşüncenin ve ahlakın başlıca noktaları işte bunlardır.

II. Parti Politikasının Merkezinde İnsan Bulunuyor

Parti, insanı toplumsal gelişmenin gerçekten de merkezine koymayı, insana yaraşır yaşam ve çalışma koşulları sağlamayı, toplumsal adalet ve politik özgürlük sağlanmasını, kişiliğin her yönlü gelişmesini ve tinsel bakımdan gelişmeyi başlıca amacı olarak görüyor. Toplumun ilerlemesini işte bunlar belirlemelidir.

SBKP, yurttaşların hak ve özgürlüklerinin hukuksal güvencelerinin en kısa bir zamanda şekillenmesinden yanadır. Kişisel özgürlüğün yaşamın ana değeri olarak tanınması ve yurtaşların tüm haklarının tanınmasına doğru kesin bir yöneliş perestroykanın en önemli kazanımlarından biridir. Şimdi, bu hakları sağlama bağlamak, onları sağlam maddesel, hukuksal ve politik bir temele oturtmak gerekiyor.

Parti, politikasının şu yönlerini savunacaktır:

-Kişi ve yurttaş onurunun hukuksal açıdan sağlam bir şekilde korunması, konut ve mülk dokunulmazlığı, mektuplaşma ve telefon konuşmalarının gizliliği;

-kalite, miktar ve sonuçlarına göre ödeme yapmak da içinde, çalışma hakkının gerçekleştirilmesinin güvencelerinin verilmesi, istihdamın korunma mekanizmasının şekillenmesi, kadroların hazırlanması ve yeni meslekler edinebilmesi, mesleğini ve işyerini değiştirmek zorunda kalanlara gereken maddesel yardımın yapılması;

- yurttaşların politik haklarının geliştirilip sağlamlaştırılması; toplum ve devlet yönetim işlerine katılması, söz, basın, miting, gösteri ve toplumsal örgütlerde birleşme özgürlüğü. Bunun yanısıra, düzeni korumaya ve Sovyet yasalarına uyulması da gerekiyor;

-özgür yaratıcılığa ve yeteneğe ulusal zenginlik gözüyle bakmak; Parti kültür alanında çeşitliliği teşvik ederken aynı zamanda insancıl ölçütleri koruyacak, toplumu yoz kültürden uzak tutmaya çalışacaktır. Kültüre ticari yaklaşım sosyalizmle bağdaşamaz;

-insanın tinsel alandaki seçeneğini kendisinin belirlemesi; vicdan ve din özgürlüğü. Parti dünya görüşlerinden vazgeçmeyerek, ateistlerle dindarlar arasındaki diyalogu derinleştirecek; tüm kiliselerin halklar arasındaki anlayışa katkıda bulunarak, yasalar çerçevesinde, özgürce etkinlik yapması doğrultusunu güdecektir;

-yurttaşlık haklarının korunmasında mahkemelerin rolünün artırılması, yasaları koruma yönünde etkinlik yürüten komisyonlar kurulması.

SBKP; basın ve diğer iletişim araçlarına, vicdan özgürlüğüne, yurtaşların toplumsa' örgütlerine, SSCB'den çıkış ve SSCB'ye girişe, SSCB yurttaşlığına, SSCB haklarının dillerine ve yurttaşların politik ve kişisel haklarının korunmasına yönelik yasaların en yakın bir zamanda kabul edilmesine son derece büyük bir önem veriyor.

Parti Sovyet insanlarının ekonomik ve toplumsal haklarının sağlamlaştırılıp geliştirilmesine, refahlarının artırılmasına, ileride de yılmadan çaba harcayacaktır. Bu alandaki çabalarını şu yönlerde gerçekleştirecektir:

Ekim devriminin; "erk sovyetlere, fabrikalar işçilere, toprak köylülere, barış haklara, selfdeterminasyon uluslara" gibi düşüncelerine ve sosyalist seçeneğe bağlılık bizim için sarsılmaz kalıyor. Önceki kuşakların tinsel gücü ve cesareti, yurt uğruna özverisi en ciddi sınav yıllarında verilen kurbanların yüce anısı daima bizimledir.

-Nüfusun artmasını ve içgöç sorunlarını ele alan, devlet çapında bir demografi politikası hazırlanması ve yasalarca sağlama bağlanması;

-28. Parti kongresi tarafından hazırlanan ve 2000 yılına doğru her Sovyet ailesine ayrı bir daire ya da özel ev verilmesini amaçlayan konut programının gerçekleştirilmesi. Bu program devlet, işletme, kooperatif ve insanlar tarafından biriktirilen paraların, kredilerin kullanılmasıyla, konut yapım kalitesinin önemli derecede yükseltilmesini ve tempoların artırılmasını gerektirecektir; toplumun konut dağıtımı üzerindeki denetiminin artmasını, kentlerin ve yerleşim yerlerinin insancıl mimarisinin komple bir şekilde geliştirilmesini gerektirecektir.

-Sağlık hizmetlerinin yetkinleştirilmesiyle, sağlığı koruma hakkını yerine getirmek, sağlığı korumaya ayrılan para miktarı önemli derecede artacak; bu amaçlarla işletme, sanayi kolları, cumhuriyet, yerel sovyetlerin paralarından azami ölçüde yararlanılacaktır.

-Doğal yaşam çevresini koruma güvencelerinin artırılması; doğal kaynaklardan en akılcı bir şekilde yararlanılması; ülke, birlik cumhuriyetleri ve özerk cumhuriyetler için uzun erimli ekolojik programlar kabul edilmesi; çevreyi koruma işleriyle uğraşan organların etkinlik ve yapıların yetkinleştirilmesi ve çevre koruma yasalarının kabul edilmesi;

-eğitim aydınlatma ve kültür alanlarının geliştirilmesi; bu amaçlara ayrılmış yatırımların artırılması; uzmanların eğitim ve hazırlık kalitesinin kesin iyileştirilmesi; öğretmenlerin saygınlığının artırılması; düşünce ve yetenek yarışmalarının teşvik edilmesi; tinsel alanda yönetsel yöntemlerin üstesinden gelinmesi; grup çıkarları tekeline karşı çıkılması; kültür ve tinsel kalıta, tarihsel anıtlara özenle yaklaşım; eğitim ve kültürün gelişmesine yönelik tüm toplumsal girişim ve bağışların desteklenmesi; yabancı ülkelerle tinsel değer alışverişinin özgürleştirilmesi.

Perestroyka stratejisi; bilimin ve onun sonuçlarının benimsenmesinin toplumumu-

zun nitel bakımdan yeni bir duruma kavuşturulmasının en güçlü etkeni olması anlayışına dayanmaktadır. Ülkenin yaratıcı potansiyelinin gelişmesi ve kullanılması sağlam bir yasal temele dayanmalıdır. Düşünsel varlığın etkili şekilde korunmasını sağlamak gerekiyor. Parti yüksek okulların, akademi ya da sanayi kollarına bağlı bilimsel kuruluşların bağımsızlığından, çokyapılılığından yanadır.

Toplumun en ivedi yardım ve desteğine gereksinim duyan sosyal katmanlar ve gruplara ilişkin kaygı SBKP'nın ekonomi politikasında özel bir yer tutmaktadır.

SBKP aşağıdaki noktaların gerçekleştirilmesinden yanadır:

-Kısaltılmış işgünü; uygun cetvele göre çalışma; doğum öncesi ve doğum sonrası izin süresinin uzatılması; çok-çocuklu ve çocuğunu tek başına yetiştiren annelere işletmeler hesabına izin verilmesi; izin ve tedavi için ek ödemeler yapılması; kadınlar için kaliteli mal ve hizmetlerin geliştirilmesine birinci derecede önem verilmesi; kadınların, sağlıkları açısından zararlı işlerden uzaklaştırılması gibi, kadınların çalışma ve yaşama koşullarının iyileştirilmesine ilişkin ciddi önlemler alınmalı. Politik reform çerçevesinde, Parti kadınların daha geniş çapta yönetici konumlara getirilmesini destekliyecektir.

-Çocuklara gösterilen kaygının artırılması; çocuk örgütleri kuruluşuna ve çalışma kalitesinin artırılmasına daha büyük miktarda para ayrılması, daha çeşitli çocuk malları çıkarılması; çocuk ölüm oranının düşünülmesi için gerekli önlemlerin derhal alınması;

-etkin bir gençlik politikasının hazırlanıp, gerçekleştirilmesi; genç kuşağın gereksinim ve yeteneklerinin karşılanması için daha geniş olanaklar sağlanması; gençlerin toplumun politik, ekonomik ve kültürel yaşamına, eşit haklı olarak katılmasına yardım edilmesi; gençlik hareketinin, komsomolun, öğrencilerin ve diğer örgütlerin yenilenmesi, girişimlerinin desteklenmesi, artan bağımsızlık heveslerinin esinlendirilmesi;

-sakatların, savaş ve emek gazilerinin durumlarının iyileştirilmesi; SSCB yurttaşları için yeni emeklilik yasaları hazırlanması ve beş yıl içinde sakatların, emek ve savaş gazilerinin gereksinimlerini karşılayacak özel bir program hazırlanması; asker olan aile reisini yitirmiş ailelere ayrı daireler sağlanması; gazi ve sakatların özel gereksinimlerinin karşılanmasına yarıyan malların üretiminin artırılması ve sağlık hizmetinin genişletilmesi; emeklilik maaşları ve yardım parası tutarlarının fiyat artışına göre artırılması; emeklilik ücretine bakılmaksızın, tam iş ücretini alabilme hakkı verilmesi; komünistler yurttaşların hak ve özgürlüklerinin, onların yurttaşlık görevlerinden ayrılmayacağı kanısındalar. Parti toplumda emeğe saygı, yasa ve düzene saygı, sosyalist anayurdu savunmaya hazırolmak, dürüstlük, titizlik, cömertlik ve yardımseverlik, ahlâk bakımından kendi kendini denetleme ile, vicdan, insan onuru ve tercih özgürlüğü gibi genel insani değerlerin hukuk ve ahlak bakımından güvenceye alınmasının yaygınlaşması yolundan yılmadan yürüyecektir.

SBKP her çeşit yasadışı ayrıcalıklara ve avantajlara karşıdır ve burada tam açıklıktan yanadır. Komünist ya da yönetici olmak, otomatik olarak, ayrıcalıklara ve nimetlere kavuşmak demek değildir. Kendi konumunu kötüye kullanma karşısında set kurmalıyız.

III. Etkin Planlanan Bir Piyasa Ekonomisi İçin

Ülkedeki ekonomik durumun sağlığa kavuşturulması amacıyla, tüm düzeylerdeki yasama ve yürütme organlarının etkin bir şekilde çalışmalarının düzene konulmasını Parti en ivedi ertelenemez görev olarak görmektedir. SBKP; Bakanlar Kurulu tarafından hazırlanan ve SSCB Temsilciler Kongresi'nce onaylanan, tüketim piyasasının istik-

rara kavuşturulmasını öngören programın gerçekleştirilmesine ve en başta, para miktarıyla mal üretimi arasındaki farkın giderilmesine, elinden geldiği ölçüde yardım edecektir. Alınacak önlemlerin net bir toplumsal yanı olmalıdır; bu önlemler, en başta ücreti düşük olan halk tabakalarının durumunu kolaylaştırmalıdır.

Halka gıda maddeleri sağlanması en keskin sorunlardan biri olarak kalmaktadır. SBKP et, süt, sebze ile, öteki tarım ve hayvancılık ürünlerinin hızlı üretimini sağlıyan tarımsal ekonomi sektörünün gelişmesine öncülük verilmesinden yanadır.

Gıda sorununun çözülmesinin temelinde, toprağı işlemenin tüm biçimlerinin geliştirilmesi yatmalıdır. Devlet çiftliklerine, kooperatif çiftliklere ve bireysel çiftliklere aynı olanaklar sağlanmalıdır. İhale, kiralama ve ailece toprağı işleme yöntemlerine de yol açılmalıdır. Tarım üretimi temelinin sağlamlaştırılması da, ürünün işlenip saklanması, tarladan mağazaya aktarılırken tarım ürünlerinin en az ölçüde zarar görmesinin sağlanması da en önemli noktalardan biridir.

Perestroyka'nın ilkesel görevlerinden biri kent ile köy arasında dengenin sağlanmasıdır. Tarım bölgelerinde yaşıyanları yeni konutlara kavuşturmak, modern yaşam sağlamak, yol yapmak gibi sorunların en kısa bir zamanda çözülmesi için yeni olanaklar sağlamak gerek.

Halkın tükettiği malların üretiminin artması dikkatimizin merkezinde kalmaktadır. SBKP, piyasanın doldurulmasında ilerleme sağlıyan önlemler kompleksinin gerçekleştirilmesine yardım edecektir.

Parti, maliyeyle ilgili etkin politikalardan yanadır. Bu arada, yüksek faizli banka hesapları açılması, sigortacılığın geliştirilmesi, elverişli koşullarla devlet tahvilleri çıkarılması, konut satışı, dayanıklı mallar satın alınması için kredi açılması, pay senetleri ile diğer değerli kâğıtların satılması gibi önlemleri teşvik edecektir. Yasadışı gelirlerin oluşmasını ve verili mal miktarıyla uyuşmayan para basımını önliyen, daha esnek ekonomik araçlar ve normlar hazırlanması gerekli olacaktır.

SBKP'nin kanısınca, bugünkü ve perspektif sosyoekonomik sorunların çözülmesi radikal ekonomik reformla sıkıca bağlıdır. Bu reformun sonucunda; tekelden yana ve girişimciliğe yer vermiyen, aşırı masraflı ve ekonomiyi düzene koyamıyan, tüketicilerin çıkarlarını unutan, kumandaya dayalı dağıtım sistemi yerine, mülkiyet çeşitlerinin çoğulculuğuna, bağımsız mal üreticilerinin rekabetine, gelişmiş maliye sistemine, kişisel ve kolektif çıkarlarının geniş ölçüde hesaba katılmasına dayanan, planlı bir piyasa ekonomisi oluşmalıdır.

Ekonomik reformun yolu, önceden görüldüğünden çok daha çetin oldu. Fakat, durgunluğa ve ülkenin dünyanın gelişmiş ülkelerinden geri kalmasına yol açan ve gözden düşmüş ekonomi biçimlerine dönmemeye de kararlıyız.

Ekonomik reform, mülkiyet ilişkileri kökünden değiştirilmeksizin olanaksızdır. SBKP, mülkiyet çeşitlerinin çoğulculuğundan yanadır. Bu mülkiyet biçimlerinin eşit haklı, sağlıklı rekabeti yurttaşların özgürlüğünün, işçiye kendi yeteneklerini kullanmak için en uygun biçim ve yöntemlerini seçme şansı sağlanlanmasının, tüketicinin çıkar ve haklarının güvenceye alınmasının ekonomik temelidir.

Devlet mülkiyetini; kiralatmaya kendi muhasebesini yapmaya (hozraşot), ihale yöntemine, anonim şirketler ve başka modern çalışma biçimlerine dayanan ve bizzat emekçiler tarafından, demokratik bir biçimde yönetilen bir mülkiyet biçimine dönüştürme çok önemli bir görevdir. Bu arada üretim ölçekleri, bölgelerin özellikleri ve bütünleşme ilişkilerinin gelişmişliği de hesaba katılmalıdır.

Parti, kooperatif harekete azami destek gösterilmesinden yanadır. Sağlıklı bir temele dayanan bu hareket, kolhozlar da içinde, üretim kooperasyonunun sağlamlaştırılmasını, emeğe dayanan kolektif mülkiyetinin değişik biçimlerinin ve bu arada, kısmi ortaklık şeklindeki ve pay senetleri şeklindeki mülkiyetin gelişmesini teşvik etmelidir.

SBKP'nin kanısınca, emeğe dayanan bireysel mülkiyetin, bu arada üretim araçları üzerinde bireysel mülkiyetin varlığı ülkenin ekonomik gelişme aşamasına aykırı değildir.

Her mülkiyet biçiminin kullanılması işçiyi üretim araçlarına yabancılaştırmayı ve insanın insan tarafından sömürülmesini dışlamalıdır.

Ekonomik reformun en karmaşık sorunu, ekonomik etkinliği düzene koyarken, plan ve piyasa yöntemlerinin en organik bir biçimde bir araya getirilmesini sağlamaktır.

Çağdaş, üretim, gelişmesine merkezden planlı bir etki yapılmaksızın olanaksızdır. Özünde sosyalist ekonominin bir ilkesi olan bu ilke birçok ülkede uygulanmıştır. Ama bu etkilemenin tam ölçü ve yöntemlerinin belirlenmesi de son derece büyük önem taşımaktadır. Tüm üretim ve dağılım sürecinin plana göre belirlendiği geçmişe göre şimdi, ekonominin plana dayanan ve merkezden gerçekleştirilen yönetimi genellikle fiyatlar, vergiler, faizler, kredi ve ödentiler aracılığıyla gerçekleştirilmelidir. Böyle bir yönetimin etkinlik alanı da stratejik görevler gereksinimiyle temellendirilmelidir. Bunlar, en başta büyük bilimsel-teknik ve yapısal programların yaşama geçirilmesi, altyapının geliştirilmesi, insanın yaşam çevresinin korunmasıyla ilgili karmaşık önlemler ile , kaynakların yenilendirilmesine ilişkin önlemler alınması; vergi ve kredi-finans politikası, para dolaşımının istikrarlığının sağlanmasıdır. İnsanların toplumsal korunmasıyla ilgili sorunlar da merkezden yönetilmelidir.

SBKP, ülkeye, tüm birliğimizi bağlıyabilecek tek bir piyasanın gerekli olduğu kanısındadır. Dolgun ve yönetilebilen bu piyasa üretim olanaklarının ve gereksinimlerinin sağlanıp, gerekli düzeyde bulundurulması için daimi bir mekanizma rolü oynamalıdır; efektif sunum ile istem arasında dinamik bir denge sağlamalıdır. Bu, aynı zamanda Sovyet ekonomisinin dünya ekonomi ilişkilerine katılması ve ruble'nin konvertibl bir paraya dönüşmesidir.

Dolgun piyasa ekonomisinin örgütlenmesi için tüketim malları, üretim araçları, değerli kâğıtlar, yatırımcılık, döviz, bilimsel araştırmalar piyasaları oluşturmak gerekiyor; maliye, para, kredi sistemleri reformlarının uygulanmasını hızlandırmak gerekiyor.

Ekonominin piyasaya göre düzene konulmasının zorunlu koşulu fiyatların oluşumunda yenilenmedir. Fiyatların yapay olarak yaratılmış düzey ve oranları, kimilerine hiç de etkili olmıyan maddesel yardımlar yapılırken, kimilerinin de, elindekilerin, yıkıma yol açıncaya kadar alınması ekonomiyi yanlış bir yöne itiyor, ürünün değerlendirilmesini bozuyor, bilimsel-teknik geriliği koruyor, uluslararası işbölümünün üstünlüklerinden yararlanmaya engel oluyor.

Yabancı firmalar da içinde, mal üreticilerinin rekabeti fiyat artışının önemli bir düzenleyicisi ve bağlayıcı etkeni durumuna gelmelidir. Bunun için, yasalara dayanarak üretim, ticaret, kredi ve sigorta işlerinde ki tekelin kaldırılması gerekiyor.

Parti ekonominin tüketim sektörü yararına yeniden yapılandırılmasından, verimi düşük ve çok yatırım istiyen üretimlerin kısıtlanmasından, güç ve araçların var olan işletmelerin yeniden yapılandırılması işlerine harcanmasından yanadır. Doğadan akılcı bir şekilde yararlanma programlarının gerçekleştirilmesine, kaynakların korunmasına, hammadde ve malzemenin tasarruf edilmesine, emek masraflarının azaltılmasına, ekonomide düzensizlikle savaşa dikkatimizi artırmak gerek. Yapısal yeniden yapılanma süreci-

ne, savunma ile ilgili sanayi kollarının barışçıl raylara geçirilmesi de girmelidir. Bu kolların yüksek kaliteye ve bilimsel-teknik potansiyeline dayanarak, modern üretim araçları yapımını ve tüketim malları üretimini, kesin olarak artırabiliriz. Aynı zamanda, genişletilmiş yeniden üretim içinde de kaynaklar öngörülmesi zorunludur; çünkü bu kaynaklar olmadan, ekonomik gelişme kaçınılmaz olarak çıkmaza girecektir.

Parti bilimsel-teknik ilerlemenin hızlandırılmasına yönelik çabaları elinden geldiği ölçüde destekliyecek; bu ilerlemenin ekonomik, ekolojik ve sosyal etkinliğini hesaba katarak, onun en kısa bir zaman içinde yaşamın tüm alanlarını kapsamasını destekliyecektir. Temel ve uygulamalı araştırmaların gelişmesi için gereken herşeyle donatılması devletin en önemli kaygılarından biridir. Bilimi örgütlenmenin değişik biçimlerinin gerçekleştirilmesine ve bigilerin yayılmasına yol açmak gerek.

Doğanın korunması insanın korunması demektir. 20. yüzyılın sonunda, doğanın korunması gezegenimizde yaşamın korunması için en kategorik koşullardan biri durumuna geldi. Biz dünya standartlarını uygulamalı, uluslararası ekolojik işbirliğine etkin olarak katılmalıyız. Çevre koruma önlemlerine önem vermeden ülkenin hızlı sanayileşmesi en ağır ekolojik felaket ocaklarının oluşmasına yol açtı. Durumu düzeltmek için ivedi önlemler ve büyük paralar gerek. Parti, yeni üretimlerin yerleştirilmesi sorunlarıyla ilgili olarak, en sıkı bilimsel çözümleme ve kamu görüşünün hesaba katılmasını yasalarla sağlama bağlamayı gerekli sayıyor.

İnsanların canalıcı gereksinimlerinin karşılanmasını öngören ve ülke için yaşamsal önem taşıyan işletmelerin kapatılması konusunda temelsiz istemler ileri sürülmesi gibi bir yaklaşım da doğru değildir. Modern bilimsel-teknik ve endüstriyel gelişme olmadan, bunlara aykırı olarak, ekolojik sorunları çözmek ve doğayı kurtarmak olanaksız olacaktır.

Ekonominin etkili gelişmesinin kaçınılmaz koşullarından biri, ülkenin uluslararası iş bölümü ve işbirliği sürecine katılımının genişletilmesidir. Bunun en güvenli yolu Sovyet mal ve hizmetlerinin rekabete dayanıklılığının artırılması, işletmelerin dış ekonomik (bu arada döviz) bağımsızlığının artırılması, dışsatımda hammaddenin üstün gelmesinin önlenmesi, dışalımın yapısının yeniden şekillendirilmesidir.

Sözü geçen önlemlerin gerçekleştirilmesinden yana olduğunu belirten SBKP emekçilerin çıkarlarının korunmasına ileride de önem verecek; gölge ekonomisinde, rüşvetçilikte parmağı olanların, spekülasyon yapanların ve tekel iddiasında bulunanların karşısına, güvenilir bir hukuksal duvar çekilmesi uğrunda savaşacaktır.

IV. Geniş Sosyalist Demokrasiye ve Halkın Özyönetimine Doğru

Demokratizasyon perestroyka'nın amacı ve aracıdır. Tüm yenilenme sürecinin başarılarından ve insan haklarına saygı göstermenin güvencelerinden biri de hukuk devletinin ve kendi kendini yöneten bir sosyalist toplumun kurulmasıdır.

Parti politikası, halkın egemen iradesinin erkin tek kaynağı olmasına dayanıyor. Tüm halkın hukuk devleti herhangi bir sınıfın diktatoryasını, hele hele yönetimdeki bürokrasinin diktatoryasını dışlıyor ve tüm yurttaşlara devlet işlerine katılmayı ve her çeşit konuma ulaşmayı sağlıyan sovyet cumhuriyetini oluşturuyor.

Otoriter sistemden demokratik sisteme geçmek için önemli adımlar atılmıştır; en yüksek erk organları yeni ilkelere dayanılarak ve yeni yaklaşımlar kullanılarak şekillen-

dirilmiştir. Şimdi ise, tüm devlet organlarının yeniden yapılanmasını ve erkin sovyetlere verilip sovyet federasyonunun köklü değiştirilmesini sona erdirmek gerekiyor.

Seçim sistemi: Bu sistemi genel, eşit, dolaysız seçim hakkı ilkeleriyle tam bir uyum haline getirmek gerek. Biz seçimlerin toplumun tüm katmanlarının dürüst yarışma alanına dönüşmesinden yanayız; Parti toplumsal örgütler, hareketler ve ayrı adaylar tarafından seçmenlere sunulan düşünce ve kişilerin dürüstçe yarışmasından yanadır. Parti temsilciler arasında ve devlet organlarında işçi ve köylülerin , kadınların, gençlerin, gazilerin ve, politik yaşama yeterince çekilmemiş, çıkarlarının korunup desteklenmesine gerek duyan öteki toplum katman ve gruplarının yeterince temsil edilmesini sağlamaya çalışacaktır.

Demokrasi ve politik çoğulculuk: Toplumumuzun demokratikleştirilmesi yurttaşların yeni toplumsal-politik kuruluşlarının oluşturulmasına koşut olarak gelişiyor. Toplumun gelişmesi partilerin kurulmasını da dışlamıyor. Partilerin kurulması yasayla belirlenecek ve SSCB Anayasası'na yansıyacaktır. Bunun yanısıra, yasalara dayanarak baskı, uluslar arasında kin körükliyen, aşırı ve anayasaya aykırı amaçlar güden ve propaganda yapan örgüt ve hakeketlerin kurulması ve etkinlik göstermesi de yasaklanmalıdır.

SBKP tekel iddiasında bulunmak istemiyor, sosyalist toplumun yenilenmesinden yana olan herkesle politik diyaloga ve işbirliğine hazırdır. İlkesel anlamda bizim görüşümüz şudur ki, toplumun demokratizasyon düzeyi, devlet ve toplumsal örgütlerin şekillenme ve etkinliğinin demokratik karakteri, yurttaşların politikaya katılışı ve perestroyka sürecinin durmadan gelişmesi çözücü bir önem taşımaktadır. SBKP bugün muazzam ölçüde çokyönlü bir ülke çapında birleştirici bir rol oynayan ve toplumun demokratizasyonuna yardım eden bir güçtür.

Halk temsilcileri sovyetleri: Önümüzdeki dönemin en önemli sorunlarından biri sovyetleri halkın iradesini ardıcıl bir şekilde ifade eden ve ellerinde devlet yönetimi iplerinin ucunu tutan, gerçekten de tüm erke sahip organlara dönüştürmektir. Bunun için sovyetler belli haklara sahip olmalı, ekonomik bağımsızlığı elde etmeli ve güçlü, geniş bilgili temsilcilere dayanmalıdır.

Politik reform derinleştikçe ve yönetimin merkezden örgütlenmesi zayıfladıkça, SBKP kendi kendini yöneten toplulukların oluşup gelişmesine yardım edecektir. Bu sayede üstteki organlar şimdiki ekonomik, işlevsel fonksiyonlarının birçoğundan vazgeçecek; birlik cumhuriyetleri ve özerk cumhuriyetler tüm ülke ve ayrı bölgeler çapında karmaşık görevlerin yerine getirilmesinde yoğunlaşacaklardır.

Devlet erki: SBKP'nin kanısınca, yönetimin etkililiğin artırılmasının ana halkası yasama, yürütme ve yargı erkinin birbirinden ayrılmasıdır. Lenin'in dediği gibi, biz sovyet sisteminin avantajlarını parlamenter sistemin yararlarıyla birleştirmeliyiz. Bu yöndeki ilk adımlar atılmıştır. Fakat, perestroyka deneyimi devlet organlarının sorumluluk ve yetkilerinin daha net bir şekilde sınırlandırılmasının gerekli olduğunu dikte ediyor.

Halk Temsilcileri Kongresi ve SSCB Yüksek Sovyeti'nin sonuçta belirleyici rol oynamasının yanısıra, perestroyka politikasının ve kabul edilen yasaların gerçekleştirilmesinin etkili bir mekanizmasını da oluşturmak gerek. Yeni en yüksek erk organlarının deneyimi gösteriyor ki, böyle bir mekanizma oluşma aşamasındadır. SSCB halk temsilcileri karşısında sorumluluk taşıyan ve gerekli erk yetkilerine sahip olan bir cumhurbaşkanının kişiliğinde devlet başkanı seçilmesi düşüncesi toplumda daha ısrarlı bir şekilde ileri sürülüyor. Ülkede istikrarlı gelişmenin gerekli düzeyde tutulması gereksinimi, perestroyka'ya daha büyük bir dinamizm kazandırılması gereksinimi prestroyka'nın geri döndürülemez olması için gerekli güvenceler oluşturulması gereksinimi, hukuksal demokratizasyon ve yurttaşların güvenliğinin sağlanması sürecinde tüm devlet ve top-

lum örgütlerinin normal ve etkin çalışmasının sağlanması gereksinimi, uluslararası arenada SSCB çıkarlarının korunması ve temsil edilmesi gereksinimi bunu gerektiriyor.

SSCB Bakanlar Kurulu'nun konum ve yetkilerini sağlama bağlamak gerek.

SSCB Yüksek Sovyet'indeki insanlar, komünistler ve hükümet üyeleri ülkedeki durumun istikrara kavuşması ve ekonomik bunalımın üstesinden gelinmesi amacıyla, gerekli önlemlerin alınmasını sağlamak için, daha kesin ve sorumlu bir şekilde hareket etmelidirler.

Devlet ve ekonomi aparatı: Bu alanda da önemli bir perestroyka yapılması zorunludur . Kanımızca bu perestroyka temelinde, aparat temsili ve toplumsal organların zorunlu denetimi altına alınmalı; böyle bir aparat anlamlı bir yeterliliğe sahip ve yüksek profesyonel düzeyi olan bir cihaz olmalıdır;başlıca etkinlik alanları açıklanmalı, gizlilik derecesi sınırlı olmalıdır. Sovyetlerin yeni bileşiminin seçilmesinden sonra, aparatın yenilenmesi çok yerinde olacaktır.

Yargının ve toplumsal düzenin korunması: Yasallığın ve düzeni korumanın sağlamlaştırılması için, ertelenemez önlemler alınmalıdır. Kim olursa olsun herkesin yasalara uyması devlet organlarının, toplumsal örgütlerin, yetkili kişilerin ve yurttaşların zorunlu etkinlik normu durumuna gelmelidir. Parti, yasallığın ve düzeni korumanın başlıca garantörleri olan mahkemelerin ve savcıların bağımsızlıklarının gelecekte de sağlamlaştırılmasından yana olduğunu belirtiyor.

İleride bizi, yargı- hukuk reformunun yapılması ve son derece etkili yargı organları kurulmasıyla ilgili muazzam bir çalışma bekliyor. Bu, öncelikle, suç işleme olaylarının artma eğilimini durdumak; cani, hırsız ve katillerin, rüşvet alanların ve devlet hazinesinden para çalanların, şantajcıların, gölge ekonomisinde parmağı olanların, spekülasyonla uğraşanların, zorbaların işledikleri suçlar karşılığında muhakkak cezalandırılacaklarından korkmaları için gereklidir.

Kanımızca mahkeme, savcılar, soruşturma aparatı ve milis gibi, düzeni koruma organlarında çalışanların profesyonel hazırlık düzeyi, saygınlığı ve maddesel durumu önemli derecede yükseltilmelidir. Suçsuz-bulunma, avukat kullanma hakkına ve yargı normlarına uyularak; suçlulara karşı, yasalarca öngörülen tüm araçlardan yararlanmak gerekiyor.

Yeni ekonomi koşullarına geçiş ve bu arada antlaşmalara dayanan ilişkilerin genişçe yaşama geçirilmesi hakem kurulunun iyileştirilmesini, halk ekonomisinin hukuk kadrolarıyla sağlamlaştırılmasını ve halkın hukuksal eğitim sisteminin kesin yetkinleştirilmesini gerektiriyor.

Savunma: Yeni düşüncemiz ülkenin güvenliğini, pólitik araçlarla sağlamak olanaklarını önemli derecede genişletti. Fakat dünya halâ daha militarizasyon sürecini yaşıyor ve silâhlı çatışmalara gebedir. Durum böyle kaldıkça, bize sağlam bir savunma gereklidir.

Parti yurda bağlılıkları böylesine yüksek olan ordu ve donanmanın, bugünkü koşullarda karşılarında duran görevleri başarıyla çözebilmeleri için, onlara özen göstermeyi kendisi için bir borç biliyor. Bunun için, yeni savunma doktrini ve anlam lı yeterlilik temelinde bir askeri reforma gitmeliyiz. Askersel kuruculuk kalite göstergelerine yönelik olduğuna göre, kadroların profesyonel düzeyini daima yükseltip, ordumuzun şanlı geleneklerine lâyık, yazgılarını orduyla bağlıyanların şeref yasalarına uygun bir düzeye çıkarmalıyız. Parti, orduda hizmet görme işinin saygınlığının yükselmesini, askerlerin ve ailelerinin yaşam koşullarının iyileştirilmesini ve toplumsal açıdan korunmasının sağlamlaştırılmasını sağlamaya çalışacaktır.

Bir hukuk devleti savunma alanının politik yönetimini, devletler arasında artık erişilmiş olan güven düzeyinin hesaba katılmasını, etkinliğinin azami derecede açık olmasını, askersel kuruluşların yüksek erk organlarına tabi olmasını öngörür.

SBKP sanayinin savunma ile ilgili kollarının, bu kollarda birikmiş olan potansiyelin sivil üretimde kullanılması koşuluyla, sivilleştirilmesini destekliyor. Silâhlı kuvvetler için üretilen teknik araçların kalite düzeyi ise düşmemelidir.

İç güvenlik: Devlet sınırlarının korunması, yabancı istihbaratlara karşı-koyma, Sovyet anayasa düzeninin ve yurttaşlık haklarının korunması; tüm bunlar bizim, çok çetin, zaman zaman da tehlikeli bir misyonu yerine getiren sınırdaki ve iç kuvvetlere özen göstermemizi gerektiriyor. Modern koşullarda, toplumsal düzenin korunmasının yaşamsal önem taşıyan bir aracı olarak kalan içgüvenlik ve devlet güvenliği organları yasalar çerçevesinde ve erkin temsili organlarının denetimi altında etkinlik göstermelidirler.

Hukuk devleti ve özyönetimsel bir toplum: Parti hukuk devletinin oluşmasının oldukça uzun bir süreç alacağı kanısındadır. Bu süreç sırasında belli bir devlet organlar yapısı ve bir bütünlük oluşturan yasalar sistemi oluşacak, demokrasiye yönelik çıkışlara karşı güvence rolü oynayan ve geçmişe dönmeyi önleyen gelenekler birikecektir. Bir hukuk devletinin oluşmasında, politik kültürün oluşmasına muazzam bir rol ayrılacaktır.

Tüm toplumsal süreçler ne denli çok ekonomik ve hukuksal araçla düzene konulmaya başlarsa ve devletin baskıya başvurma gereksinimi ne denli azalırsa, sosyalizm ve demokrasi ilkeleri de o denli sağlam ve güvenilir bir şekilde gerçekleştirilmiş olacaktır. Özyönetim toplumunun şekillenmesi halkın muazzam yaratıcı potansiyelini açığa vurmak olanağı verecektir.

Yeni SSCB Anayasası üstüne: Toplumumuzun radikal yenilenmesi Sovyet devletinin Yeni Anayasasının hazırlanması sorununu ileri sürdü. Yeni anayasanın kabul edilmesine daha aktif olarak ilerlemeyi doğru buluyoruz.

V. Yeni Federasyona Doğru

SBKP'nin çağdaş aşamadaki ulusal politikası: Perestroyka'nın yazgısı ve ülkenin geleceği uluslar arasındaki ilişkilere muazzam ölçüde bağlıdır.

Ülkemizin yaşamına Ekim Devrimi'nin getirdiği yüce ve değerli şeyleri silmek girişimlerini kesinlikle reddediyoruz. Ekim Devrimi sayesinde Rusya İmparatorluğu'nun iç sömürgeleri olan halklar sağlamlaşıp kendi devletlerini kurabildiler, geri kalmışlıklarının üstesinden gelebildiler, uluslar arasındaki ilişkilerin yeni değerlerine kavuşabildiler, büyük bir dünya devletine eşit hakla mensup olma duygusunu kazandılar. Aynı zamanda, leninci ulusal politikanın çarpıtılması da çokuluslu devletimizin halklarına çok acı ve zarar getirdi. Zorunlu göç ve demografik süreçler sırasında da ciddi sorunlar birikti.

Parti bu alanlarda ortaya çıkan güçlüklerden ana çıkış yolunu ekonomik ve politik reformların ardıcıl olarak gerçekleştirilmesinde, özünde tek-kişi yönetimi olan Stalin'in devlet-yapısı modelinden vazgeçmede ve federalizm ilkesinin tam olarak ve yılmadan gerçekleştirilmesinde görüyor.

Ulusal ve uluslararası ilişkilerin gelişmesi sorunlarına yaklaşımımız, SBKP'nin "Partinin Çağdaş Koşullardaki Ulusal Politikası" başlıklı platformunda aydınlatılmıştır. Bunun temelinde şu kilit ilkeler yer almaktadır: Ülkenin tüm topraklarında herhangi bir ulusa mensup yurttaşların haklarına tam saygı gösterilmesi; birlik cümhuriyetlerinin egemenliklerinin reel bir içerikle doldurulması, ulusal özerkliğin tüm çeşitlerinin yeni

bir bağımsızlık düzeyine çıkarılması; ortak amaçlara ulaşmak için kendi haklarının bir kısmını, gönüllü olarak Birliğe bağışlıyan eşit-haklı ve özgür cumhuriyetler federasyonu olarak ülke bütünlüğünün korunması.

Ulusların kendi yazgılarını kendilerinin belirlemesi: Ulusların kendi yazgılarını belirlemesi ve sovyet federasyonunun yenilenmesi ilkesi ulusal -devlet kuruluşlarının yaşamı yapılandırma biçimlerini, devletin kurum ve sembollerini kendilerinin seçebilmelerini öngörüyor. İdealimiz herkesi birbirine benzetmek değil, çoğulculuk içinde birliktir.

Parti ayrılma hakkı da içinde, ulusların kendi yazgılarını kendilerinin belirlemesi konusundaki leninci ilkeye bağlı kaldığını yeniden belirtiyor ve bu hakkın gerçekleştirilme mekanizması üstüne bir yasanın kabul edilmesinden yana olduğunu açıklıyor. Aynı zamanda, karşılıklı ve birbiri içine geçmiş çeşitli bağların koparılması, insanların yazgıları şöyle dursun, tüm halklar için, önceden kestirilmesi güç olumsuz sonuçlar da doğurabilirdi. Nitekim, bu nedenle, büyük çokuluslu demokratik devletin dağılmasına yolaçacak ayrılıkçı belgi ve hareketlere kesinlikle karşıyız.

Birlik ve birlik cumhuriyetleri: Sovyet federasyonunun yeniden yapılandırılması uluslar arasındaki ilişlerin uyumlu bir duruma getirilmesine, birlik cumhuriyetleri ve onların ortak kuruluşu olan Birlik arasındaki optimal bağın kurulmasına doğru yönlendirilmelidir.

SBKP, Birlik'in yapısal ilkesinin geliştirilmesini gerekli sayıyor. Bu; yer alan önemli değişiklikleri yansıtma, tüm ulusal ilerleme ve uluslar arasındaki ilişkiler sorunu kompleksine yeni yaklaşımları gerçekleştirme olanağını verecektir. Belli işlevlerin gönüllü olarak Birlik'in yetkisine bırakılmasıyla güvenceler kazanacak olan birlik cumhuriyetlerinin, egemen devletler olarak durumu sağlamlaşacaktır.

Cumhuriyetlerin reel egemenliği ekonomik bağımsızlıkları olmadan olanaksızdır. Fakat çağdaş ekonomi, makro düzeyde etkinlik gösteren bir merkez olamadan da gelişemez. Merkezin federasyona giren cumhuriyetlerin, halkların köklü çıkarlarından farklı, ayrı çıkarları yoktur.

Bunun yanısıra, Birlik ve cumhuriyetlerin planlama, bütçe oluşturulması , vergi ve kredi işleri, fiyatların oluşturulması konusundaki yetkilerinin birbirinden net olarak ayrılması da gereklidir. Bütünleşme süreçlerinin ve federasyonumuzun yenilenmesi ve sağlamlaştırılmasının temelinde; tüm cumhuriyetlerin işletmeleri ve ayrı bölgeler arasında oluşturulması gereken, antlaşmalara ve şekillenmekte olan, tüm Birlik çapında bir piyasa yatmalıdır.

Cumhuriyetlerin merkezle ve kendi aralarındaki ,ilişkilerde her cumhuriyetin şu özellikleri hesaba katılmalıdır: Coğrafi durumu, tarihsel gelişme yolları, devletin şekillenmesi ve ülkede üretici güçlerin yerleştirilmesindeki rolü, ekonominin karakteri ve gelişme düzeyi, cumhuriyetlerde yaşıyan halkların psikolojik yapısı ve gelenekleri.

Özerk kuruluşların gelişmesi: Sovyet federatif devletinin yetkinleştirilmesi egemenliğin sağlamlaştırılmasını, özerk cumhuriyetler, özerk bölgeler ve özerk alanların haklarının genişletilmesini, ekonomik, toplumsal ve kültürel yaşama ilişkin en büyük sorunları tek başına çözmek olanağını öngörüyor. Parti ileride de buna daimi dikkat gösterecektir.

Ulusların kişilik hakları: Göç süreçleri ve önceki gelişmenin deformasyonu sonucunda , birçok halk için, tarihsel anayurdunda kendine özgü çizgileri yitirmek tehlikesi ortaya çıkmıştır. Bu yüzden, anadilin savunulmasına, kültürel-etik özelliklerin ve ulusal tinsel değerlerin korunmasına, yaşam tarzının özelliklerinin korunmasına ve her cumhu-

riyetin demografik yapısına saygı gösterilmesine yönelik önlemler yerindedir.

Bunun yanısıra, bu önlemler cumhuriyette yaşıyan öteki uluslardan halkların çıkar ve haklarına da aykırı olmamalıdır. Irkçılık, şovenizm, milliyetçilik sosyalizmin ilkeleriyle, ülkenin yasaları ve uluslararası normlarla bağdaşmaz. Sayıca ne denli küçük olursa olsun hiç bir halk kendi kültürünü, dilini, yüzyıllar boyu oluşmuş ve yinelenemez olan görünüm ve karakterini yitirmemelidir.

Biz ayrı bir bölgede yaşıyan ulusal gruplara kendi toplumsal, eğitsel, dinsel ve başka tür yapılar oluşturma olanağının sağlanmasından, onların kültürel ve enformasyon organlarına, okullara, ibadet yerlerine sahip olabilmelerinden yanayız.

Sayıca az olan halklara, onların özel olarak gelişip yaşamasına ve gelişmesine tüm devlet düzeyinde, özel bir kaygı gösterilmelidir.

SBKP tüm halkların ana dilini serbest olarak kullanmasından, ulusal-devlet özerkliği sınırları içinde bu dilin devlet dili olarak ilan edilmesinden yanadır. Rus dili, Sovyetler Birliğinin dış- politika etkinliği de içinde, genel devlet gereksinimlerini karşılıyor ve ulusların birbirleriyle ilişki kurma aracı olarak kullanılıyor. Rus diline tüm ülke çapında resmi dil statüsü verilmesi doğru olacaktır.

Enternasyonalizme sadık olan komünistler için, ülkenin tüm halklarının çıkarları aynı ölçüde değerlidir. Tüm uluslardan insanları birleştiren Partinin durumu, bu politik potansiyeli uluslar arasındaki anlaşmazlıklar ve uyuşmazlıkların çözülmesinde kullanmak olanağı veriyor ve bunu zorunlu kılıyor. İleride de böyle hareket etmek niyetindeyiz.

VI. İnsanlığın Barışçıl Gelişmesi İçin

Yeni düşünce, yeni dış politika: Perestroyka'yı başlatmakla, tüm dünyada derin değişiklikleri esinlendirmekle, bizim ülkemiz gibi bir ülkenin yenilenme sonucu nasıl bir ülke olabileceğini belirlemekle, insanlık karşısında muazzam bir sorumluluk üstlendik. Tüm dünyanın 21. yüzyıla nasıl ayak basacağı SSCB'deki perestroyka'ya bağlıdır. Aynı zamanda uluslararası ilişkilerin köklü olarak sağlığa kavuşturulması, dünyamızın gelişmesinde barışçıl aşamaya geçiş de Sovyet halkının yaşamsal çıkarlarına uygundur ve perestroyka'nın ilerlemesine yardım etmektedir.

Yeni düşünceye dayanan dış politika artık olumlu sonuçlarını vermektedir. Dünya cepheleşme zincirinden kurtuluyor. Dünya uygarlığının yeni bir dünya politikasına gereksinim duyan bir bütünlük oluşturması daha belirginleşiyor. "Soğuk Savaş" durdurulmuştur. Dünya askersel çatışmalar tehlikesinden sıyrılıyor. SSCB ile ABD arasındaki yeni ilişkiler olumlu bir dönemeç olmuştur. Pratik silâhsızlanma yolunda ilk büyük adımlar atılmıştır. Diyalog ve görüşmeler uluslararası ilişkilerin ağır basan biçimi oluyor. Bölgesel anlaşmazlıkların çözülmesinde politik yöntemlere öncülük veriliyor.

Nitel bakımdan yeni bir uluslararası işbirliğine doğru: Yaşadıkları ülkelerin mutlak egemenliği kuşuluyla halkların yazgıları, bugün, başka dönemlere göre daha sıkı bir şekilde birbirleriyle bağlanmıştır. Bu durum, dünya politikasına, şimdiye dek olan istemlere hiç benzemeyen bambaşka istemler getiriyor. Dünya politikasında, tüm dünya topluluğunun çabalarının insanlığın global sorunlarının çözülmesinde birleştirilmesi ana görev durumuna geliyor.

Açlık, sefalet, yığınsal salgın hastalıklar, uyuşturucu madde kullanımı ve uluslararası terörizm gibi olayların kaldırılması ancak tüm ülkelerin ortak çabalarıyla mümkün-

dür. Ancak, tüm devletler birlikte, dünyanın değişik bölgelerindeki gelişme dengesizliklerini giderebilirler. Değişik belirtileri tüm anakaralarda baş gösteren ekolojik felâket de, ancak ortak çabalar sonucu giderilebilir. Bilimsel-teknik alışverişin gelişmesindeki engellerin kaldırılması, dünya ekonomisinin gerçekten de dünya ekonomisine dönüştürülmesi uygarlığın barışçı gelişmesi için maddesel temel yaratacaktır. Yeni dönemin bu amaçlarına yöneliş uluslararası işbirliğinin ilkesel bakımdan yeni bir düzeyini gerektiriyor. Burada Birleşmiş Milletler'in oynayabileceği rolü kimse oynayamaz. Biz aynı zamanda yerel, anakarasal, bölgesel ve uluslararası çaptaki tüm ilerici örgütlerle eylem birliğinden de yanayız.

Dünya topluluğunun yaşam gücü gelişmenin çok- çeşitliliğinde ve ulusal, tinsel, toplumsal, politik, coğrafik, kültürel özellikleri içeren çok-yönlülükte yatmaktadır. İnanıyoruz ki, uygarlığın genel ilerlemesi yolunda sosyalizmin ideleri canlanacak ve daha büyük bir etki kazanacaklardır. Ülkeden ülkeye değişen tüm özelliklerine karşın, Doğu Avrupa ülkelerindeki dramatik olaylar "Soğuk Savaş"ın son derece olumsuz koşullarında, sosyalizm uğrundaki savaşım sırasında oluşmuş olan olumsuz deneyimin bunalımlı, sancılı bir şekilde üstesinden gelinmesidir. Sosyalizm uğrundaki savaşım sırasında ulusal öğe gerektiği gibi hesaba katılmamıştır.

Doğu Avrupa ülkelerindeki değişiklikler bu ülkeler halklarına dostça yaklaşımımızı sarsamaz. SBKP, SSCB'deki perestroyka gibi, orada başlatılan reformların da gönüllü ve karşılıklı yarar sağlıyan bağlar için daha doğal ve sağlam bir temel yaratacağına bel bağlıyor.

Yeni düşünce ve yeni dış politika Sovyetler Birliği'ni, tehlikesiz ve uygar bir dünya düzeni bakımdan kurulmasının ön saflarına çekmiştir. Biz toplumsal-politik bakımdan özgür tercihten yanayız. Bu ilke, çıkar dengesi ilkesiyle birlikte, önümüzdeki dönemde evrensel olmalı ve bu dönemi güç ve militarizasyon düşüncesine bel bağlama politikasından arındırmalıdır. Bizim uzun erimli dış politika çizgimiz şu sorunların çözülmesini içermektedir: Dünya ülkeleriyle karşılıklı yarara dayalı, eşit haklı bağlantı ve ilişkilerin herşeyi kapsıyan diyapazonu; bağlaşık devletler ve Ekonomik Yardımlaşma Konseyi'ne giren ülkelerle işbirliğinin yenilenmesi ve geliştirilmesi; Avrupa sürecine ve "Avrupa Ortak Evi"nin kuruluşuna girişimci katılım; Asya- Pasifik bölgesinin barış ve işbirliği bölgesine dönüştürülmesi amacıyla etkin faaliyet; Birleşmiş Milletler'e elimizden geldiği ölçüde yardım gösterme; bölgesel anlaşmazlıkların politik yollarla çözülmesine katkı yapmak; her çeşit dış karışmaya karşı çıkarak, kendi bağımsızlıklarını savunan ülke ve halklarla dayanışma.

Dünya topluluğunun demilitarizasyonu çizgimiz de şunları öngörüyor: Nükleer silâhın tam olarak yasaklanması ve aşama aşama yok edilmesi, nükleer denemelerinin her yerde yasaklanması; kimyasal silahların ve üretimlerinin yasaklanması ve bu tür silahların yok edilmesi; saldırı savaşlarının maddesel olanaklarının kaldırılması yönünde, klasik silahların ve silahlı kuvvetlerin radikal olarak sınırlandırılması; başka ülkeler topraklarından tüm yabancı orduların çekilmesi, oradaki askersel üslerinin kaldırılması; uzayın militarizasyonuna izin verilmemesi; askersel birliklerin genel güvenlik ve uluslarası istikrar yararına politik-savunma kuruluşlarına dönüştürülmesi (tümüyle yok edilinceye dek); askersel bütçelerin büyük çapta kısıtlanması ve askersel sanayinin barışçıl raylara geçirilmesi; karada, denizde, gökyüzünde ve uzayda aşama aşama karşılıklı açıklığa yakınlaşma; askersel etkinlik ve antlaşmalara uyulması konusunda etkin denetim uygulanması.

Partiyi insanlığın gelişmesinde tarihsel bakımdan tersinmez bir barışçıl aşamaya getiren benzeri bir politika, bugün olduğu gibi, ileride de Sovyet devletinin gerçek çıkarlarına uygun olacaktır.

SBKP komünist ve işçi partileriyle, sosyalist ve sosyal demokrat, liberal ve ulusal-demokrat partilerle, barış, demokrasi ve sosyal ilerlemeden yana olan tüm örgüt ve hareketlerle işbirliğine açıktır.

Perestroyka sosyalist hareketteki tarihsel bölünmenin üstesinden gelinmesi ve çağdaş bir temele dayanarak, bu hareketin canlandırılması olanağını yaratmıştır. Yeni bir dünya ve toplumsal ilerleme yolları aranmasında sol güçlerin birleşmesi perspektifi görünmektedir. SBKP bu perspektifi destekliyor.

VII. Partinin Yenilenmesine Doğru

Parti radikal bir şekilde içinde yeniden yapılanmayı gerçekleştirebilirse, kendi öncü konumlarını koruyabilir, başlattığı ve tüm halk tarafından desteklenen davayı bu kesin dönemeçte devam ettirebilir.

Otoriter rejim parti ve onun toplumdaki rolüne ve çalışma yöntemlerine son derece olumsuz etkilerde bulundu. Gerçekte, parti-devlet erk yapısı oluşmuştur. Parti içi yaşamda, alt parti örgütleri ile yönetici organlar arasındaki ilişkiler deformasyona uğramıştır, komünistler parti politikasının şekillenmesinden uzaklaştırılmış, komünistler aynı zamanda üst parti komitelerinin çalışmalarına zayıf bir etkide bulunabilmişlerdir. Aşırı merkeziyetçilik, özgür düşüncenin bastırılması ve baskılar büyük zararlar getirdi. Düşünsel ve tinsel döneklik olguları da partinin saygınlığına muazzam zarar verdi.

Her şeye karşın, geniş parti yığınlarında leninci ülkülere bağlılık, kişisel çıkara bakmama, halka hizmet özveri gibi nitelikler korunmuştur. SBKP'de canlı güçler her zaman vardı ve etkinlik gösteriyorlardı; nitekim parti stalincilik ve durgunluğun ataletinden böylelikle kurtulabildi, devrimci dönemecin başına geçti ve bunu yaparak, kendi öncü rolünü gerçekleştirme yeteneğini bir defa daha kanıtladı.

İleri sürülen görevlerin çapı ve yeniliği SBKP'nin toplumdaki rolünü ilkesel bakımdan değiştirmek gerektiğini, yanılmazlık iddialarından ve politikada tekelden vazgeçmek gerektiği sorununu keskin bir şekilde ileri sürmüştür. Toplumdaki değişikilliklerin dinamiği parti içindeki değişiklikleri daha büyük tempolarla gerçekleştirmek gerektiğini dayatıyor. Aksi takdirde, parti politik yaşamın çeperine itilecektir. Bu durumu, özellikle keskin bir şekilde parti yığınları anlıyorlar. Partide reform sorunu, partide derin perestroyka sorunu daha ısrarlı bir şekilde ileri sürülüyor.

Sovyetler Birliği Komünist Partisi kendi kendini yöneten toplumsal-politik bir örgüt; eşdüşünceli komünistlerin gönüllü birliğidir. Yenilenmiş SBKP'yi biz işçi sınıfı ve tüm emekçilerin çıkarlarını temsil eden ve kendi politikasını Marks, Engels, Lenin'in kalıtını yaratıcı bir şekilde geliştirerek, 20. yüzyılın tüm toplumsal, düşünsel ve tarihsel deneyimini göz önünde bulundurup, yeni gerçekliklerin bilimsel çözümlemesine dayanarak kuran bir parti olarak görüyoruz.

SBKP, kuram ve pratiğinde Sovyetler Birliği'nin tüm halklarının demokratik ve insancıl geleneklerine dayanmaktadır. Ulusal ve uluslarası özellikleri ustaca bir araya getiren partimiz şovenizm, ırkçılık ve milliyetciliğe, gerici ideoloji ve kör inançların başka her çeşit belirtisine kesinlikle karşıdır. Parti ideolojik, politik ve örgütsel temellerini yadsıyanlardan, antisosyalist, milliyetçi ve antisovyet örgüt ve hareketlere katılanlardan kendi saflarını temizliyor.

SBKP'nin yenilenen toplumdaki yeri ve rolü: SBKP kendi politikasını yaşama geçirip, demokratik süreç çerçevesinde erk partisi durumunun korunması uğrunda savaşa-

cak; merkezde, cumhuriyetlerde ve yerel birimlerde yönetici organlar kurulması için, halkın desteğini almak amacıyla seçimlerde seçmen oylarını kazanmaya çalışacaktır.

Diğer toplumsal-politik örgütler ve yığınsal hareketler gibi, SBKP de devlet ve toplum işlerinin yönetimine katılıyor, halk temsilcileri sovyetlerine ve diğer devlet organlarına kendi temsilcilerini aday gösteriyor. Parti devlet erk yetkilerini üstlenmiyor. Partinin rolü komünistler aracılığıyla etkinlik gösteren, üstünlüğe meydan vermiyen ve SSCB Anayasasın'ca kendisine özel bir rol tanınmasına bel bağlamayıp, demokratik bir şekilde saptanacak politik bir önder olmaktır. Bununla ilgili olarak, Parti yasal girişimcilik düzenine uyarak, SSCB Halk Temsilcileri Kongresi'ne ülkenin Anayasasının 6. maddesiyle ilgili yasa önerisinin sunulmasını yerinde buluyor.

Marksizm-leninizm ilkelerine dayanan SBKP kendi politikasını ve program amaçlarını propaganda ederek, sosyalizmin insancıl değerlerini yayarak, perestroyka'nın görevlerinin gerçekleştirilmesi uğruna ajitasyon yaparak yığınlar arasında ideolojik ve politik etkinlik gösteriyor.

Kendine özgü olmıyan görevlerden kurtularak, SBKP kendi çabalarını kuramın incelenmesine, etkinlik programları hazırlanmasına, örgütsel ve eğitici çalışmalara, parti kadro politikasının gerçekleştirilmesine, devrimci yenilenme yönünde toplumu birleştirme görevlerinin gerçekleştirilmesine yöneltmek olanağına kavuşuyor. Nitekim, partinin öncü rolünün başlıca özü buradadır. Partinin SSCB Anayasası çerçevesinde etkinlik gösteren tüm toplumsal-politik örgütlerle yeni ilişkileri buna bağlı olacaktır. Bu ilişkiler diyalog, tartışma, işbirliği ve partnerlik ilişkileri olacaktır.

Parti, sendikaları özgül bir toplumsal örgüt olarak görüyor; bu örgütün emekçiler çıkarına, onların emek ve sosyoekonomik haklarının korunması yararına etkin olarak çalışmak isteğini desteklemektedir.

SBKP Komsomol'la ilişkilerini ideolojik birlik, dostça işbirliği ve eylem birliği esasında kuruyor; Komsomol'un parti politikasının hazırlanıp gerçekleştirilmesine etkin olarak katılmasında Partinin çıkarı vardır.

Parti ülkede glastnost'un sağlanmasının girişimcisi oldu. Parti ileride de, glastnost'un kamuoyunun şekillenmesinin doğal bir ortamı, halkın politikaya dolaysız etkisinin güçlü silahı, yurttaşların tüm devlet ve toplum işlerine katılımının aracı ve perestroyka'nın tersinmemesi ve dinamizm kazanması için bir gereç durumuna gelmesi uğrunda elinden geleni yapacaktır. Toplum yaşamında yığınsal iletişim araçlarının önemli rolünü hesaba katan ve en başta glastnost'un gerçekleştirilmesinde bunların rolünü gözönünde bulunduran Parti yığınsal iletişim araçlarının etkinliğine her yönden yardım edecek, demokratik bir temele dayanarak onlara ideolojik etkide bulunacaktır. SBKP yanlış bilgilendirmeye karşı, yığınsal iletişim araçlarının bencil kişisel ve grupsal çıkarlara, uluslar arasında kinin körüklenmesi yolunda kullanılmasına, insancıl ve demokratik sosyalizme aykırı düşüncelerin propanganda edilmesine karşı savaşacaktır.

Partinin toplumdaki yeni rolünü biz işte böyle anlıyoruz. Bu demek değildir ki, her şey önceden belirlenmiştir. Reformların genişlemesi birçok somut soruya verilecek yanıtları ayrıntılandırma olanağı verecektir.

Partinin demokratikleştirilmesi: SBKP'nin yapısını ve parti çalışmalarının karakterini nasıl değiştirebiliriz? Partinin yeni koşullarda, toplumdaki durumunun değiştirilmesi gereğini hesaba katarak, kendi rolünü daha etkili olarak gerçekleştirebilmesi için ne yapmak gerek?

Partinin en derinden demokratikleştirilmesi gerekiyor; bunun temelinde ise parti yığınlarının erki yatmalıdır.

Demokratik merkeziyetçilik ilkesini işte bu açıdan yeniden değerlendirmeliyiz. Bu ilkenin, hiyerarşik kışla disiplininin uygulanması için kullanılmasına izin verecek tarzda yorumlanmasının üstesinden gelmeliyiz. Aksi takdirde, komünistlerin parti politikası ve etkinliğindeki rolünden hoşnutsuzluğu gideremeyiz; her komüniste onur ve iç özgürlük duygusunu yeniden kazandıramayız.

SBKP parti içi tartışmaların ve kararları kabul etme prosedürlerinde gerçek parti yoldaşlığı havası içinde gerçek bir demokratizme gereksinim duyuyor. Tüzüğe dayanılarak tüm parti organlarının kolektif şekilde çalışmalarını, düşünce çoğulculuğunu, eleştiri özgürlüğünü, yaklaşım ve platformlar çoğulculuğunu, özel durumlarda referandumlar yapılmasını, çoğunluk tarafından kabul edilen kararların zorunlu yerine getirilmesinin yanısıra, azınlığa kendi görüşlerini savunma hakkını da güvence etmek gerekiyor.

Demokratik merkeziyetçilik ilkesinin yenilenmesi bir iç örgütlenme ve disipline sahip olan fraksiyonlar oluşmasının önüne geçmeyi ve parti saflarının demokratik birliğini sağlamayı amaçlıyor.

Parti yığınlarının dolaysız rolünün artırılması partinin temeli olan parti taban örgütlerinin haklarının genişletilmesini öngörüyor. Parti taban örgütleri kendileri çok sorumlu olarak, bugünkü anın görevlerini ve somut koşulları hesaba katarak, yapı, program ve etkinlik biçimleri, toplantı tarihi ve yapılma düzeni, politik eylemlerin gerçekleştirilme sorunlarını çözmek, üstteki parti organlarının, konferans ve kongrelerin çalışma ve kararlarına reel olarak etkide bulunmayı sağlayan kural ve prosedürlere göre hareket etmek olanağına kavuşmalıdırlar.

Komünistler pek haklı olarak, parti kuruculuğunun köklü sorunlarında parti taban örgütlerinin bağımsızlıklarının artırılmasından söz ediyorlar. Partiye kabul sorununu parti taban örgütlerinde çözmek ve adaylık süresinden vazgeçmek öneriliyor. Tüm bu ve başka sorunlar komünistlerin geniş katılımıyla tartışılmalı ve SBKP'nin yeni tüzüğünün hazırlanmasında hesaba katılmalıdır.

Parti örgütlerinin üretim ve öteki kolektiflerde korunması şeklindeki bölge-üretim ilkesini doğrulayan Parti bu örgütlerin çalışmalarında, toplumsal örgütlerin ve özyönetim organlarının etkinliklerinde kömünistlerin kendilerini aktif olarak göstermeleri gerektiğinden söz ediyor.

Parti temelinin sağlamlaştırılması açısından, ilçe biriminin rolü yeni bir tarzda ele alınıyor. Bu birim parti taban örgütlerinin çalışmalarında doğrudan yardımcısı olup, ister komünist, isterse partisiz olsun, insanlara en yakın bulunan birimdir. SBKP üyeleri ve bu birim arasında canlı bir bağlantı sisteminin kurulmasını öngörmek gerek.

Konferans ve kongrelere delege seçimi tüm komünistlerin doğrudan katılımıyla, alternatifler temeline dayanılarak gerçekleştirilmelidir. Toplantı, konferans ve kongrelerde alternatifler temeline dayanarak, parti komitelerinin birinci sekreterlerini seçme önerisi desteklenmeye değerdir. Fakat hesaba katmalıyız ki, böyle bir seçim düzeni bu insanları parti kurulları üstü, denetim ve eleştiri dışı kılmıyor.

Kongre öncesi tartışmalar sırasında, seçilen tüm parti organlarının rolü, hakları ve işlevlerinin içeriğinin genişletilmesi sorununu görüşmek gerek. Seçilen organlarının şekillenmesinde, esas olarak konum ilkesine göre şekillenme düzeninden vazgeçmek gerekiyor. Bu, tam olarak SBKP Merkez Komitesi için de söz konusudur. Burada tek ölçüt, komünistin politik ve kişisel nitelikleri, onun bilgi sahibi olup olmamasıdır.

Birlik cumhuriyetleri komünist partileri üstüne: Sovyet federasyonunun yeniden yapılanması koşullarında birlik cumhuriyetleri komünist partilerinin bağımsızlık sorunu-

nun doğru olarak çözülmesi özel bir politik önem kazanmaktadır. SBKP merkez organlarının, önceden olduğu gibi, bu partileri vesayet altına alması düşünülemez. Cumhuriyetlerin komünist partileri SBKP Program ve Tüzüğü'ne uygun olarak, kendi program belgelerini hazırlamak, örgütsel, kadro ve finans sorunlarını tek başına çözmek, yayıncılık etkinliğini yürütmek, tüm partinin ilkesel sorunlarının çözülmesine doğrudan katılmak hakkına kavuşmalıdırlar. Nitekim bunun için, birlik cumhuriyetleri komünist partilerinin yöneticileri tüzüğe dayanılarak SBKP MK yönetici organının üyeleri olmalıdır. Cumhuriyet komünist partileri merkez komiteleri eğer partinin merkez yönetici organlarının kararlarıyla mutabık değillerse, bu sorunun SBKP MK Plenumunda görüşülmesi konusunda ısrar etme hakkı onlara tanınabilirdi.

Bölge, il ve semt parti komitelerinin haklarını genişletmek gerekiyor. Tüm düzeylerdeki parti organları kendi çalışmalarını parti taban örgütlerinin ve tüm komünistlerin çıkarlarını düşünerek düzenlemelidir.

Enternasyonalist partimizde demokratik esasların genişçe geliştirilmesi SBKP'nin gönüllü ideolojik-politik ve örgütsel birliğinin sağlamlaştırılmasına yardım edecek; çokuluslu toplumumuzda partinin birleştirici politik güç olma rolünü yerine getirmesi için maksimum olanak sağlıyacaktır.

SBKP Merkez Komitesi üstüne: SBKP'nin yeni rolü partinin teorik ve politik potansiyelini konsantre edecek olan kolektif yönetim organı olarak Merkez Komitesinden yeni beklentiler getiriyor. Eğer yalnızca MK'nin yönetici organlarına seçilmiş yoldaşlar değil, işçi, köylü ve aydınları temsil eden diğer parti üyeleri de daimi bir temele dayanarak, parti kasasından ücret alarak, belli bir süre için doğrudan Merkez Komitesinde çalışsaydı, bu çok akıllıca bir karar olurdu.

SBKP Başkan ve yardımcılarını parti kongresinde seçmek öneriliyor. Merkez Komitesi toplantıları arasında politik ve örgütsel sorunların çözülmesi için, Prezidyumu MK plenumunda seçmek gerekiyor.

Merkez Komitesinin çalışmalarının, daimi bir temele dayanarak örgütlenmesi için başka yetkin komünistlerin katılımıyla MK üyelerinden oluşan belirli komisyonlar kurmak anlamlı bir şey olurdu. Bu komisyonları MK plenumunda seçilen SBKP MK sekreterleri yönetebilir ve bu komisyonlar Başkan ve yardımcıları tarafından yönetilirdi.

SBKP kongreleri arasında, genel parti konferanslarının toplanması istenen bir şey olurdu. Bu konferanslara, yönetici organlar bileşimi yeniden seçme hakkı tanınmalıdır.

Partinin demokkratikleştirilmesi tüm yönetici organların üyelerinin düzenli olarak yeniden seçilmesini öngörüyor.

SBKP kongresi partinin Merkez denetim-gözetim organını seçiyor.

Komünistler ve Rusya federasyonu kamuoyu cumhuriyet parti organlarının etkinliğinin daha sıkı eşgüdümü gerektiğinden ve belli bir yönetici organ kurulmasından etkin olarak söz ediyorlar. Rusya Federasyonu parti örgütlerinin SBKP'nin bütünlüğü ve birliğindeki önemli rolünü hesaba katarak, bu sorunları parti taban örgütlerinde, Rusya Federasyonu kent, ilçe, semt, vilayet, bölge konferanslarında görüşmek gerekiyor ve bunları, SBKP 28. Kongresi öncesindeki cumhuriyet parti konferansında her yönden ele almak gerekiyor.

Parti aparatı üstüne: Aparat partiye çok gereklidir; parti, aparatının yapısını yetkinleştirecek, bilgi düzeyini yükseltecek, bürokratik belirtileri yok etmeye çalışacaktır. Aparat hazırlıklı, bilgili, becerikli parti adamlarının çalışması için koşullar yaratmak gerek. Aparat sayısı bakımından optimal olup, seçilmiş organlara kesin hesap vermelidir.

Partinin Yığınsal iletişim araçları üstüne: SBKP merkezi ve yerel enformasyon organlarına, politika ve ideolojisinin, ideolojik ve eğitsel çalışmalarının gerçekleştirilmesi için gerekli, önemli bir araç gözüyle bakıyor, onların etkinliğini yönetiyor.

Parti yayınlarının başredaktörleri bağlı oldukları parti komitelerinin plenumlarında belirlenmelidir; partinin merkez yığınsal iletişim araçlarının başredaktörleri ve diğer yöneticileri SBKP MK tarafından belirlenmelidir; partinin merkez organı olarak **Pravda** gazetesinin başredaktörünü SBKP MK Plenumu belirlemelidir.

SBKP bütçesi üstüne: SBKP'nin tüm etkinliği, onun örgüt ve komitelerinin etkinliği ileride de yalnızca pati gelirleri hesabına, parasal ve maddesel kaynaklarla sağlanmalıdır. Parti mülkiyeti vardır ve parti bu mülkiyeti istediği gibi kullanıyor. Paraların parti kasasına girmesi ve harcanması açıklık koşullarında gerçekleştirilmelidir. Parti paralarının kullanılması sorunlarında, parti örgütlerinin bağımsızlığını genişletmek gerek. Görmeliyiz ki, cumhuriyetlerin komünist partileri, bölge ve il parti örgütleri kendi bütçelerini kendileri harcarlar. Onların gelirlerinin artması sayesinde özfinansmana geçiş gerçekleştiriliyor, yapısal-kadro ve finans sorunları çözülüyor, parti taban örgütlerinin finans harcamaları belirleniyor. Parti bütçesinin, parti taban örgütlerinden tutun da, SBKP Merkez Komitesi'ne dek tüm düzeylerde, harcanması konusunda etkili ve açık bir denetim uygulanması gereklidir.

* * *

SBKP'nin 28. Kongre'ye doğru giderken, düşünceleri işte bunlardır. Parti toplumun görünümünü önümüzdeki yıllar için belirleyecek yaşam biçimlerinin temellerinin şimdi atılmakta olduğunu anlıyor.

Burada açıklanan görüş ve değerlendirmeler şu ya da bu biçimde basın sayfalarında, komünistlerin konuşmalarında, parti toplantılarının kararlarında, SBKP MK'ne yollanan mektuplarda açıklanmıştır. SBKP 19. Konferansı, SBKP MK plenumları, SSCB Halk Temsilcilerinin birinci ve ikinci kongreleri, SSCB Yüksek Sovyeti toplantıları, işçi ve köylülerle yapılan karşılaşmalar, aydınların değişik çevreleriyle, gençler ve gazilerle yapılan karşılaşmalar bu düşünceler ve sonuçlar için zengin malzeme vermiştir.

SBKP Merkez Komitesi Kongre öncesi tartışmalar sırasında komünistlerin bu platformda açıklanan sorunlarla ilgili görüşlerini açıklayacaklarına inanıyor; tartışmanın ise, parti çalışmalarını yenilemenin bir içtepisi durumuna gelmesini umuyor.

Biz partisizleri, perestroyka koşullarında partinin rolü karşısında ilgisiz kalmıyan herkesi bu platformun tartışılmasına katılmaya çağrıyoruz. Ayrı ek ve değerlendirmelerle yanyana alternatif projeleri de ele almaya hazırız. Parti ve halkın kolektif aklı perestroyka'nın güçlü motorudur.

Sovyetler Birliği Komünist Partisi
Merkez Komitesi

(SBKP MK Plenumu'nca -1990- onaylanan metin)

KURBANLARI KİM TANIR, SAYILARINI KİM AÇIKLAR?

Roy MEDVEDYEV (*)

Stalinizmin kurbanlarının; yani milyonlarcası tutuklanmış, kurşuna dizilmiş, açlıktan ölmüş, Kuzeye ve Doğu'ya sürülmüş, iskencede can vermiş, dev toplu mezarlara gömülmüş insanların muazzam sayısını saymakla - eğer bu ürpertici istatistikler herhangi bir zamanda yayınlanmış olsaydı - hiç uğraşmazdım. Fakat böylesi bir resmi istatistik yok ve tahminimce hiç tutulmamıştır. Ama ben Stalin üzerine her tartışmada aynı soruya içeren pusulalar alıyorum: "Stalinizmin kurbanlarını toplam sayısı ne kadardı?" Bu nedenle, hiç olmazsa yaklaşık sayıları toplamak zorunda kalıyorum. Bu sayılar Batı'lı araştırmacıların verileri kadar yüksek değil ve ben de hiç bir abartma yapmak istemiyorum. Fakat hesabım da beni her seferinde ürpertmektedir.

(*) Roy Medvedyev uzun yıllardır Stalin ve Stalinizm üstüne araştırmalar yapmış ve Batı'da bu konuda çok sayıda kitap yayınlamış olan antistalinist bir yazar. Birkaç yıl öncesine kadar "antisovyet" gözüyle bakılan ve evi sık sık basılan Medvedyev, bugün Sovyetler Birliği'nde tarihçiler arasında saygın bir yere sahiptir. En tanınmış yapıtı 1971'de ABD'de yayınlanan Stalin ve Stalinizmi konu edinen **"Gücümüz Hakikattir"** adlı araştırmasıdır. Bu kitap bugün nihayet Sovyetler Birliği'nde de yayınlanmaktadır. Roy Medvedyev ayrıca son genel seçimlerde Halk Meclisine seçilmiştir.

Başlangıç

Toplu kıyımların ilk dalgası daha 1927/1928 yıllarında, Stalin'in birleşik sol muhalefete karşı zaferinden sonra başladı. O zamanlar bu kıyımın kurbanları onbinlerce Trotski ve Zinovyev taraftarıydı. Bunlar ülkenin en ücra köşesine sürüldüler, politik hapisanelere sokuldular, partiden uzaklaştırıldılar ve işten atıldılar. (Hemen hemen hepsi 1930 ile 1933 arasında, "pişmanlık" gösterip "Stalin'e sadakat yemininde" bulundukları aşağılayıcı bir prosedürden geçerek mesleklerine döndüler.) Bir yıl sonra onbinlerce "sağ sapmacı" da aynı akibete uğradı. Fakat 1936/1937 yıllarında tüm bu insanlar yeniden tutuklandı ve bu kez ailelerini bir daha göremediler. Eski muhalifler (ve hatta onları 20'li yıllarda desteklemiş olan eski öğrenciler ve Komsomol üyeleri) çoğunlukla gizli özel talimatlar sonucu 1938/1939 yıllarında kurşuna dizildiler. Bu kategoriye dahil olan ancak birkaç yüz tutuklu 1954/1957 döneminde aklandığını görebildi.

Trotskistlere ve Zinovyev taraftarlarına karşı savaşın daha zirvesindeyken Stalinistler, gene toplu kıyımlarla içiçe geçen yeni politik kampanyalar başlattılar. Değişik birlik cumhuriyetlerinde ve özerk cumhuriyetlerde "burjuva milliyetçilerine" karşı av başlatıldı. "Şaht olayı"ndan sonra (1928) "burjuva uzmanlar" içerisinde "muzırlara" karşı politik kıyım kampanyası yoğunlaştı.Bu yıllarda (1930/1931) hapisaneler teknik alanda çalışan ve diğer aydınların temsilcileriyle ve sürgünden sıyrılmış olan Sosyal-Devrimciler ve Menşeviklerle dolup taşıyordu. Stalinizmin bu kurbanlarının toplam sayısı onbinlerce sayılıyordu.

Provokasyonla yaratılan ve önde gelen tarım uzmanlarını kurbanı olduğu "Emekçi Köylüler Partisi" (Rusça: TKP - Redaksyonun notu) olayından sonra tarımcı, besici, kooperatif yöneticileri ve kırsal alanda çalışan tüm aydınlara yönelik toplu kıyımlar başladı. 30'lu yılların başında, basında 200.000 TKP üyesinin tutuklandığı yazılıyordu.

20'li yılların sonundaki muhaliflere yönelik kıyımlara onbinlerce kişi maruz kalmıştır. Tutuklanan ve çoğunlukla tutukluluk sırasında ölen "muzırları", TKP üyelerinin, "burjuva milliyetçileri"nin ve daha sonraları da NEP'çilerin (Lenin'in Yeni Ekonomi Politika'sı koşullarında özel mülkiyet sahibi olanlara Rusya'da verilen ad - Redaksiyonun notu) sayısı yüzbinleri buluyordu. Bu "yabancı" katman ve sınıflara mensup sadece birkaç bin kişi Stalin zamanında tutukluluktan kurtulabilmiştir. Buna 1956/1957 ağır kamp yıllarından sonra geri dönen birkaç bin kişi daha eklenebilir. Bunlar 25-30 yıl tutuklulukta ve sürgünde yaşamışlardır.

Kaç Köylü Mülksüzleştirildi?

Zorla kollektifleştirme dönemi aşağı yukarı 1929'dan 1932'ye dek sürdü. Burada söz konusu olan "Kulak"ları temizleme"ye yönelik eşi görülmemiş kıyım önlemleriydi; fakat bu, 1918-1920 yıllarında büyük köylülere karşı getirilen önlemlerden çok farklıydı. O yıllarda varlıklı köylülerin toprak ve tarım makinaları "fazlasına" el koyulmuştu; şimdi ise, tüm çiftliğe el koyuluyor ve mülksüzleştirilen aileler Kuzey ve Güneyde alelacele kurulmuş özel yerleşim bölgelerine sürülüyordu.

30'lu yılların başında mülksüzleştirilenlerin sayısı resmi olarak olandan açıkça daha

az gösterilmiştir. SBKP (B) 'nin 1933 Ocak Plenumu'nda Stalin, tam kollektifleştirme yapılan bölgelerden sürülen aileler üstüne, kuşku uyandıran bir kesinlik taşıyan 240.757 sayısını vermiştir. SBKP'nin tarihi üzerine 60'lı yıllarda çıkan yazılarda 381.000 aileden söz edilmektedir. Fakat bu sayılar birçok şeyi açık bırakmaktadır.

Birincisi, mülksüzleştirilen ailelerin ortalama büyüklüğünü bilmemekteyiz. 1930/1932 yıllarında varlıklı ailelerdeki birey sayısı çok ender 5-6 kişinin altında oluyordu. O zamanki norm 10-12 kişilik ailelerdi. Ortalama bir aile 8 kişi olarak alınırsa, 380.000 sürülmüş aile 2.7 - 2.8 milyon insan demektir. 1927/1928 yıllarındaki verilere göre, ülkemizde o zamanın sosyal istatistiklerinde kulak sayılan bir milyonun üzerinde aile vardı. Ve elimizde, bu ailelerin çok az bir bölümünün dahi bulundukları yerde bırakıldıklarına dair hiç bir belge yoktur. Üstelik, 30'lu yılların verilerine ve daha sonraki belgelere göre, birçok il ve bölgede orta köylü aileler de sürülmüştür. Bunun dışında, köy papazları ve rahipler, küçük tüccarlar, nalbantlar, tüm istenmeyen kişiler sürülmüştür.

Mülksüzleştirme üstüne bir istatistik ya tutulmamıştır, ya da arşivlere gömülüdür. Sanırım, sayıyı on milyon olarak verirsek pek yanılmış olmayız. Bu sayıyı Stalin, Churchill'in kollektifleştirmenin kurbanlarına ilişkin sorusu üzerine vermiştir.

Tabii ki, sürgün hemen ölüm demek değildir. Bununla birlikte "aktif direniş gösteren" ve zaman zaman gerçekten de silaha sarılan bölgelerde acımasızca bastırılan isyanlar çıkmıştır. Kulaklar ve büyük oğulları kurşuna dizilmemiş de değildir. Sürülen on milyon köylünün çoğu, zor da olsa, yaşayabilmiştir. Sürgün yerine giderken ve orada ilk alışma yıllarında özellikle çocuklar ve yaşlılar arasında yüksek ölüm oranı görülmüştür. Bu konuda da istatistik tutulmamıştır.

Bundan sonra, Stalin politikasının neden olduğu 1933 kıtlık yılının acılı günleri geldi. Gene ortada hiç istatistik yoktur. Açlık kendini en ağır bir biçimde Ukrayna'nın Güney bölgelerinde ve Kazakistan'da gösterdi. Kuzey Kafkasya ve Volga bölgesi biraz daha az çekti. Değişik yazarlar farklı sayılar veriyorlar: Beş milyon ile on milyon arasında ölü. Kanımca, varsayım olarak (tam sayı hesaplanıncaya kadar) açlığa kurban gidenlerin sayısını altı milyon olarak tahmin edebiliriz.

1 Aralık 1934 - Terörün Yeni Bir Çıkış Noktası

1934 yılı, bu yılda da tutuklanmalar olup, "karşı devrimci" gruplar ortaya çıkarıldıysa da büyükçe hazırlanmış herhangi bir kıyım kampanyasını olmadığı belki de yegane yıldır. Fakat bu "sakin" yılın hemen bitiminde, Kirov'un 1 Aralık'ta öldürülüşünden sonra, Zinovyev taraftarlarının tutuklanması başlar ve bunu Moskova'dan, Leningrad'dan ve başka kentlerden "yabancı unsurların" topluca sürülmesi izler. Bunlar, eski soyluların ve de çok sayıda eski iş adamlarının ve kapitalistlerin aileleriydi - aşağı yukarı bir milyon insan. - Bu şekilde, birçok Batı'lı yazar tarafından "büyük terörün" başlagıcı olarak tanımlanan korkunç 1937 yılından önce de 17-18 milyon insan Stalinizmin kurbanı olmuştur. Bunlardan ölen ya da öldürülenlerin sayısı on milyonun altında değildir.

1937/1938 yıllarında, benim hesaplarıma göre, beş ile yedi milyon arasında insan kıyıma uğramıştır: Yaklaşık bir milyon parti üyesi ve yaklaşık bir milyon 20'li yılların

sonu ile 30'lu yılların başındaki temizliğin kurbanı olarak da eski parti üyesi; geri kalan üç ile beş milyon arası insan nüfusun tüm katmanlarından gelen partisizlerden oluşuyordu. 1937/1938 yıllarında tutuklananlar, ülkenin dört bir yanında kurulmuş olan kamplara sokulmuşlardır. Yüksek parti ve devlet yöneticilerinin büyük bir bölümü ya tutuklanır tutuklanmaz, ya da düzmece bir soruşturmadan sonra kurşuna dizilmişlerdir; ölüm cezaları yaklaşık olarak kayda geçmiştir. benim de daha önce tahmin etmiş olduğum gibi, 700.000 - 800.000 kişi kurşuna dizilmiştir. Fakat birçok insan gizli buyruklarla kamplarda kurşuna dizilmiş olduğundan, sayının bir milyon olması daha olasıdır.

1939/1940'ta baskılar azaldı. Daha doğrusu, tarz ve bölgeler değişti. Toplu tutuklamalar Ukrayna'nın batı bölgelerinde ve Belorusya'da oldu. Burada "sınıf'a yabancı unsurlar" ortaya çıkarıldı. Polonya ordusundan artа kalanlar tutuklandı. Batı Ukrayna ve Batı Belorusya'da oturan Polonya'lı aileler Sibirya'ya sürüldü. 1940'da Baltık'ta, Besarabya'da ve Kuzey Bukovina'da tutuklamalar başladı. Sürülenler dahil, bu baskıların kurbanları herhalde yaklaşık iki milyondur.

Savaş kovuşturmalara son vermedi. Daha 1941'de, özerk Volga boyu Alman Cumhuriyeti nüfusu ve hatta, Sovyetler Birliği'ndeki bütün Almanlar Doğu'ya sürüldü. Sürülenlerin çoğu kendilerini özel yerleşim bölgelerinde buldular, ama taze işgücü olarak gulag'lara (çalışma kampları) sevkedilenlerin sayısı da az değildir. Çünkü, savaş başladığından beri kamplardaki ikmal durumu kötüleşmiş ve buna karşılık çalışma yoğunlaştırılmıştı. Bu da ölüm oranın büyük ölçüde artırıyordu.

1942/1943 yıllarında NKVD organlarının (NKVD= İçişleri Halk Komiserliği - Çev. notu) etkinliği hiç olmazsa savaşın gereklerine göre ayarlandı. Bununla birlikte, bu Halk Komiserliğinin personel sayısı azalmadı, arttı. Fakat daha 1943 sonunda ve bütün 1944 yılı boyunca NKVD yeniden, gittikçe alışılagelmiş uğraşısına dönmeye başladı. Devlet Savunma Komitesinin kararı üzerine Kalmuklar, Çeçenler, İnguşlar, Kırım Tatarları, Karaçalılar ve başka küçük ulusal gruplar - Yunanlıların, Kürtlerin bir bölümü v.b. - Doğu'ya sürüldü. Kırım'dan, Volga bölgesinden ve Kuzey Kafkasya'dan sürülenlerin toplam sayısı üç milyondu. Belirli verilere göre, bunlar arasından en az bir milyon çocuk yaşlı ve kadın göçün ve gittikleri bölgedeki ilk yılların yüküne dayanamıyarak ölmüştür.

NKVD organlarına, daha önce işgal altında olup Sovyet ordusu tarafından kurtarılan Sovyet topraklarındaki halkı "taramada" muazzam iş düşüyordu. Bilindiği gibi, işgal altına girmiş bölgelerde 60 milyon Sovyet yurttaşı yaşıyordu. Ukrayna, Belorusya, Moldavya ve Baltık halkının büyük bir kısmı, en az bir yıl işgal rejimi altında yaşamak zorunda kalmıştı. Aç kalmamak için bu insanlar kolhozlarda, sanayi işletmelerinde, demir yollarında çalışmak zorundaydı. Çocuklarının okula gitmesi gerekiyordu. O zamanın terminolojisiyle bu "işgalcilerle işbirliği" demekti. Alman makamlarının buyruğu altında bulanan ceza birlikleri, polis ve Vlassov ordusuna mensup olanlar, Göbbelsin basın organlarında ve diğer kurumlarda çalışanlar, elbette cezalandırılacaklardı. Bunlar az değildi ve ağır cezalara çarptırıldılar. Bunları Stalinizmin kurbanları arasında sayma niyetinde değiliz. Fakat birçok insan için işletmelerde, kolhozlarda, demiryollarında çalışmak, kendilerini ve çocuklarını aç kalıp, ölmekten kurtarmanın tek yoluydu. Muhakkak.

bunların hepsi cezalandırılmadı, yoksa Batı bölgelerinde normal yaşam ve ekonomi yeniden kurulamazdı. Ama pratikte, işgal rejimi altına girmiş olanların hemen hemen hepsinin hakları kısıtlandı ve az olmayan bir bölümü de, savaş sırasında gözle görülür biçimde boşalmış olan kamplara yollandı.

Bu konuda herhangi bir sayı vermek pek olanaklı değil. Bu nedenle, sadece tahmin edilen 2-3 milyon sayısını vermekle yetinmek istiyorum. 1945/1946'da kıyıma uğrayanları da göz önünde bulundurursak, bu sayı beş milyona yükseltilebilir. Zafer, esir kamplarında sağ kalmış olanlar ve işgal bölgelerinden zorla çalıştırılmak üzere Almanya'ya götürülmüş olanlara özgürlüklerini iade etmişti. Bütün bu insanlar geçici "ayıklama kamplarından" geçmek zorundaydı. Hepsi de geri dönmüş değildir. Birçoğu Kolimca, Kazakistan ve Norilsk kamplarına gönderildiler. Aralarında Brest'i, Sivastopol'u Odessa'yı, Stalingrad'ı ve Moskova'yı kahramanca savunanlar da vardı.

Yani, Stalinizmin 1941 ile 1946 arasında kurbanlarının toplam sayısını en az on milyon olarak verebiliriz.

1947 ile 1953 arasında sayısız kıyım kampanyaları yaşadı. "Leningrad olayı", "Kozmopolitler"e karşı savaş ve "katil doktorlar" olayı bunlar arasında sayılabilir. Bütün bu kampanyalara tutuklamalar eşlik etti. "Alışılagelmiş" nedenlerle, yani "Antisovyet Propagandadan" ötürü ve Ceza Yasasının 58. maddesinin bütün şıklarına göre tutuklamalar da sürüyordu. Acımasız 2. Dünya Savaşı ve daha önceki onyıllarda sürdürülmüş olan kıyımlar nedeniyle ülke o kadar kan kaybetmişti ki, 1947 ile 1953 arasındaki tutuklamalar daha önceki düzeylere yükselmedi. Sanırım kıyıma uğrayanların sayısını bir milyon olarak verirsem, pek de yanılmış olmayacağım.

Ürpertici bir istatistik. Ama bilmemiz gerekir.

Moskau News

1981/1

(Çeviren: Ahmet AKARSU)

GELECEK

3. Sayısı